

.....
296.934

OSZK

A PILLANGÓ.

REGÉNY.

SZK

Magyar Széchenyi Könyvtár

I.

A megifjodott áprilisi napsugarak Barzelona harmadik emeleteire kezdtek ragyogni és a fákat szeliden elringató friss szellő játszián csókdosta körül a nagy tengeri várost. Még nem tűntek fel a fehérkötényes szakácsnők, gondosan fésült hajukkal és kivasalt nyakendőkkel, melyeket azelőtt urnőik ragyogtattak. De már ott sürgött-forgott az a pinczér- és szolgáló-had, amely a legjobb falatok, a legelső gyümölcsök, a legolcsóbb áruk fölött vitatkozott, midőn az ottani tér magas boltozata alól három asszony jött ki. Belévegyültek a vevők tömegébe, akik nagykosarakkal voltak megrakva, amelyeknek nyílásán keresztül mint a bőség szarujából, friss zöldség, ezüstös halak, aranyos vagy pirosas gyümölcsök kandikáltak ki. A három asszony gyorsan átkelt a patakon és a Virágos Rambla egyik fája alatt kerestek menedéket.

Egyik köztük Madrona asszony volt; koros, testes barna nő, óriási arcvonásokkal.

Szürkés munkásruhát viselt, fejére selyemkendő volt kötve, amely alatt már őszbevegyülő gyér hajzatát lehetett látni. Egész alakja magába vonult egyenes jellemre mutatott.

A másik kis termetű, kövéres, de halavány asszony volt. Fakó színe és a sok redő, amely össze-vissza kuszálta arcát, melyet a fejére hanyagul odavetett

kendő csak hiányosan fedett el, elárulta azt a gondosan rejtegetett szegénységet, amely csak a nagy városokban ver gyökeret és csalóka élvezetekkel borítja el a munka legkeményebb vértanuságát is. Kopott ruhájú szolgáló kísérte, aki oly nehéz kosarat czipelt, hogy majdnem leroskadt alatta: urnője épp haza küldte és a parancsolatoknak és ellenparancsolatoknak oly tömegével halmozta el, hogy lehetetlen volt azokra gyorsíró segítsége nélkül emlékezni.

— Csak ereddj, leányom, majd én hazaviszem a gyümölcsöt, szólott urnője, kényes kezével nagy kosarat ringatva, amely mint valami nehéz zseb lógott oldalán és mely tele volt mindenféle árukkal. — Ereddj, leányom, ereddj s ne feledj el semmit abból, amit mondtam.

— Jól van, asszonyom. Isten áldja meg magukat szólt a szegény leány távozás közben.

— Most pedig térjünk tárgyunkra kezdé a szót Madrona asszony, mikor Pepa asszony feléje fordult. — Maga bizonyosan ezt mondta: miféle szerepet akar eljátszatni velem ez az asszonyság a gyümölcs-árusnő által? Majd megmondom. Az az asszony már tegnap beszélt nekem erről, de azt mondja, hogy maga kosztosokat tart.

— Hát aztán? . . .

— Majd megtudja. Igaz, nem tesz semmit. De beszéd közben végre megértjük egymást és lassanként messzire jutunk, nem úgy van-e? Nekem olyan a természetem, hogy szeretem, ha minden a maga helyén van. A fiatal lány, akiről beszéltem önnek s akit varrónőnek ajánlottam, nem az én leányom, de éppen olyan, mintha az volna. Nincs sem anyja, sem apja: Isten uyugosztalja őket! Mily jó emberek voltak; amikor még szegény férjem is élt, sokat barátkoztunk . . . Akarom mondani, hogy mikor megláttam Tonetát . . .

— Tonettának hívják a leányt?

— Igenis, szolgálatjára. Tehát, mint mondtam, amikor megláttam Tonetát, szülei épp akkor szerencsétlenül haltak meg abban a gyárban, ahol én is, férjem is dolgoztunk, ott Castellfort gyárában, nem messze a Szent Antal tértől. Mivel most minden megváltozik, ezt is elfödték már a Ronda-utcza házai . . .

— Ah, tudom már, tudom, az volt az a ház, amely fölött nagy vaszimer volt.

— Az, az! Akkor Toneta olyan kis leány volt, mint az én Sionom, körülbelül öt éves. Mikor megláttam minden támasz nélkül, elhagyottságában, mit tehettem mást? magamhoz vettem. Házamban senkinek se lehetett szava az ellen, ott mindnyájan úgy gondolkoztunk: Az isten olyan ruhát ad, amilyen a hideg. Nekem az a természetem, hogy bármennyi nyomoruságon mentem is keresztül, soha sem estem kétségbe. Isten segítségével mindig lehet boldogulni. Ha hajban vagyok, mindig így gondolkozom: majd megsegít az Isten. És elhiszi-e? Mindig boldogultam.

Pepa asszony, aki már türelmetlenkedni kezdett, mint minden bőbeszédű, aki hallgatni kénytelen, minden pillanatban másra fordította tekintetét: majd azt nézte, a virágáros nők mint diszítik fel bódéikat, s mint rakják ki a nagyfülü kosarokból a különböző színű virágokat az asztalokra, majd másfelé nézett, szemét a vásáros bódéokra szegezve, amelyek tele voltak emberekkel, akik úgy sűrögtek-forogtak az élelmi szerek halmazai között, mint a méhek a kas körül. Koronként hallott is valamit társnője gyors beszédéből s aztán belátása szerint kiegészítette a párbeszédet, anélkül hogy felvilágosítást kért volna arról, ami kikerülte figyelmét; mindazonáltal Madrona asszony még igen távol volt attól, hogy fecsegését befejezze. Mit lehetett tenni?

— Magamhoz vettem Tonetát, felneveltem mint
(Utánnyomás tilos.)

a saját leányaimat, hisz tudvalevő, hogy ahol háromnak van mit enni, ott a negyediknek is akad kenyér, egy rőf szövet sem tehetett bennünket sem gazdagabbá, sem szegényebbé.

— Nézze csak, nézze csak — szólt hirtelen közbe Pepa asszony, egy sor négykerekű kis kocsira mutatva, amelyek rémitő zajjal haladtak a csekély forgalom ez óráiban.

Mindaketten a kocsikra néztek, amelyekben vidám fiatal emberek ültek, akiket négyes fogataikon a gazdagon felcsengettyüzött lovak sebesen ragadták tova.

— Mennyit pazarolnak Barczelonában! Mit gondolsz? Ezek a fiatal urak most falura mennek, s abból a pénzből, amit csupán szivarra és borra fognak elkölteni, egy asszony egész esztendőre való ruhát vehetne magának.

— Meghiszem azt! Különben csak azt akartam mondani, hogy Tonetát úgy neveltem fel, mint azt isten parancsolja, s ha kegyednek a házában fiatal emberek vannak, a világ minden kincseért sem akarom kitenni annak a veszélynek, hogy elveszítsék. Ért engem?

— Az istenért, asszonyom! Kegyed nem tudja, hogy én ki vagyok, sem azt, hogy kik azok, akik házamban vannak.

— No ne haragudjék meg! Nem azért mondtam ezt, hogy megbántsam. . . Csak azt akartam mondani, hogy vigyázatlanság volna és hogy a leány olyan, mint a virág . . . mint egy tükör, melyet a legcsekélyebb dolog is elhomályosít . . .

— Hallgasson meg, szólt közbe a kosztos asszony, megnyomva a szavakat és szünetet tartva, hogy lélekzetet vegyen. — Maga nekem nagyon tetszik, mert úgy látom, ugyanabból az agyagból vagyunk gyurva. Ami engem illet, kedves barátnőm, én, hogy még a cseledekre is vigyázhaszak, egész nap ki sem mozdulok a

házból, hacsak nem azért, hogy a vásárra jöjjenek. Pedig higgye meg, ettől a dologtól is megkímélhetném magamat. De ismétlem, az én házamban csak tisztességes emberek vannak, mint mondani szokás, válogatott nép. A legkisebb merészséget sem lehet elkövetni, egyetlen szót, amely tullepi a megengedett határokat, sem szabad kiejteni az én házamban! Mondtam már, maga nem ismer engem, és nem tudja, hogy bánok el embereimmel. Az kellene csak még! A legelső alkalommal kitenném valamennyiöknek a szűrét . . . Hogy egyebet ne említsek, ezelőtt vagy három hónappal történt, hogy egy szép, jó fiu, aki nálam kosztolt, egy éjszaka azzal mentegetőzéssel, hogy eltévesztette az ajtót, az én szobámba nyitott be. Ugy? másnap felmondtam neki a lakást. Látja: özvegy vagyok, de az özvegynek is úgy kell magára vigyáznia, mint a hajadonnak! A következő napon már ez állt az ujságban: »Özvegy asszony, aki egy jófekvésű ház harmadik emeletén lakik, kosztost keres.« Az én házam nem vendéglő, kedves barátnőm, ott családiasan élünk. Én nagyon jószívű vagyok és annyi gondot fordítok embereimre, hogy a házamban levő fiatalemberek mind második anyjuknak neveznek. És a hirdetés megjelenését követő napon már találtam is lakót . . . Tudja, miért keresek most varróleányt? Hogy kijavítgassa, foldozgassa a fiatal urak fehérneműit; mert nem akarom, hogy rongyosan járjanak, és én és a két cseléd eléggé el vagyunk foglalva más dolgokkal. Megölöm magam a sok munkával, nem érek rá semmire, a napok oly rövidek . . . Gondolja csak, kilenczen ülünk az asztalhoz.

— Kilenczen! — No akkor jó nagynak kell lenni annak a szobának.

— Kilenczen, asszonyom, kilenczen; kilenczen, akik husz helyett esznek és tizenkettő helyett rombolnak! De tudja meg, kérem, hogy don Ignacio urat kivéve, aki könyvvezető a szappangyárban s aki már

lehet vagy negyvenhárom éves, a többi mind alul van a huszonöt esztendőnek, és kegyed tudja, milyenek a fiatalok. De hisz látta a kosarat; én nem vagyok képes arra, hogy éhséggel vesztsem el őket, mint a kosztos asszonyok tenni szokták. Ez kellene csak még! A többi közt van nálam egy fiatalember, don Luis, aki maga parancsolja meg, mit vegyek számára, s én magam is kérem erre. Nagyon jó fiatalember; vidám, szolgálatkész és annyira szeretetreméltó, hogy bármit is szívesen megteszek a kedvéért.

— Ah, micsoda egy nőszemély! kiáltott fel Madrona asszony egy férfiasképű leányra, mutatva, aki vidáman enyélgve és pajkosan nevetve ment el mellettük egy tüzérkatoná társaságban. — Nézzen csak oda, nézzen!

És mialatt a szolgáló hangosan kaczagott, kezét csipőjére támasztva és kötényét lengetve, a katoná teletömte zsebét gyümölcsessel a kosárból, melyet hölgye nyitva tett le a földre.

Ez nagyon megbotránoztatta a két asszonyt. Madrona asszonyság, nem tudván türtőztetni magát, szidalmazni kezdte a cselédleányt, a katoná pedig mintha mindebből semmit sem hallott volna, elosont a Rambla felé, narancsot hántolgatva. Donna Pepát felbátorította a katoná távozása és most ő halmozta el sértegetésekkel a leányt, aki még tiz lépésnyi távolból is szemtelen kofáknak és más effélének nevezte őket.

— Hjah! milyen arcátlan ez a népség! Láthatja már, miféle embereket kell a gazdasszonynak kitartani ha nem maguk mennek a piacra: vagyonuknak fele a kaszárnyákba vándorol. Mindig mondtam: boldogtalan az az ember, akinek a felesége nem jó gazdasszony; a jó gazdasszony pedig nem tehet egyebet, mint hogy maga megy a piacra, mint mi teszszük. A bizony! Szénaszálakból lesz a boglya! Már az ugy van!

— Bizony ez igaz, mondá Madrona asszony

azon igyekezve, hogy már megrövidítse valahogy a társalgást. — Hát azok után, amiket mondott, nem bánom, elküldöm a leányt . . . de ismétlem, nagyon kell vigyázni! mert a mai fiatal emberek nagyon félelmesek és én úgy Tonetának, mint saját leányomnak megtiltottam a szerelmeskedést. Lesz majd ugyis idejük a busulásra. Nem tűröm, hogy bármiféle férfival szóba álljanak és különösen nem az urfélékkel. Nincs igazam?

— Helyes . . . és a leány tudna jól varrni mindent, mert hátha egy szép napon valamelyiknek az a szeszélye támad, hogy egész ruhát akar magának csináltatni?

— Meghiszem azt, hogy tud; hisz mindeddig nagy varróműhelyben dolgozott, ahonnan még most is kap munkát . . .

— Hát miért vette el onnan?

— Mindjárt megmondom. Minket Castellfort urék mindig nagyon szerettek. A szerencsétlenség óta, amelyet az imént említettem, mindig ők voltak könyeink felszárítói, és így én soha semmit sem tagadhatok meg tőlük. Mikor az ur meghalt, a fia, don Miguel, épp úgy mint az apja, így szólt hozzám: «Madrona, ha szükséged van valamire, csak fordulj hozzám.» Az ilyesmi nagyon jól esik a szegény embernek! . . . Mikor don Mignel megházasodott, a felesége, aki olyan jó mint egy angyal, megkért, küldeném néhány napra házába Tonetát. Mit mondtam volna neki? . . . De a varróműhelyben nem szeretik, ha a leányok elmaraadoznak, ha nem számíthatnak rájuk minden nap, és azért most házakhoz kell járnia, hogy a napszámot megkereshesse . . . Tehát hétfőre akarja, nemde? . . . Roig-utcza, ugy-e így mondta?

— Igen, a suszter boltja mellett. Csak jó korán küldje el.

(Utánnomás titos.)

— Legyen nyugodt, korán ott lesz. Nagyon örvendek, hogy megismerkedhettem kegyeddel . . .

— Én is. Jó egészséget kívánok. Ugyan, látogasson meg egyszer, ha kedve tartja, hogy fecseghessünk egy keveset.

— Elmegyek majd, el.

Aztán elváltak és belélegyedtek az emberbolyba, amely annál inkább nagyobbodott, mennél feljebbre hágott a nap, arany sugarait rávetvén a platánfákra, amelyek pompás sorban vonulnak végig a szép Ramblán.

II.

Luis, akire donna Pepa hivatkozott, negyedik éve hallgatta a jogot és tényleg rendkívül rokonszenves volt. Nem játszotta a *dandy*-t és nem szeretett ékesen felcizcomázva sétálni s elszenvedni a sok tászigálást, amiből Barczelonában bőviben kijut a sétálóknak. A szalon- és a kávéházi élet sem volt inyére; szerette, ha elvonulhatott a központi városrészekből (vagy az elegáns világtól) és mikor a Roig-utczabeli fogadóra akadt, úgy érezte ott magát, mint a hal a vízben. Csakhamar észrevette, hogy ezek a városnegyedek hemzsegnék a nyugtalan munkásleányoktól, s mikor szobája erkélyére támaszkodva hallgatta a reszelők s egyéb szerszámok zaját, a kalapácsolás ütemeit és a munkának a különböző műhelyekből és boltokból kiszálló összhangtalan lármáját, úgy tetszett neki, mintha szülőhelye, Ripoll leheletét érezné, amely ifjítólag hatott rá és örömmel tölté el szívét.

Modora egyszerű, ő maga vidám volt, mindenkivel a maga módja szerint tudott bánni, úgy hogy lassankint a városnegyed lelke lett. Bejáratos volt az összes házakba, akárcsak a magáéba, tréfálkozott a házbeliekkal, tanácsot adott azoknak, akik tanácsra szorultak, hízelt az anyáknak s elcsavarta a fejét

leányaiknak . . . Olykor társaival és a szomszédság leányaival táncmulatságokat rendezett gazdasszonya házában vagy valamely sátorban, ahol aztán egész estén át egy pesetával megfizetett verkli hangjainál mulattak. Szóval rövid idő alatt e lányok álma, ideálja lett. Léptei nyomán mindenütt megelégedés fakadt és ahol megjelent, az ajkakra mosoly ült, épp úgy, ahogy a virágok is megnyílnak és illatot lehelnek, midőn a nap fűrészi sugaraiban a mezőket.

— Mikor magát jönni látjuk, néha azt mondjuk: itt jön a forgószél! — ezt mondták neki a legnagyobb őszinteséggel a szomszédasszonyok; valójában pedig majd felfalták a szemükkel és az egész jómódu szomszédság még az ingét is odaadta volna érte. Minden mesterember olcsóbban dolgozott neki, mint másnak, minden kereskedő jutányosabb árt kért tőle, mint mástól.

A fogadóban egy társával sem bántak oly jól, mint vele; donna Pepát ő kormányozta, a cselédek csak úgy röptek szobája felé, ha csengetett vagy kért valamit. Viszont ő is szemet hunyt, midőn észrevette, hogy cukor-darabjai, amelyeket a kávéházból hozott és limonádé csinálásra használt, napról-napra fogynak. Olyankor ünnepnapokon még egy pár hatost is adott nekik, hogy a színházba mehessenek, sőt egyik-másik népies hálba is elvezette őket.

Arányos, nem túl magas testalkata erőre és energiára mutatott. Egyszerűen öltözködött, kalapját bizonyos kedves hanyagsággal, amerikaiasan viselte s ezért inkább hasonlított valami művészhez, mintsem joghallgatóhoz. Finom, szőke szakál környezte kerek arcát, ami nagyban enyhítette szatíros arcvonásainak zord reliefjét. Fekete, élénk szeme, vastag, de elasztikus ajkai a legalávetettebb rabszolgái voltak akaratának. Ha tűzbe jött, szeme lángot vetett, ha kért valamit, édes nyájasság ömlött el rajtuk. Nem nézett, nem hal-

lott semmit, anélkül hogy orrlyukai ki és be ne záruljanak, mintha ránézve a hang, a fény, sőt még az eszmék is illatosak volnának, vagy mintha tulságos érzékenysége mozgásba jönne, ha az anyagnak másokra nézve megfoghatatlan rezgéseit felfogja.

Bizonyos, hogy szelleme felért egy bankár kincstárával. Ha valamelyik rokona Barczelonába jött, látva, hogy kitűnően el van látva ruhával, fehérnemüvel, lábbelivel, anélkül hogy nagy számlákat küldött volna haza: nem birta megfejtteni a csodát. Némelykor azzal is meglepte őket, hogy színházjegyeket hozott magával vagy kocsin jött értök, melyet a kiszálláskor senki sem fizetett ki. Az elsőket egy barátjától kapta, aki a színház alapítói közé tartozott, ami pedig a kocsit illeti; erre nézve igen előnyösen tudott egyezkedni egy utczája belüli kocsissal.

Szeretetreméltósága oly természetű volt, hogy fel sem keltette társainak irigységét. Az ő modorában nem volt semmi mesterséges, ő nem törekedett kitűnni: a természeténél fogva volt imponáló és ki okozhatja valamiért a természetet? Különben Luis őszintén szerette társait és nemcsak hogy meg nem vetette őket, hanem még részt is juttatott nekik mulatságaiból és szórakozásaiból.

Csupán két vendég volt, akikkel nem tudott helyesen összeférni. Don Ignacio, mogorva ember, aki az egész ebéd alatt rendesen egy szót sem szólt, és Tomás Llassada, akit a házban mindannyian az *amerikainak* neveztek azért, mert gyermekéveit Amerikában töltötte, ahová könnyelmű apja kivándorolni kényszerült és ahol sikerült neki rehabilitálni nevét és meggazdagodni.

Atyja Spanyolországba küldte, hogy mérnökké képezze ki magát, de tán azért, mert a kecske is a hegyhez vonzódik, a kis Tamás is elhagyta pályáját és a leggörbébb utakra tért. Gazdag apja, aki szerette

mint a szemefényét, semmit sem vont meg tőle s azt hitte, hogy egy napon bő jutalmat nyer majd gyöngédségeért.

De szerencsétlenségre Tamáskából elsőrangú epikureus vált, aki a legkevésbé sem volt hajlandó bármi olyasmit tenni, ami nem jól esett neki. A könyvek egy cseppet sem vonzották, még azt a fáradságot is restelte, hogy utánajárjon, merre felé van az egyetem. Első barátját, akire Barczelonában szert tett, elvitte az ugynevezett francia kávéházba biliárdozni, ami kedvelt szórakozása volt, azóta e helyen fecsérelte el ideje s pénze javarészét. Az érzés forrását tanainak fagyasztó hidege dermesztvén meg benne, még legszentebb kötelességeit is teljesen elhanyagolta. Minden iránt közönyös volt, soha senkivel sem tűzött össze, bár a legtöbb embert képes volt kihozni sodrából a görög álarczokéhoz hasonló mosolygásával, amely mintha stereotip módon rányomódott volna sovány, mumia-szerű arczára.

Könnyen érthető tehát, hogy e koraöreg fiatal ember temperamentuma csak nehezen tudott megfélni a szokásaival, a gondolataival annak a *pillangó*-nak, aki maga az ifjuság, maga a lelkesedés, maga a nyíltság volt. Ugy esett aztán, hogy igen gyakran támadtak közöttük perpatvarkodások, amelyekből mindig az került ki sebesülten, akinek érzőbb szive volt. Tamás a nőről úgy beszélt, mint egy gépről; Luis tiltakozott ez ellen és fiatal éveinek meggondolatlanságával anyja emlékét idézte fel előtte. Aztán megijedve szavaitól, ránézett vitatkozó társára, de annak csak rendületlen mosolygásával találkozott, amely társulva szarkasztikus közönyét kifejező vállvonogatásával, kiegészítette válaszáat. Amikor Luistól a szomszédság leányaival üzött ártatlan tréfákat elbeszélni hallotta, naivnak nevezte és szánakozott rajta. Szóval ez és

don Ignacio voltak az egyedüliek, akik nem vettek részt a közös mulatozásokban.

De ha Tamás szive hidegségének volt rabja, viszont Louis lelkesedése hevének volt szolgája és bár egész rokonszenvessége a vidámság és könnyelműség e formájából fakadt, mindazonáltal viselkedésének néha épp oly bántó hatása volt, mint a Llassadéának. Könnyen megbocsáthattak tehát egymásnak.

— Mit is tudsz te? Ugyan mit tudsz; hát vettél te valaha valamit komolyan életedben? — szokta volt mondani az amerikai, amikor Louis teoriáit védelmezte.

— Persze te már sok álmatlan éjszakát töltöttél el a tanulással!

— Azt nem tettem de sokkal többet gondolkoztam, mint te, *Szalmaláng bácsi*.

Az amerikai ezzel a guny névvel szokta volt bozszantani barátját.

— Éljen a szerénység!

— A szerénység egyike azoknak a képmutatásoknak, amelyekkel csak az ostobákat lehet félrevezetni. Kedves barátom, a hiuságtól senki sem ment és mindenki többet tart a maga értékére, mint a felebarátjáéra. Az abszolút hiuság megrovandó, mert senkiben sincs meg minden jó tulajdonság, de a viszonylagos hiuság, amilyen az enyém is, amikor azt hiszem, hogy nagyobb emberismeretem, világosabb ítéletem van, mint neked, épp olyan jogosult, mint a tied, mikor azt hiszed, hogy több érzés van benned, mint . . .

— A patvarba! Hát már megint az örökös filozófálási tárgyra lyukadtunk ki? — mondá Luis. — Ugyan hagyd abba, ma elmegyek veled néhány karambol-partira a kávéházba.

És mivel az efféle vitatkozások rendszeren akkor támadtak, mikor már a csemegéket felszolgálták volt, Luis és az amerikai felkeltek az asztaltól és a többi diákkal együtt eltávoztak. A magukra maradt cseléd-

leányok és Pepa asszony ekkor a hallottakat kommentálva, mindig Luis javára és az amerikai kárára döntöttek. Eközben a hallgatag don Ignacio, orrával az ujságot turva s karjaival az asztalra támaszkodva, oly nyugodtan, mintha egyedül lett volna a szobában, a politikai eseményekről vett tudomást és gyönyörrel élvezte azt az egyetlen szivart, amelyet köznapokon elszívnia szabad volt.

III.

Hétfőn reggel Toneta katonai pontossággal köszöntött be Pepa asszony házába. A leány első pillanatra megtetszett az asszonynak. Körülbelül huszéves lehetett, magas, szép termettel; arcza barnapiros, járása könnyed, tartása komoly, nézése szerény volt. Élesen kiváló profilja és egy haránt barázda a szemöldökei között, melyeket gyakran ránczolt össze, arcának rendkívüli komolyságot adtak és határozott, erős jellemre vallottak, amely csodálatosan illett e szoborszerű alak teljes fenségéhez. Osztályához képest meglepő világosan és szabatosan beszélt, tiszta, csengő hangja pedig varázsos hatással volt a szivre. A rendkívülit kedvelő emberek tán azt mondták volna róla, hogy valamely csipkés bölcsőből rabolták el.

Mivel már kezdett meleg lenni, Pepa asszony a varrógépet szobája erkélye mellé helyezte, ahol a kékcikós ablakfüggöny enyhítette a fényt és lengése által friss levegőt árasztott a szobába. Aztán szembe ült a leánynyal és beszédbe ereszkedett vele. Először is házát dicsérte, aztán megnyugtatta a diákokat illetőleg, akiktől Ladrona asszony félni látszott. Ugyanakkor igyekezett a varróleánytól mindent megtudni, ami jelenére és multjára vonatkozott. Másfél óráig csevegett, de pontról pontra csak ugyanazt hallotta, amit Madrona asszony a Ramblán már elmondott neki.

— Nem kell, kérem, mondá Toneta — egy

cseppet sem csodálkoznia azon, amit Madrona asszony mondott; úgy szeret, mintha anyám volna, amit soha sem fogok eléggé meghálálhatni neki . . . Sőt mondhatom, még jobban vigyáz reám, mint a saját leányaira. Tán azért, mert engem még szerencsétlenebb helyzetben látott. Nagyon, de nagyon jó asszony! Amitől legjobban félt, az, hogy valami gonosz ember kezébe kerülhetünk . . . Tudja, mit ismételtetett előttem tegnap és ma folytonosan? . . . »Ne ügyelj egy diákra sem, ne engedd magad elkísértetni az utcán . . . senkinek se mondd meg, hol lakol. . .» Mintha én valami csoda volnék, akibe mindenki beleszerethet, mintha mindenki követni és meglátogatni akarna! . . . Bizonyos vagyok benne, hogy ha meglátna valamely fiatalemberrel, ami a legtisztességesebb leányokkal is megesik, kikergetne házából, igen, kikergetne a házából.

— Hát olyan szigorú?

— El sem képzelheti, hogy az ilyen dolgokban mennyire az. De szegény csak javunkra teszi és ezért tiszteletben kell tartani akaratát. Én nagyon fogok neki engedelmeskedni ebben is épp úgy, mint másban, ha már másért nem, hát azért, hogy boszuságot ne okozzak neki. Hiszen oly sok jót tett már velem!

— Asszonyom, keresik, szólt most egy szolgáló, fejét a félig nyitott ajtón át bedugva.

Az asszony távozott s Toneta nemsokára kocsi-zörgést hallott, amely mindinkább közelebb ért hozzá. A szolgáló már alig bírta bevárni, hogy Luis szobájába mehessen és elmondja neki, hogy a házban gyönyörű szép varróleány van, akit Pepa asszony, úgy látszik, zár alatt akar tartani. A tanuló olyat ugrott, mintha lába talpát tüzes parázs égette volna meg. Egy szép, ismeretlen leány előtte, aki a városrésznek ugyszólván minden fehérceledét ismerte, valóságos főnyereménynek tünt fel.

— Zár alatt akarja tartani, azt mondtad? Eredj, hidd elő Pepa asszonyt.

Kért, könyörgött, esdekelt, elővette valamennyi hízelt cselfogását, megmozgatott minden követ, hogy a kivásalt ruháju cerberust engedékenységre bírja. Látva, hogy gazdasszonya a legkonokabbul el van szánva, hogy két lakattal zárja el kincsét, utánaszaladt, és komikusan megfogva őt nyakacsigolyájánál, velefutott a szobába.

Pepa asszony kimerülve rogyott egy székre, Toneta pedig alig tudta türtőztetni és a varrással rejtegette nevetését, midőn a diákot élcelődni hallotta Pepa asszonynyal, aki vörösebb lett, mint a páva.

— Istenemre! Még valaki azt hihetné, hogy rabló vagyok és kegyed valami ereklyét rejteget. Gazdasszonyom azt állítja, hogy rá sem szabad pillantanom önmre, Toneta. Azt mondták, hogy Tonetának hívják kegyedet . . .

— Igaz. Ha szeret csunya arcokat látni, nézheti az enyémet is.

— Igen; megvan ez a rossz izlésem, mondá a diák gunyosan. Aztán gazdasszonyához fordult: Látja, kérem? már nincs is szükségem az ön beleegyezésére, már tőle magától kaptam engedélyt.

— Menjen már a dolgára! kiáltott fel Pepa asszony, még folyton nevetve a diák tréfáin.

Luis székre ült s a délelőtt nagy részét ott fecsegte el, amit este ismét folytatott, vagy gazdasszonya jelenlétében vagy egyedül. Szépnek, nagyon szépnek találta Tonetát, s erre is nagy hatással volt a diák nyílt fellépése, kedvessége és jószive. Egy szerelmes szó sem esett közöttük; mindenféle közönyös dologról beszélgettek és Luis minden ítéletével oly eredeti, szellemes és vidám felfogást tanusított, amely elbájolta a varróleányt.

Eljött a távozás órája, és miközben Toneta magára ölté könnyed köpenyegét és megigazította fején a kendő csücskeit. hátat fordítva Luisnak: ez csodálkozva végignézett a leány karcsu termetének elegáns körvonalain és ezt morogta:

— Kivánja, hogy elkísérjem, Toneta?

— Semmiképp sem! kiáltott a leány határozottan és egyszersmind elpirulva.

— Lám, gondolá — még igaza lehet Madrona asszonynak! És a szive nagyot dobbant, mintha ténylegsértés esett volna rajta.

A diák nem erőltette a dolgot, és amikor a leány látta, hogy hallgat, ismét visszatért jó véleményéhez, melyet magának róla alkotott. Mikor visszanyerte nyugalma s arczáról letűnt a pir, kezét nyújtotta a tanulónak és szerényen elbucszott tőle. A lépcsőn lemenve találkozott a gazdasszonnyal.

— Igazán, nagyon kellemes fiatalember van a házában.

— Ugyebár! Valóságos ördög, aki naphosszat megkaczagtat mindnyájunkat — válaszolt Pepa asszony. Aztán mintegy huszadszor ismételte: Tehát jövő hétfőig? Ne feledkezzék meg rólunk!

És hallani lehetett Toneta hangját, amint a mellettük levő suszter kalapácsolásától kísérve, egyre ismételte:

— Legyen nyugodt, legyen nyugodt!

Toneta végighaladt a Hospital-utcán és a Monserrat-utca felé tartott, ahol lakása volt. Utközben folytonos kanyarulásokkal igyekezett kikerülni az öszszetalálkozást azzal a sok munkással, akik a hazatérés ez óráiban elárasztották az egész városrészt, mely fölött már az alkonyat árnyéka kezdett borongani. Koronkint hátra nézett, mert attól tartott, hogy a diák követni találja. Olykor úgy tetszett neki, mintha az ő alakját látná a bluzok és fejek ama hullámaiban, am

lyek háta mögött mozgottak és mindinkább sűrűsödtek. Ilyenkor meglátsította a lépteit s engedte, hogy az illető alak elmenjen előtte s mikor meggyőződött, hogy nem ő az, nagyobb gyorsasággal követte utját. Az utcásarkokhoz érve azonban ismét lassabban lépdelt, attól tartva, hogy a fordulónál a diák alakjával fog találkozni. De egyik alak a másik után suhant el, anélkül hogy a rettegett találkozás megtörtént volna s utóvégre a leány maga kezdte magát ostobasággal vádolni azért hogy csak egy perczig is feltehetette, hogy olyan fiatal ur, mint don Luis reá gondol és lakása holléte iránt érdeklődik. Ekképp elgondolkozva, áthaladt az uj-utcán, amikor egyszerre úgy érezte, mintha a talaj tűnt volna el lábai alól. Egy fegyveráros kirakata előtt, amelyben a nagy gázlámpák vakító fénye sokszorozódott, ott látta Luist egy *szerencsétlen leány*-nyal beszélgetni. A világosság, amely az utcán szétáradt és főleg a boltból kiragyogó fény a legtisztább körvonalaikban tüntette fel őket; nem lehetett kétség benne: Luis volt. Toneta első mozdulatával ki akart térni előlük és másfelé ment; de mintegy akaratán kívül léptei arra vezették és ugyszólván surolta a beszélgető párt. Első pillantásra örömmel vette észre, hogy ezuttal is tévedett. Egy ismeretlen volt. Hogy is tudott feltenni ilyesmit a szegény diákról! Miért tévesztette össze annyi mindenféle emberrel. Hát mindenkihez hasonlított ő, aki csak nadrágot viselt? Oly tuczatember volt, hogy akárkivel össze lehetett téveszteni? És ismét ostobasággal és azonfelül igazságtalansággal vádolta magát; mert bizonyára Luis nem adott okot rá, hogy elvetemültnek tarisa, és aztán képzeletében rekonstruálva alakját, látta, hogy szép, könnyed és össze nem téveszthető mással. Ekképp gondolkozva, lelkében eltelve Luisszal, hazaért és nem egyszer kellett nyelvébe harapnia, hogy el ne beszéljen Madrona asszonynak és leányainak arról az ismeretségről, me-

Iyet aznap kötött. Aztán nyugalomra tért és Luisszal álmodott.

A következő napon Toneta odahaza maradt dolgozni. Korán kelt, megmosakodott, megfésülködött és rendbe hozván a szobácskáját, kinyitotta az erkélyablakot, hogy kitegye a napra tengeliczójét. Végig nézett a Monserrat-utcán: szekereket, munkásokat látott maga előtt, akik műhelyeikbe mentek. Tán ugyanazok voltak, akikkel előtte való este is találkozott, amikor oly mélyen elgondolkozva hazajött. Az óra világossága, amely az utca mélyebb részén ugyszólván még a derengés homályába foszlott: lelke elé varázsolta a letűnt jelenetet és ő bizonyos gyönyörrel látta ismét Luis képét, akit oly sajnálatos módon másvalakivel tévesztett össze. Az erkélyre támaszkodva, a virágzó papucsvirágok, árvácskák és színes violák poétikus környezetében jó ideig elábrándozott, andalgó képzelettel, révedező tekintettel, önfeledten, mignem Madrona asszony fel nem riasztotta és magához térítette.

Majd elbucsuzott a jó asszonytól és leányaitól, akik dolgozni mentek, aztán az erkélyen eligazítva varrógépét s maga mellé helyezve a varróeszközöket, megkezdte mindennapi munkáját. De ezen a napon a szokás ellenére, örökkévalónak tündek fel neki az órák, melyeket a tü tikk-takk-jai után számlálgatott. Szíve úgy daga-
dozott, mintha hiszterikus lett volna; ugyanazok a tárgyak, ugyanazok az emlékek majd vidám, majd szomorú színben tündek fel előtte. . . Szüleire gondolt, akiket elragadott a halál, majd árvaságára s áruló köny felhőzte be szemét. . . Hirtelen azonban, mintha valami kegyetlen kijózanodás a másvilágot irigyeltette volna meg vele, úgy kiáltott fel: «Ök boldogok!» Aztán megszakította munkáját és körülnézve, vidáman kiáltott fel:

— De hát miért is panaszkodnám én? Mit kívánhat egyebet olyan szegény árva, amelyen én vagyok?

Ez egy zug az égből; van virágom, tengeliczém, varrógépem, melyet már kifizettem, szép kis vaságyam, asztalkám . . . Igaz, hogy a tükröt ma nagyon homályosnak találtam; de majd veszek tisztábbat. És mily szép ez a napsugaras erkély . . . Alig látom az eget a viágoktól! . . . Nyilik-e valahonnan érdekesebb kilátás, mint innen? Látom a virágot szerető emberek mint öntözik virágaikat, a szolgálók hogy porolják ki a ruhákat, hogy zajonganak, hogy vesznek össze; azokat a tiszttecskéket, akik a 4-ik számú házban levő tánczosnőkkel mulatoznak! Azt a fiatalembert, aki kezében könyvével, ideje legjavarészt, annak a leánynak az oldala mellett tölti s majd megeszi a szemével . . . Fogadni mernék, hogy ez a fiatalember diák. Majdnem olyan hamiskás arcza van, mint Luisnak . . . Szegény Luis, mivel rágalmaztam tegnap! . . . És mit álmodtam az éjszaka!? Hogy belefult a vízbe! Mily aggodalmakat álltam ki, mikor láttam, hogy nem kapaszkodik karomba, sem abba a kötélbe, amit feléje nyujtottam! Micsoda álom! . . . Én, aki még soha sem voltam tengerben. Azt álmodom, hogy bárkán megyek és Luis kétségbeesetten uszik utánam. Mily gyötrelmeket szenvedtem el, mikor láttam, hogy a hullámok zajgásába merül! . . .

És ekkor mély sóhaj tört elő kebléből, gondolatait ismét sűrű köd vette körül. Sajátságos önkivületi állapot vett rajta erőt, melyben eltűnt a világ, mely környékezte; szive sebesen vert, értelme elszenderült és lelke az édes keserűség örvényébe merült, amelybe bizonyos fájdalmas érzés vegyült. A láb, amely a gép taposóját hajtotta, öntudatlanul mindegyre gyöngítette mozgását, a kerék mindinkább lassabban forgott és a tü, mely eleinte gyors ugrásokat tett, mind lassabb öltéseket végzett, míg végre az egész gép megállott, mintha szintén eksztázisba merült volna. Toneta sokáig maradt

fejét balkezére támasztva, tekintetével az ég mérhetetlen azurjába merülve, amelyen átlátszó, fénynyel itelt habfoszlányok suhantak át.

Hirtelen titokzatos lökés rázta fel és nagyobb igyekezettel fogott ismét munkájához; de az az elgondolkodás, a szomorú emlékek és az édes elmélkedések egész napon át felváltva uralkodtak lényén s folyton az a kérdés vegyült középük, amelyre maga sem felelt: Hétfő! Mikor lesz már hétfő?

A vacsora folyamán barátnői: Sián és Angelita észrevették, hogy Toneta a szokottnál szórakozottabb. Többnyire könyökére támaszkodva, arcát kezében tartva, a falon függő petróleumlámpa barnás reflektorát nézte s közönyös maradt a társalgás iránt, amely a vacsorát élénkítette.

— Kedvesem, ugyan min töröd ma a fejed? Akarsz salátát vagy nem? — kérdezte tőle Sián, gyöngéden megrázva.

— Igaz, igaz! Mire gondolsz, leány — tették hozzá egyszerre Madrona és Angelita.

Toneta elpirult, mintha titkos érzését lesték volna ki, aztán kedvesen felkaczagott s azt felelte, hogy valamit álmodott s azon gondolkozott. Majd gyorsan megvacsorázott, de röviddel utóbb ismét töprengésbe merült.

Ha kénytelen lett volna rá, bajosan is tudta volna megmagyarázni, mit érez: végeredményében semmit sem. Feje olyan volt, mint valami üreg, amelyben örökösen csak ez a dallam visszhangzott: «mikor lesz már hétfő?»

Viszont nagyon nyugtalanította a vágy, hogy elmondja Luisszal való beszélgetését, s a diák vidám élczeit; de ha ezt nem tette, azért történt, mert fél Madrona asszonytól, aki mindig csak gyanakvó természetű volt s nagyon vigyázott.

Siaban, aki zárkózott, titoktartó leány volt, sokkal jobban bizván mint Angelitában, akít néha kigunyolt

trécselései miatt, felhasználta az alkalmat, amikor vacsora után egyedül maradtak az erkélyen, hogy kiűritse szívét. Űgyesen a Roig-utczára terelte a beszélgetést és bár vallomása közben nagyon fékezte lelkesedése hevét, melyet a hold költészetének és az utcza csöndjének hatása még élénkebbé tett, mégis megkönnyebbültnek érezte szívét, amikor szobájába visszavonult.

V.

A véletlen ama csodás játékánál fogva, mely sokkal nagyobb szerepet visz az életben, mint azt a kevéssé megfigyelni tudó embernek gyanítják, Miguel Castellifort, egy higgadt, gondolkozó, melankolikus, a világtól visszavonult és testestől-lelkestül a munkának élő fiatalember beleszeretett egy lányba, aki szeles, vidám, bőbeszédű volt s szerette ragyogtatni élénk szellemét, bár alapjában véve komoly, kifogásolhatatlan viselkedésű és kipróbált jósaúu volt.

Leánya volt egy hazafinak, aki örökös összeesküvésekbe, pártütésekbe volt bonyolítva s ezért gyermekkorában résztvett abban a veszélyes életmódban, melyet atyja folytatott, aki majd Franciaországban, majd Olaszországban keresett vendégszeretetet és átment a harczoló politikusoknak mindazokon az esélyein, amelyek éppoly könnyen emelik őket a királyok asztaláig, amily könnyen lesülyeszti a harmincz krajezáros vendéglők piszkos abroszáig. Ily környezetben, a balsorssal váltakozó jómódban nevelkedvén fel. a kis Mercedes ritka erőssé fejlesztette értelmét s megtanulta azt is, hogy a világnak ne tulajdonítson nagyobb fontosságot, mint azok, akik ismerik a rugókat, amelyek mozgásban tartják. Szóval bizonyos függetlenségre tett szert s közönyt tanusított minden iránt, ami nem nagyon fontos volt, amely eljárása nagyon meglephette azokat, akik csak felületesen ismerték.

Atyja, belefáradva a küzdelmekbe, sok hányattatás után visszatért hazájába, hogy bevárja a halált két anyátlan leánya mellett, akik utjaiban mindig elkisértek. Könnyen érthető, hogy aki ily zaklatott életet folytat, öregségében pénz nélkül maradt, különösen ha az illető hazafi ténykedéseiben önzetlen volt. Mindahárman tehát szerényen éltek, amikor a véletlen összehozta őket a Castellfort majorátus urával, aki egyszerü gyáros álarca alatt rejtezkedett. Mercedes és Miguel megtetszettek egymásnak, tán az ellentét törvényénél fogva, amely titkosan arra törekszik, hogy meglepő harmoniákat létesítsen, mert mindketten — bár ellenkező természetü — mizantropiában szenvedtek; vagy tán mert mindakettőjükben a jótékonyságnak ugyanaz az érzése és minden jó, minden nagy iránt ugyanaz a lelkesedés élt.

Igen, mert ez a félénk, zárkózott fiatalember valóssággal lelkesen tudott rajongani; de lelkesedése benső volt, amely nem szállt ki szívének szentélyéből, mintha attól félt volna, hogy megszenségteleníti, ha kitarja a publikum előtt, amelyet nem annyira az őszinte érzés szent tüze, mint inkább a hiuság vagy a divat mozgat.

Ismernünk kell valamit gyermekkori történetéből, hogy megérthessük Miquelnek titkolódzó természetét. Noha atyja megengedte neki, hogy a napi munkában elfáradt szellemét este szórakozásra fordítsa, ő csak akkor közeledett valamely színházhoz, ha rendkívüli előadás volt, vagy valódi nagy művészek léptek föl. Ilyenkor lehajtott fővel, jobb kezét begombolt ujjasába dugva, látcsővel zsebében ment utján, már előre élvezvén a rávárakozó gyönyört. Mindezt oly módon eltitkolta, hogy láttára bárki azt hihette volna, hogy valamely beteget megy őrizni. A színházban aztán testtől-lelkestül az előadás nézésébe merülve, életének leggyönyörösebb óráit töltötte el.

Főleg ha a művész nő volt, akkor ez a látszó-

Alaposan hideg temperamentuma annyira felhevült, hogy majdnem összezavarta az esztétikai emóciót a személyes bámulattal. Ilyenkor mint valami árnyék suhant a kulisszák mellé, hogy közlelről láthassa a *divát*, anélkül azonban, hogy meg merte volna szólítani, irigyelve, gyűlölve és féltékenyen tekintve azokra a vakmerőkre, akik megszejteleníteni merészkedtek az ő szobácskáját. Aztán a sötétség leple alatt megvárta, míg kijött a színházból, hogy titkon kocsija után fusson és megtudja: *gondolatának urnője* hol lakik; majd másnap szintén folyton azt leste, mikor jön ki és mikor megy be hoteljébe, örömmel tekintve még a legcsekélyebb tárgyat is, amely ő reá emlékeztette. Mind ezt Miguel úgy intézte, hogy senkivel sem sejtetett semmit; mitsem változtatva közönyös és szomorú tekintetén, áhitatos csendben élvezte a legédesebb örömeiket.

Csupán egy izben merészkedett, egyik barátja jóvoltából, egy ily csillagot szobájában felkeresni és üdvözölni. A színésznő a közönség rossz kedve következtében nem tudott a barcelonaiak kegyeibe jutni. Miguelt a részvét felruházta azzal a bátorsággal, amelyet a csodálat megvont tőle. A színésznő keserűen panaszkodott a közönség hidegsége miatt; nagyon levert volt és bizalmatlankodni kezdett tehetségében és azokban a fellépésekben, melyekre az Egyesült Államokba szerződött. Miguelt ez rendkívül elszomoritotta és leverte.

Mercedesben művészi természete ugyanilyen varázst, ugyanilyen gyönyört talált.

Bár Miguel szerette, nem merte nőül venni, mert elriasztották a látszatok, melyeket említettünk, és melyek még angolos öltözködésében is nyilvánultak, amely bár élénk ellentétben állott az akkori divattal, nagyon illett szőke fejéhez, magas, nyulánk, természetéhez

és egész viselkedéséhez. Mindezek a külsőségek — ismételjük — visszariasztották Miguelt, mert attól tartott, hogy atyja is azon a véleményen van, melyet a különös leányról sokan hangoztattak. De mikor az öreg Castellfort meghalt, Miguel feleségül vette és tomboló örömmel vezette házába, amely eladdig sivár volt, mig nem az asszonynyal a vidámság és örömmel költözkdött beléje.

Castellforték ötemeletes háza a Puertaferriisa-utcában volt. Jólét és kényelem sugárzott belőle; de a butorzatból teljesen hiányzott a jó izlés, a szobák nem voltak arányosak; a kert, a terrász kicsiny, szűk volt, ami a háznak afféle mnnkáslak képét adta.

— Tudod, hogy szegéuy atyám, aki örökösen üzleti ügyeivel volt elfoglalva, nem gondolt az ékítés-sel és a fényüzéssel — szokta volt mondani Miguel feleségének. — Azt akarom, hogy te rendezd be a szobákat a magad izlése szerint. Teljesen szabad kezét adok neked a dologban.

— Mennyit szántál e célra? szakította őt félbe Mercedes mosolyogva.

— Hat, nyolcz, tizezer forintot . . .

— Jó, majd kétezer forinttal kijavittatjuk szobáinkat . . . és adj még kétezer forintot . . . a szegényeknek.

— Hogyan? Tán valami kórházat akarsz alapítani? kiáltott fel a férj mosolyogva.

— Ez nem a te gondod és tán egy évig sem tart ez az összeg. De épp annyit vehetsz fel még a kiadások költségvetésébe is ezen a czimen: »Onzés.»

Miguel nem értette feleségét. Mercedes arczáról olvasta le kételyeit s ezért nyakába borulva, halkan mondá neki:

— Azt akarom, hogy a szegények mindig áldják egyesülésünket.

Aztán gyöngédséggel teljes csókot nyomott homlokára.

— De hol fogjuk fogadni előkelő vendégeinket? kérdé a szerelmes férj.

— Oh! az előkelő vendégek majd felküldik az inasaikkal névjegyeiket, melyeket majd elvesz a szolgánk és azt fogja mondani, nem vagyunk otthon. A látogatók örömmel fogadják e hirt *e tutti contenti, tutti*. Nem gondolod? Bizalmas szobáink viszont rendelkezésére állhatnak barátainknak.

— Ah Mercedes! Te vagy életem boldogsága! kiáltott fel Miguel.

És . . .

— Élete boldogsága! — mondá irigykedve és elgondolkozva Toneta, Luisszal kötött ismeretsége után, — amikor kijött abból a házból, ahol a szerelmeseket mézesheti beszélgetéseik közben meglepte. — Milyen édes, szép lehet a szerelem! . . Ah! Mikor lesz már hétfő?

VI.

Végre eljött a hétfő, mely után Toneta annyira vágyva-vágyott. A hajnal, mint mondaná valamely rétor, rózsás ujjával félrevonta az éjjel függönyét, a nap szépen és tisztán köszöntött be, a tér oly hangzatos zajokkal volt tele, hogy még a vassal terhelt szekerek lármáját is elviselhetővé tették. Tonetának úgy tűnt fel, mintha Urnapja volna, mintha a levegő illatokkal volna terhes, mintha minden megfelelné annak az egyetemes harmóniának, amely szívében visszhangzott.

Mielőtt távozott volna, erősen megcsókolta Madrona asszony leányait, mert szíve csak úgy repesett örömben. Aztán könnyedén, mint a madár, leszökött a lépcsőn és nyolcz percz múlva a Roig-utczába ért.

Valamennyi erkélyen hullámozó függönyök enyhítették a homlokzatok szigorú köjlegét, mintegy

könnyed héjjal fődve [be azokat, amelylyel a szellő játszadozhatik. A gyalogjárók tiszták, öntözöttek voltak és a tért vidám madárcsicsergés élénkitette. Toneta szive annál hevesebben dobogott, mennél közelebb ért a vendégházhoz; szemében őszinte és élénk öröm ragyogott. De alig ért a ház küszöbéhez, midőn valami reszketéshez hasonlót érzett, amely lehetetlenné tette, hogy nyugodtan menjen fel a lépcsőn.

A szoba ajtaja elé érve, nébány perczig megállott, a nélkül hogy csengetett volna: pihenni akart. Midőn belülről Luis hangját meghallotta, elpirult.

— Mennyire fel vagy izgatva, kedves leányom! szólt a gazdaasszony, amikor ajtót nyitott neki.

— Siettem egy kicsit! Attól tartottam, hogy elkésem, válaszolt a leány remegő hangon.

— Dehogy késő! Erasmo házában csak most ütötte el a hetet.

És ezt mondva, Pepa asszony ismét odavezette a varróleányt, ahol azelőtti nap volt. Az erkély mellé helyezte varrógépét és egyéb eszközeit, aztán elment és becsukta maga után az ajtót.

Mikor Toneta egyedül maradt, lusta volt dolgozni. Keze lehanyatlott a varrásra, és fogai között czérnaszállal, nyugtalanul jártatta körül tekintetét a lakásban s mint valami kis madár, idegesen figyelt minden legkisebb zajra, amely az ajtóból szállt felé.

Toneta összehasonlította a szoba berendezését, melyben volt, a maga kis fészkeivel és amannál sokkal különbnek találta. Bizonyos tekintetben Luis tulajdonának tekintette s ezért képzelete előtt dicsfénytől övezve tűnt fel, amely szeretetet ébresztett s minden tárgynak oly kiváltságokat kölcsönzött, amelyeknek azok valóságban hijával voltak.

Amikor észrevette a tükröt, nem tartóztathatta magát tovább: felkelt helyéről és lábbujhegyen elébe

állt, hogy haját megigazítsa és toilettejét lehetőleg rendbehozza.

Félelmében, hogy meglepik, nem sokideig maradt a tükör előtt. Maga sem tudta megmagyarázni magának, miért volt ezuttal oly kevésbé megelégedve szépségével.

— Végre is, mit lehet tenni? Ezt nem lehet vásárolni! mondogatta magában.

Aztán ismét kezébe vette a varrást s dolgozni kezdett, anélkül azonban hogy bármi is kikerülte volna fülét, ami kint történt. Mindannyiszor szivdobogást érzett, ahányszor az ajtó megrezzent, akár a kívül járók lépései, akár a többi ajtók kinyitása által keletkező lég-huzam következtében.

— Most jön! mormolták ajkai, miközben színelég a varrásra tekintett le. De az illúzió csakhamar eltűnt és a végtelennek tetsző idő egyre mult, anélkül hogy Luis, akinek nevét Toneta nem merte kimondani, megjelent volna.

Mit ért el vele, hogy oly korán kelt fel, hogy úgy sietett, hogy korán érjen ide, ha ő ezt a sietségét ily közönnyel viszonzozza? Bizonyára még alszik, gondolta Toneta — és a szerelmes nő nagylelkűségével rögtön hozzá tévé: »Aludjon szegény, bizonyosan későn feküdt le.»

Pedig már az ebédlőben is, amely az ő szobája mellett volt: mindegyre hangosabb lett a mozgatott székek, a csörömpölő edények zaja, amely összevegyült a cselédek, Pepa asszony és a többi diák kiabáló hangjával, és az ajtó, az a boldog ajtó, melyet egy lehelet mozgatott, csak nem akart megnyilni, hogy kijőjön rajta a várva-várt diák. Oh! A szabadságot nyert fogoly nem várja nagyobb szivszorongással a kulcsok csilingelését, amelyek a szabadságot vannak hivatva visszaadni neki! És a legrosszabb az volt,

hogy sem Pepa asszony, sem egyetlen szolgáló nem jött be semmiért a szobába. Ha ez megtörtént volna, talán a beszélgetés folyamán megtudhatott volna valamit róla; tán megmondták volna, hogy alszik, hogy tanul, hogy kiment, hogy beteg, vagy bármit mást. Szóval olyasmit, ami véget vetett volna annak a vágynak, annak a nyugtalanságnak, mely már nyolcz nap óta emésztette, annak az érthetetlen zajokkal telt magánynak, amely kinozta, amikor bajának okozója oly közel volt! Mindazok az emberek, kik mellette sűrögtek-forogtak, szabadon ki- és bejárhattak az előttök közömbös Luis szobájába, s ő, ki annyira vágyott látni őt; ő, aki — mondjuk ki halkán — annyira szerette őt, kénytelen volt odaszegzetten ülni székén, amely úgy tűnt fel neki, mintha telve lett volna tövissel. Észébe jutott Castellfort házasságának képe mint követésre méltó példa és ugyanakkor szívében aggodalmat érzett.

Hirtelen egy gondolat jutott észébe. Kimehet azzal a kifogással, hogy valami kérdezni valója van Pepa asszonytól. A kezében épp oly rongyos ing volt, hogy érdemesnek mutatkozott, megkérdezni Pepa asszonytól, mitevő legyen vele.

— Helyes! kiáltott fel magában.

Hirtelen azonban meggondolta magát.

— Jobb lesz megvárnom, míg elmennek a diákok, kiknek hangját az ebédlőben hallom.

És ismét leült a kinos székre, lehajtott fővel várva, míg elnémultak a hangok és bezárult a lépcső ajtaja.

Toneta óvatosan kinyitotta az ajtót s mintha félt volna, hogy meglátják, halkán az ebédlőbe osánt és Pepa asszony után tudakozódott. A cselédleány, aki a konyhából jött ki, hosszú folyosón vezette végig, míg végre ráakadtak a gazdasszonyra, ki azt válaszolta, hogy várjanak reá egy perczig

— Toneta keresi az asszonyságot, mondá a leány.

Ugyanebben a perczen felhangzott Luis hangja, amint belülről kiáltá: Toneta! Toneta! maga van itt? Ma nagyon sokáig maradtam az ágyban! Jőjön be, jőjön be, legalább beszélgetünk egy kicsit.

— Sohse figyeljen erre a szeleburdira, válasszolt gyorsan a gazdasszony.

— De csak jőjön-jőjön Toneta; bátran beléphet. Idebenn én parancsolok.

És Toneta örömtől repeső szívvél, nevető ajkkal és mosolygó szemmel hallgatta szavait és egész remegő arczán visszatükröződött a boldogság, mely lelkét elöntötte.

Pepa asszony sietett kijönni, hogy a leánynak megadja a kért felvilágosítást, mert attól tartott, hogy Luis megint keresztülviszi a maga szándékát.

— Nagyon semmirekellő, mondá félig nevetve, — Most keféltém ki a ruháját, mert ha nem teném, nyolcz napig is porosan járna benne.

— De mit lehet tenni? Ilyenek a fiatalok!

— Oh nem! A többieknek nem teszem meg ezt. De ez a fiatal ember nem tudom, milyen varázshatással van rám!

Toneta visszament az erkélyre és ismét munkájához fogott, nyugodtan és vidáman, mert hallotta a diák szavát. Csak egy kicsit kell várnia és közelében lesz. A madarak tovább csicseregtek a térben; mindenfelől lágy, nőies hangok hallatszottak, melyek vidám dalokat énekeltek. Toneta nem maradhatott néma a tavasz ez egyetemes kórusában és ő is dalolni kezdett.

Végre úgy délfelé, mikor már három óra, helyesebben három század . . . mult el, hogy hangját hallotta, kinyílt az ajtó és borzas hajjal, felgyürt gallérral, rendetlenül felöltözködve belépett Luis. Mikor Toneta közeledni hallotta, ismét a varrásra sütötte le szemét,

s meglepetést szinlelt, mikor a tü és szeme között Luis finom kezét vette észre, melyet a diák szótlanul nyújtott feléje.

— Ah, mennyire megijesztett! . . . Csak most kelt fel az ágyból? szolt aztán, gyöngéden felvetve szemét a diákra és kezét, mely bideg volt, oda nyújtva neki.

— Mikor feküdt le kegyed a mult éjszaka?

— Tizkor.

— Nos, én csak ötkor feküdtem le.

— Szegény fiu!

— Nem hiszi? pedig egész ötig folyton tanultam, folyton . . . azaz akkor, amikor ki tudtam vetni magát emlékezetemből.

— Ugyan! Már kezdi? Jaj szegény fejemnek! kiáltott fel Toneta, idegesen szétharapva fogaival a czérnaszálat és elpirulva.

— Nem hiszi? Látja, ez az én szerencsétlenségem. Senki sem akar komolyan venni! Mert folyton tréfálok velök! Utoljára még mikor eljön halálom napja, akkor is azt fogják mondani: ne törődjenek velem, hisz csak tréfál! Tudja meg hát, hálátlan, hogy mult hétfő óta nem tudtam magát kivetni fejemből; hogy magával álmodtam, hogy össze-vissza jártam az utcákon, csak-hogy magával találkozhassem és láthassam; hogy az a nyolcz nap egy századnak tünt fel előttem, és mindez végül miért? Azért, hogy kegyed aztán egy szót se hagyjen el mindabból, amit mondok!

Toneta éles kacajban tört ki, amely kifejezte örömét és kétségét, mely uralkodott rajta. Akár hazugság, akár igazság voltak, de ezek a szók örömmel töltötték el szívét.

De neme szokását követve, még nem találta elérkezettnek az alkalmat arra, hogy abba hagyja vizsgálódásait, hogy felhagyjon a közönnyel és bizalmatlansággal, amelyek szükségesek ahhoz a próbához, amelynek minden nő aláveti kedvesét, mig teljes bizonyosságra,

nem tesz szert. Meghallgatott, felfogott minden szót, figyelt hangja minden változatára, minden tekintetere, emlékezetébe véste ellenmondásait és szándékos feleleteivel új meg új vallomásokat csalt ki belőle, és lassankint annyira feltüzeltelte az ügyes udvarlót, hogy az sokkal messzibbre jutott, mintsem maga akarta.

Azért mondjuk »akarta«, mert Luisnak mindez csak játék volt, afféle mulatság, szerelmi kalandféle, aminőkkel állandóan el volt foglalva. Az efféle szerelmi dologban tökéletes mester lévén, megvolt a saját taktikája, melyet mindig ugyanazon a módon alkalmazott,

Első nap: tiszteletteljes és szeretetreméltó közöny.

Második nap: vallomás, sóhajok, panaszok, hogy félreértik, szomorú, életunt arczkifejezés.

Később teljes meghódolás, félénkség vagy merészség, aszerint, amilyen volt az azalatt már kiismert nő jelleme és kívánalma.

Mindenkor és mindig óvatosság és tettetés a többi ember előtt.

Ez az egyszerű és szigorúan alkalmazott módszer kitűnő eredményeket biztosított számára mindazoknál az *erényes* nőknél, kiket meg akart hódítani. Mivel mind a nők, ha különböztek is szellemre és izlésre nézve, egy család, egy kaszt egyneműségének közös jellemvonásait egyesítették magukban: Luis nem igen lepte meg, hogy ugyanazt az eredményt érte el. De ez a varróleányka nemcsak hogy kaczer nem volt, hanem fel volt ruházva azzal a komolysággal és bizalmatlansággal, amely vele jár minden keletkező szerelemmel, és ennél fogva nála ennek a rendszernek egészen más eredményre kellett vezetnie.

Luis tehát nemes, szigorú, nem várt ellenállással fölfegyverzett lélek előtt állott, mely meg-

semmisítette tervét, mint valami kártyavárat; de ugyanekkor hiusága is meg lévén sebezve: a leánynyal való küzdelem a kezdődő harcz minden érdekét felköltötte benne.

Ha távol volt a leánytól, nem érzett szerelmet iránta, sőt nevetett is a történteken; de a küzdelem hevében tűzbe jött ifju vére, a győzelem utáni vágy elrészegítette, és a leány szemérmének finomsága egészen az örülésig hevítette, igazi szenvedélylyel töltötte el és kompromittáló nyilatkozatokat és esküdözéseket csalt ki belőle. Az ily pillanatokban bárki azt hihette volna, hogy Luis igazán szereti, és így is volt; de csakis azokban a pillanatokban szerette.

VII.

Három nap óta Luis csak alkonyatkor ment ki szobájából; egész nap a jogi könyvek tanulásával volt elfoglalva, amelyekbe ez év folyamán belé sem nézett. Neki az egész egyetemi év csak egy hónapból állott, májusból, amely akkor folyt. E hónap alatt rendkívül szorgalmas volt, naponkint tizennégy-tizenöt órát tanult, s kiváltságos emlékezőtehetségének, gyors felfogásának, törhetetlen akarátának köszönhetette, hogy vizsgálatain csodálatosan elkészülve jelent meg. Igaz, hogy három hónap mulva már egy szóra sem emlékezett mindabból, amit tanult, de vizsgálatait mindenkor sikeresen kiállotta és amikor szülővárosába, Ripollba visszatért, anyjának csupa fényes bizonyítványokat mutatott be, amelyeknek a szegény özvegy rendkívül örült, s amelyek előzőleg Pepa asszony szeméből is a csodálat könyeit csalták ki.

Szorgalma egész környezetének feltűnt, de főleg jó gazdasszonyának, aki midőn egyszer éjfél tájban tejes edényt tett Luis asztalára, így kiáltott fel:

— Tudja, kedves Luisitóm, hogy fáj nekem, ha látom, hogy ily sokat tanul. Annýira lesoványodott,

hogy az embernek megeshik a szive, ha reánéz . . . Ez nem jó, az egészség mindennél előbbre való. Sokszor hallottam, hogy akik tulságosan tanulnak, mellbetegek lesznek . . .

— Ha mellbeteg leszek, annak oka maga és Toneta lesz, mert nem akarják megmondani, hogy hol lakik.

— Ugyan, ne legyen bolond. Ne akarja elhíttetni velem, hogy olyan urfi, mint maga, belészerethet egy szegény varróleányba, aki ráadásul még teljesen árva is.

— Mit mond? Árva! Szegény leány!

— Hát ezt nem tudta?

— Nem; csak ez hiányzott még, hogy szívemet teljesen rabbá tegye.

A gazdasszony erre széket fogott, és nagyon fáradt lévén, szembe ült Luisszal, aki miközben kanállal a tejet kavarta, ekképp kezdett szólni hozzá:

— Pepa asszony, maga nagyon jól tudja, hogy sok szerelmi kalandon estem át . . . De higgye meg, hogy, amit Toneta iránt érzek, azt még egyetlen leány iránt sem éreztem . . . Eleinte tréfának néztem, de amikor másnap Tonetát megláttam, kezdtem a dolgot komolyan venni és midőn a mult hétfőn elhagyott, éreztem, hogy teljesen le vagyok győzve . . . Remegő hangon vallottam be neki, hogy szeretem, mert szívem hevéén dobogott; szavaim mély érzelemből fakadtak s félénkek valának, aminők az igazi szerelem szavai szoktak lenni.

— Ismerem magát, jó madár! Tudom, milyen mézes-mázos a beszéde! Jaj szegény leánynak, ha eltalálja hinni. Az ő, de a maga érdekében is, — hogy megóvjam a lelki furdalástól, melyet később bizonyára érezni fog, — megmondom Tonetának, hogy ne tegye be többé lábát e házba; nem, nem fog többet idejárni varrni.

— De megmondja, hol lakik . . .

— Ettől óvakodni fogok; de különben, még ha akarnám, sem tehetném, mert magam sem tudom.

— Ezt már két nap óta egyre ismételve, de hisz tudja, hogy engem rá nem szed.

Erre a diák, anélkül hogy kivette volna a zsemlyét, melyet fogai között tartott, komikus módon térdre borult gazdasszonya lábai előtt, és melodramatikus hangon kiáltott fel:

— Angyal, ki leszállt az égből, istenség, szívemnek szent . . . bálványa, térden állva esedezem . . . oh mondja meg, hol lakik édes szerelmem?

— Menjen, maga sátán, ne üzzön tréfákat velem! szolt a gazdasszony hirtelen felegyenesedve.

— Ah, tehát nem akarja megmondani? folytatta a diák, szintén felkelve és komolyságot színelve.

— Jól van tehát: el vagyok határozva, hogy meg kell tudnom, még hétfő előtt, amikor a maga tilalma ellenére követném Tonetát és megtudhatnám lakását . . . De nem! én most, e percben akarom tudni. Vagy megmondja, vagy olyan dolgot művelek, hogy rengeni fog belé az egész ház. Majd meglátja; előhivom társaimat, akik még nem feküdtek le, közbe fogjuk magát és körüljártatjuk az egész házban; gyertyákat gyújtunk és processzióban macskazenét rendezünk magának. Hadd lássák a cselédek, a szomszédság, az egész utca!

— Képes volna erre! mondá ijedten a gazdasszony.

— Én? én mindenre képes vagyok!

— Mindenre, de ily rut cselekedetre nem.

— Félre a tréfákkal, Pepa asszony. Már napok óta nem vagyok képes tanulni egy betűt sem. Toneta gondolataimba van vésve; látnom kell őt . . . Vele nem játszom, mint a többiekkel; nem, belé igazán szerelmes vagyok. Mondja meg hát, hol lakik!

— Esküszöm, hogy nem tudom! Nekem egy ismeretlen asszony ajánlotta, akivel a piacon találkoz-

tam. Kérdezte, nincsen-e szükségem varróleányra, azt feleltem, igen, és ő elküldte ide, hogy meggyőződjem, megfelel-e nekem.

— Hát akkor honnan tudta, hogy árva?

— Mert ő maga mondta.

— Ne csaljon meg engem, asszonyom . . . mert előhivom tásaimat és rákezdünk a macskazenére.

— Becsületszavamra mondom . . .

— Lássuk, mit ért kegyed becsületszó alatt? . . .

— Ugy beszélek, mintha gyóntatóm előtt állanék. Legyen már egyszer komoly, az istenért! Aztán meg panaszkodik, hogy egy szavát sem hiszik el.

— Jól van, elhiszem, de csak azzal a feltétellel, ha mindent el fog követni, hogy pontosan megtudja a Toneta lakását. És ígérje meg azt is, hogy semmi esetre sem küldi el magától, amint az imént szándéka volt.

— Jó, de viszont maga ígérje meg azt, hogy nem fog visszaélni e leány ártatlanságával, jóságával és egyszerűségével.

— Maga rossznak tart engem, Pepa asszony.

— Nem, csak arra akarom kérni, hogy el ne boldítsa a fejét ennek a szegény galambnak . . . amint szokása; a leány oly hamar elbukik . . .

— Szavamra mondom, hogy nem fogom kényszeríteni, hogy szeressen.

— Hogy nem fog virágokat szobájába hajigálni és egyéb efféléket?

— Hogy nem fogok neki udvarolni? Kérje a naptól, hogy ne melegítsen. Hogy nem fogok rossz tréfákat üzni vele? Szavamat, szavamat, szavamat adom rá. Foglaljam ezt írásba is?

— Jól van. Tehát megigérem, hogy nem bocsátom el.

Luis egy hajtásra kiitta a tejét, aztán megtörülve a kendővel bajuszát, így szólt:

— Tehát jó éjszakát, Pepa asszony, mert még ma meg kell tanulnom a «koadjutorok kinevezésénél érvényes szabályrendeletet.»

— Szenséges Szüz Mária! Micsoda ostobaságokat tanulhatnak azokon az egyetemeken! . . .

És a gazdasszony távoztával Luis hallotta, amint a pohárnak a tányérhoz ütődése közben zavarosan visszhangzik ez a szó: «konkonjugator».

VIII.

A következő hétfőn Toneta ismét ott ült szokott helyén és mellette a diák az asztalra hajolva égre-földre esküdözött, hogy mély, ellenállhatatlan vonzalmat érez iránta.

— Akkor vegye elő a könyveit és menjen tanulni! mondá Toneta, miközben azon igyekezett, hogy hangja lehetőleg nyugodt maradjon.

— Ezzel azt akarja mondani, hogy. . . .

— Azt akarom mondani, hogy ha csakugyan igaz, amit állít, akkor követnie kell tanácsomat; mert sem én nem hághatok oly magasra, sem maga nem szállhat le oly alacsonyra.

— A szerelem nem ismer rangkülönbséget, Toneta.

— Jaj volna szegény fejemnek, ha ez elhinném!

— Hogyan, kegyed azt hiszi, hogy lehetetlen?..

— Beszéljünk másról, ha úgy tetszik.

— Magának rosszat beszéltek rólam!

— Szó sincs róla. E házon kívül nem ismerek senkit, aki rosszat mondhatna magáról. És hogy a házbeliek milyen véleménynyel vannak önről, azt jól tudja.

— Ezek nem ismernek engem, Toneta. Rájuk nézve szeleburdi vagyok, aki képtelen bármit is komolyan venni.

— Nem, nem ez a véleményük. Pepa asszony önt vidám és kissé könnyelmű fiatalembernek tartja,

ami érthető az ön korában; pillangóhoz hasonlítja, de azért jószívűnek mondja . . .

— De hát ha oly jónak tart, miért nem akarja megmondani, hogy kegyed hol lakik?

— Ha egyszer nem tudja hogyan kívánhatja, hogy megmondja? De bármiképp legyen is a dolog, ismétlem: ne igyekezzék ezt megtudni, se arra ne gondoljon, hogy kövessen engem, vagy megszólítson az utcán, ha nem akarja, hogy soha többé ne nézzek az arcába. Tarthatja ezt makacsságnak, önfejűségnek vagy akárminek, de ennek így kell lenni. Nagyon komoly okaim vannak, hogy így cselekedjem és magának tisztelnie kell elhatározásomat. Hát oly nagy megerőltetésbe kerül ez? Mit veszt azzal, ha békében hagy engem?

Ezt mondva idegesen varrt tovább, miközben Luis czeruzával rajzokat írt mutatóujja körmére és hallgatott. E csendben tisztán és közelről hallatszott minden zaj, anélkül hogy e két lélek áhítatát zavarta volna. Mindakettőjüknek a szive sebesen vert, agyuk forrongott, oly eszméket hozván létre, amelyek egymásután tünedeztek el, mint a köd a szél fuvallattára.

Hirtelen Luis erélyes hangon azt kérdezte:

— Akar bizonyítást?

— Miről? viszonzá Toneta remegve.

— Elég a tettetésből, Toneta. Én szeretem magát. Maga szeret engem. A legnagyobb boldogságok azok, amelyektől az ember legjobban fél . . . Kegyed fél és én is félnék, ha itt belül nem éreznék oly tüzet, mely erőt ad, amely felizgat, amely életemben először emberré tesz; határozott, eszánt, erős emberré, aki kész leg-özni minden akadályt, hogy elérhesse mindazt, amit akar.

Toneta arcza piros lett, mint a tűz; meglepetve, merően nézett Luisra, aztán sajátságos fájdalomtól elszomorítva, kiejtette kezéből a varrást. Majd elővette

zsebkendőjét, hogy eltakarja arczát és erősen szorongassa ajkait és elfojtsa sóhajait . . .

— Kegyed sir, Toneta? szolt a diák, mindinkább tűzbe jöve és szeliden megfogva a leány karját.

A varrónő eltolta magától a diák karját és felkelve helyéről, a szobába lépett és a legközelebbi székre rogyott.

— Ugy, Toneta, csak sirjon, sirjon; könnyebülj, tárd fel lelkedet . . . könnyítsd meg szivedet!

És édes, mézes, de szenvedélytől hebegő hangon, ugyszólván a leány fülébe susogta:

— Szeretlek, szeretlek egész lelkeimmel, mint te, igen mint te szeretsz engem. Akarsz bizonytságot róla? Kérj bárminőt, de most, mert jövő hétfőn már nem látsz többé; még ezen a héten távozom. Kérd tőlem ezt a próbát még ma; hétfőn már nem tehetnéd és egész nyáron át csupa kétség, csupa kín között élnél. Én velem ez nem fog megtörténni, mert én már tudom, mert én már szemedből olvasom, mert ezt mondják nekem könyeid, mert látom, hogy tettetésre képtelen angyal vagy. Te, te, ki mindeddig csak tréfálkozni hallottál, talán még kétkedel, talán nem elégedel meg szavaim tűzével, melyek izzóan szállnak ki szivemből; kezem égő hevével, melyet el sem volnál képes viselni; nézd, érintsd . . .

És kezével szeliden érintette a Tonetáét, melylyel a leányka arczához szoritotta zsebkendőjét.

— Igen, Toneta, tégy próbára; kész vagyok bármire, amire kérsz; tégy valami nagy, nehéz próbára. Mindent megteszek.

Toneta felállt s fenségesen mint egy szobor, az ajtóra mutatva, rekedt, de egyszersmind határozott hangon felkiáltott:

— Probára? Tehát távozzék innen azonnal és ne is lépjen be többé egész nap.

— Oh! ez nagyon sok, nagyon sok . . .

— Egy sz't se többet — viszonzá a varróleány, aki nem hagyta el szigorú és imponáló tartását még akkor sem, amikor az elszomorított diák csókot vetett feléje az ajtóból, melyet azután nagy zajjal csapott be maga után.

Luis kábultan, legyőzve, lealázva tért szobájába. Egy ugrással az ágyra vetette magát és hason fekve révedező szemmel, kezével égő homlokát szorongatva, egy félórán át ott feküdt, anélkül hogy gondolatait rendezni lett volna képes.

Toneta viszont felszárította könyeit s ismét az erkélyre ült és varrni akart, hogy eltitkolja érzéseit. De tüje nem fogott, hanem kiesett lankadt ujjai közül, és mivel az előbbi jelenet mélyen megrendítette lelkét, hiába igyekezett szíve érzelmét elfojtani. Luis visszavonulása hízelt neki, de meg nagyon gyötörte is. Hízelt neki, mert e tetthen oly áldozatot látott, amely a szerelem világos jele, bizonyosága volt; egyszersmind azonban attól félt, hogy a diák szerelme csak veszélyt és bajt hoz majd rá . . .

Az után a sok kétség és remény után, melyen Toneta két hét alatt átment, a diáknak ez a fellépése rendkívül felizgatta. Mikor legyőzötten, szerelmesen látta, mikor látta, hogy elragadtatásában odáig megy, hogy próbának akarja alávetni magát; mikor a várva-várt szerelmi vallomás hangjait hallotta ajkairól: szívében a rendkívüli öröm villama tört elő, amelynek fényénél hirtelen meglátta az örvényt, amely felé feltartóztatlanul rohanni készült, és elhatározta, hogy eltávolítja magától a diákot. Ő utána neki is el kellett hagynia a szobát, hogy többé vissza se térjen abba a házba.

Ez volt Tonetának első szándéka, de nem volt ereje a kivitelhez, mert félt, hogy ezáltal sértő gyanút ébreszt Luis tisztességes magaviselete iránt. Sőt nemsokára bizonyos nemű részvétet kezdett iránta

érezni, amelyet a lelkifurdalás kinjaival még nagyobbított is. Mert hát utóvégre mit is vétett neki az a szegény fiu, hogy ily módon eltávolította szeme elől? . . . Mily oka volt rá, hogy kételkedjek szándékaiban? . . . Ki tudná bebizonyítani az abszolút lehetetlenségét annak, hogy ő és Luis helyzetük különbözősége mellett is házasságra léphessenek? . . . Nem egyesíthetné őket a tiszta, nagy szerelem, a nemes, tökéletes jellem, mint az a Castellforték házasságánál történt? . . . Még ha királynő lett volna is, nem küzdött volna-e mindhalálig, hogy ez az egybekelés létrejöhessen? Bizony, igen! Mit nem tenne ő meg ezért! Hogy ne lett volna képes trónt és koronát adni cserébe azért a szerelemért, amely már teljesen hatalmában tartotta! És végre is nem volt-e sértő igazságtalanság az, hogy Luisnak másnemű érzelmeket tulajdonított, mint aminők őt lelkesítették?

Miközben aggodalmas töprengéseinek e pontjához ért, észrevette, hogy a padimentumon levél fekszik, amely nyil módjára repült be az ajtó alsó nyílásán.

Szive nagyot dobbant, rögtön felkelt s felvette a papirost. Levél volt. Oh! átkozott tudatlanság! Nem tudott olvasni! Csak a nagy betűket ismerte meg!

Mindazonáltal kinyitotta a levelet, és szemével aggodalmasan futotta át a sorokat, mintha azt várná, hogy valami csoda útján szállja majd meg a tudás.

A sorok alatt az aláírást sajtószerűen intuícióval kibetűzte. Igen, *L* betű volt, amelylyel a Luis neve kezdődik; ez az *L* betű beszélt.

Bizonyára szerelmes szók, könyvek, esküdözések voltak e levélben, a lélek kiáltásai, melyeket gyanított, melyeket érzett, melyek fülében zsongtak. Oh! átkozott tudatlanság, amely ezt a kincset gyötrelmévé tette előtte! Csak az aláírást tudta elolvasni, csak annyit: *L—u—is!* És kire bízhatja ezt a titkot? Kinek adhatja kezébe ezt az írást, anélkül hogy szerelmét

be ne vallaná? És hogyan vallhatja be Luis előtt a szégyenletes tudatlanságát, amely maga is elég, hogy szármalmas, kegyetlen módon lealázza a szeretett lényt! És hogy élhessen anélkül, hogy tudná mi van ebben a levélben? Talán a kétségbeesés, a düh diktált kedvesének oly feltételeket, amelyeket ha el nem fogad, tán valami merényletnek, tán öngyilkosságnak lesz okozója!! , . .

Erre a gondolatra felkelt ülőhelyéről és a levelet ujjaiival összegyűrve, magánkívül, anélkül hogy csak legkevésbé tudta volna is, mi a szándéka: az ajtóhoz rohant, kinyitotta és kitekintvén rajta, a folyosó széle mellett Luist látta meg, kémkedő, várakozó helyzetben. Toneta nagy tehertől szabadult meg és fejjel, kézzel hívta szive urát, aki gyorsan mint fecske a fészkébe, repült feléje.

A varróleány egy székre hanyatlott, karja lecsüngött, galambnyaka meghajlott feje sulya alatt, amely a szék hátához volt támasztva; egyik kezében még erősen tartotta a levelet; a másikban zsebkendőjét, miközben szeméből könnyözön pergett le arczára.

— Igen, tied vagyok, Luis, a tied; már nem vagyok képes küzdeni tovább, már nem tudom titkolni tovább . . . nincs erőm hozzá. Szegény vagyok, nem fogsz szeretni; ölj meg, tépj darabokra, de én szeretlek, szeretlek, és . . .

— Ah, igen, igen, ezt akartam hallani ajkaidról. kiáltott fel Luis, megfogva a leány selymes fejcskáját.

— Igen, Tonetám, igen — folytatta, levele tartalmát ismételve és nem is sejtve, hogy a leány el sem olvasta — el voltam határozva, hogy teljesítem kegyetlen parancsolatodat; de mielőtt eltávoztam volna és három hónapot kínos aggodalmak közt töltöttem volna el, ajkaidról ezt a vigasztaló vallomást kívániam hallani.

érezni, amelyet a lelkifurdalás kinjaival még nagyobbított is. Mert hát utóvégre mit is vétett neki az a szegény fiu, hogy ily módon eltávolította szeme elől? . . . Mily oka volt rá, hogy kételkedjék szándékaiban? . . . Ki tudná bebizonyítani az abszolút lehetetlenségét annak, hogy ő és Luis helyzetük különbözősége mellett is házasságra léphessenek? . . . Nem egyesíthetné őket a tiszta, nagy szerelem, a nemes, tökéletes jellem, mint az a Castellforték házasságánál történt? . . . Még ha királynő lett volna is, nem küzdött volna-e mindhalálig, hogy ez az egybekelés létrejöhessen? Bizony, igen! Mit nem tenne ő meg ezért! Hogy ne lett volna képes trónt és koronát adni cserébe azért a szerelemért, amely már teljesen hatalmában tartotta! És végre is nem volt-e sértő igazságtalanság az, hogy Luisnak másnemű érzelmeket tulajdonított, mint aminők őt lelkesítették?

Miközben aggodalmas töprengéseinek e pontjához ért, észrevette, hogy a padimentumon levél fekszik, amely nyíl módjára repült be az ajtó alsó nyílásán.

Szive nagyot dobbant, rögtön felkelt s felvette a papirost. Levél volt. Oh! átkozott tudatlanság! Nem tudott olvasni! Csak a nagy betűket ismerte meg!

Mindazonáltal kinyitotta a levelet, és szemével aggodalmasan futotta át a sorokat, mintha azt várná, hogy valami csoda útján szállja majd meg a tudás.

A sorok alatt az aláírást sajtószerűen intuícióval kibetűzte. Igen, *L* betű volt, amelylyel a Luis neve kezdődik; ez az *L* betű beszélt.

Bizonyára szerelmes szók, könyvek, esküdzések voltak e levélben, a lélek kiáltásai, melyeket gyanított, melyeket érzett, melyek fülében zsongtak. Oh! átkozott tudatlanság, amely ezt a kincset gyötrelmévé tette előtte! Csak az aláírást tudta elolvasni, csak annyit: *L—u—is!* És kire bízhatja ezt a titkot? Kinek adhatja kezébe ezt az írást, anélkül hogy szerelmét

be ne vallaná? És hogyan vallhatja be Luis előtt a szégyenletes tudatlanságát, amely maga is elég, hogy szármalmas, kegyetlen módon lealázza a szeretett lényt! És hogy élhessen anélkül, hogy tudná mi van ebben a levélben? Talán a kétségbeesés, a düh diktált kedvesének oly feltételeket, amelyeket ha el nem fogad, tán valami merényletnek, tán öngyilkosságnak lesz okozója!! , ..

Erre a gondolatra felkelt ülőhelyéről és a levelet ujjaival összegyürve, magánkívül, anélkül hogy csak legkevésbé tudta volna is, mi a szándéka: az ajtóhoz rohant, kinyitotta és kitekintvén rajta, a folyosó széle mellett Luist látta meg, kémkedő, várakozó helyzetben. Toneta nagy tehertől szabadult meg és fejfel, kézzel hívta szive urát, aki gyorsan mint fecske a fészkébe, repült feléje.

A varróleány egy székre hanyatlott, karja lecsüngött, galambnyaka meghajlott feje sulya alatt, amely a szék hátához volt támasztva; egyik kezében még erősen tartotta a levelet; a másikban zsebkendőjét, miközben szeméből könnyözön pergett le arczára.

— Igen, tied vagyok, Luis, a tied; már nem vagyok képes küzdeni tovább, már nem tudom titkolni tovább . . . nincs erőm hozzá. Szegény vagyok, nem fogsz szeretni; ölj meg, tépj darabokra, de én szeretlek, szeretlek, és . . .

— Ah, igen, igen, ezt akartam hallani ajkaidról. kiáltott fel Luis, megfogva a leány selymes fejcskáját.

— Igen, Tonetám, igen — folytatta, levele tartalmát ismételve és nem is sejtve, hogy a leány el sem olvasta — el voltam határozva, hogy teljesitem kegyetlen parancsolatodat; de mielőtt eltávoztam volna és három hónapot kínos aggodalmak közt töltöttem volna el, ajkaidról ezt a vigasztaló vallomást kívántam hallani.

— Oh ne menj el, ne menj el, Luis. Hiába hallgatnék; szeretlek, szeretlek, nem tiltakozhatom előtted, nem tehetek másképp. A istenért, ne menj el! Mi lesz szegény szivemből, ha elhagysz engemet!

És miközben ezt mondta, ajkai önkéntelenül Luis reszkető kezét érintették és ennek ajkai a leány égő homlokához tapadtak. Mindakettőjük ereiben a bágyasztó hidegség egy neme keringett.

— El kell mennem, anyám miatt, mondá a diák.

— Egész életeden át anyádé voltál . . . De nem, eredj, eredj . . . Mily boldog ő! . . . Mily boldog vagy te, hogy anyád van!

Toneta lehajtotta fejét és még vigasztalabbul sirt.

— Oh, ne sirj, ne sirj, mert ez fáj nekem, kiáltott fel a fiatalember, megindultan igyekezve felemelni Toneta fejét.

— Tehát jól van — szólt gyorsan a varróleány, felszáritva könyeit — nem ellenzem, hogy hazamenj, de nem te kértél-e, hogy próbára tegyelek? Nyolcnap késelem nem teheti boldogtalanná anyádat, ha valami kifogást mondasz neki. Ne távozz a jövő hét elejéig; így még lesz egy napunk, mert hétfőn láthatjuk egymást.

— Oh! Ez aztán próba. Milyen nagy áldozatot követelsz tőlem! kiáltott fel mosolyogva Luis, miközben megigazitott a leány fején egy hajfürtöt, amely homlokára csüngött alá. — Jól van, leányom, nem utazom el, de ne gondold, hogy ezzel valami nagy megpróbáltatásnak vetsz alá vagy valami nagy áldozatot követelsz tőlem.

Erősen megszorították egymás kezét, mintha megakarták volna ünnepelni a helyreállítását annak a nyugalomnak, amely szivükben fakadni kezdett és hosszú, szenvedélyes pillantást váltottak egymással . . . Aztán

Toneta ismét a varrógéphez futott és újra hozzáfogott munkájához, hogy elkerülje az esetleges meglepetést, amelyre addig nem is gondolt.

IX.

Vizsgálataitól megszabadulván, Luis levelet irt édes anyjának, s elmondta neki, hogy már mindenkől jól levizsgázott, kivéve az egyházjogot, melyből csak a jövő hét végén vizsgázhatik, mert a tanár hirtelen megbetegedett.

«A vizsgát követő napon — folytatá — elvégzem azokat a bucsulátogatásokat, amelyekkel meg tetszett bizni, aztán pedig boldog leszek, hogy hazafelé vehetem utamat és megölelhetem édes anyámat. Ez az előre nem látott késedelem valamivel szaporítani fogja költségeim számát, úgy hogy nem lesz elég az az összeg, melyet legutóbb küldeni tetszett. Ha megengedi, édes anyám, ismét elmegyek hát Jofre, Bellping és társa bankházába egy néhány duróért, hogy ne legyek kénytelen adósságokat csinálni és legyen némi pénzem az utra is. Nagyon meg fogom köszönni, ha hétfő előtt válaszolni tetszik.»

A válasz így hangzott:

«Ami a tizenkét durót illeti, elmehetsz értök Jofre, Bellping és társa bankházába, sőt többet is kaphatsz. még, ha szükséged van, hogy semmiféle adósságot ne hagyj magad után, bár én azt hittem, hogy még fölösleged is fog maradni abból a pénzből, melyet Teresónától küldtem. Figyelmeztetlek, légy takarékos, mert az aratás nagyon rossznak ígérkezik és ezért rendkívül óvatosaknak kell lennünk. Ha nem így volna, akkor anyád szorgalmadat nagy vágyaihoz mértén jutalmazná. Áldásomat küldöm és várva-várom a perczet, hogy keblemre ölelhesselek.

Maria Fortuny, Olivares özvegye.»

A levél elolvasása után Luis vigan dörzsölgette kezét, emlékezetében átfutotta azokat az adósságokat, melyeket az utóbbi napokban csinált és sietett Jofre, Bellping és Tsa urakhoz, hogy ott ne tizenkét, hanem tizenhat durót vegyen föl. Ily módon az arczképen kívül. Tonetának kis emléket is vehet, például gyűrűt.

Nagyon megérdemelte szegény leány: hisz annyira szerette!

— Annyira szeret! — ismételtette magában. — És hogy belém szeretett! Pedig hát mit tettem e célból? Mit? Szegény leány! Ha tudná, hogy az én hevem csak egy pillanatig tart, amikor magam előtt látom őt, amikor olyan szomorú, ekzaltált mint a multkor volt! Oh, akkor szívem igazán érte dobog, és lelkem is adnám oda az övéért. Oly szép, mikor lesüti a szemét! Oly szép, oly fenséges lesz, ha haragszik! Köszivünek kellene lenni az embernek, hogy az ilyen pillanatokban beléje ne szeressen. És az én gyöngém mindig a szentimentális, komoly nők voltak, akik összeránczolják szemöldökeiket mint valami férfi és kinyujtott karral, parancsolólag akarnak szeszélyeiknek alávetni! Mindezt egyesíti magában Toneta. Ha képes volnék egy nőnél megállapodni, ő volna az. Megvallom, hogy vonz, csábit. . . De nem akarok játszani vele; nem szabad őt felkeresnem többet; ő teljes lelkével csügg a játékon, és szerencsétlen, árva. . . Még az is megeshetnék, hogy én is komolyan belébolondulnék, ez pedig nem lehet. Micsoda perpatvar támadna odahaza! Hiba volt, hogy még maradtam egy hétre; de ki nem maradt volna, ha oly módon kérték volna és amikor oly kedves volt! Mily szép volt! . . Bah! Bah! Odaadom neki az arczképe-met, ajándékozok neki egy gyűrűt, ezzel néhány napon meg lesz elégedve és Rippolból majd találok módot, hogy kijózanítsam és levelek útján behegeszszem a se-bét. Ha előttem volna, nem tudnám megtenni. . . Különben az is megeshetik, hogy Pepa asszony, aki soha

sincs megelégedve azokkal, akik nála dolgoznak, meg-
unja a varrónőt is, mialatt én odahaza leszek és
elbocsátja Így aztán visszatértemkor ez az egész
história nem lesz egyéb, mint egy fejezet a sok közül,
amelyek diákkorbéli emlékirataimban helyet foglalhat-
nak. Pedig igazán sajnálom . . . Olyan derék leány, aki
igazán szeretne !

Aztán véget vetett elmélkedéseinek, miközben
ajkát harapdálta, fejét rázogatta és a térre oly réve-
dező tekintettel bámult belé, mintha a muló gyönyör-
ök egész hadától vett volna bucsut.

Amint távozott, szeme hirtelen a réztáblán
akadt meg, amely az ajtófélfán függött és amelyen
aranyozott betűkkel volt olvasható: *Jofre, Bellping*
és *Társá*. Egy írószobába érve, ahol ez a felírás is-
méltódott, megnyomta az egyik nagy üvegajtót és fel-
kereste a maga pénztárosát.

X.

Pepa asszony házában csak két diák maradt:
Luis és Tomas Llassada. A többi mind levizsgáztván,
faluikba mentek, hogy a szünidőt családjaik körében
töltsék.

A diákok távoztával Pepa asszony könnyebben
kezdett lélekzeni, mintha ő is vizsgákon esett volna
tul, mert az a helyzet, melyben egy percze sem volt,
hogy a misére menjen vagy valamely barátnéját meg-
látogassa, megszűnt ezzel és kezdődött a szabad, a
dicső napok időszaka, melyben ő is járhat mindenfelé,
s tovább alhatik akár két órával vagy még többel is,
ha úgy tetszett neki.

Hogy ebbe a boldog állapotba juthasson, csak
egy dolog hiányzott még: a nagy tisztogatást kellett
elvégeznie. De ehhez csak másnap fognak mindhárman
hozzá: ő és a két cselédleány és szerdára az egész
lakás olyan tiszta lesz, mint az arany.

Az estét, mint nyugalmas életének prologusát tehát arra használta, hogy az első emeleten lakó szabó családjával együtt kísétált a közeli hegyvidék felé. Tomas urfi, szokása szerint, már elment biliárdozni a kávéházba; a két szolgálnak kimenőt adott, és ha Luisító el akarja őket kíséreni, — amit szívesen megtesz, mert szeret enyelegni a szabónak Sofia nevü leányával — bezárhatja a lakást és magához veheti kulcsát.

Amint gondolta, úgy tett. A két szolgáltó távozott, vidáman ugrálva le a lépcsőkön, mint az iskoláslányok szokták, ha az előadás véget ért; és Pepa asszony ékesen felöltözködve Luis szobájába lépett. Körülnézett, de Luis nem volt ott sehol; hol a manóban lehet a *pillangó*? Az erkélyen, melynek mindakét ablaka nyitva volt, szék és mellette nyitott könyv volt, de a diáknak sehol semmi nyoma nem mutatkozott. Hirtelen felhangzott a Luis hangja, mint valami láthatatlan fantomé. Az asszony kitekintett az erkélyen és észrevette, hogy a diák vigyázatlanul átmászott a másik erkély rácsáig a szomszédos kis divatárus leányhoz, aki avval volt elfoglalva, hogy nagy virágcsomót tűzött a gomblyukába. Pepa asszony diszkrétén visszavonult és a nélkül, hogy az erkélyről távozott volna, meghuzta a diák kabátjának szélét.

— Megyek már, megyek — szolt Luis. — Örvendek, hogy szolított, mert ez a leány már untatni kezdett a csacsogásával.

— Micsoda ember maga! Magának mindenkivel akad dolga! Hát nem látja, hogy ennek a városrésznek ez a legrátartóbb leánya? Mikor az anyjával kísétál, az ember azt hinné, két majmot lát maga előtt.

— Igen, igen, de a leány mégis tizenöt éves.

— Tizenöt! . . . Már tizennyolcz is elmúlt.

— Elég csinos kis arcza van arra, hogy egy félórát elbeszélgessek vele.

— Jó, jó, de ne foglalkozzék az ilyen csekélységekkel. Maga szép fiu, találhat különbet is.

— Udvarol nekem, Pepa asszony?

— Én? Szegény fejem! Nekem már vissza kell vonulnom. De szeretem megmondani az igazat . . . Nos, készen van-e már? Igazítsa meg a kalapját. Hát ez a nyakkendő? Jézusom! Jőjjön ide; ugyan jőjjön, hadd kössem én meg, amint az isten parancsolja. Mily kevésbé hiu! Most kefélje meg a czipőit. Milyen rendetlen maga . . .

Nemsokára Pepa asszony ünnepi ruhába öltözve kilépett vendégével a házból. A szabó egész családja csatlakozott hozzájuk s három csoportban különülve haladtak tovább. Elöl Luis ment Sofiával és Mercedeszszel; mindakél leány díszesen volt fölczifrázva. Utánok következett az apa, Vernet ur, szintén uj ruhába öltözködve. A menetet Pepa asszony és a szabó felesége zárták be, akik nehezen lépkedve és hatalmasan legyezve magukat, élénken hadonáztak kezükkel. A leányok nagyokat kacagtak Luis élezsein és rendkívül sokat affektáltak; a szülők és Pepa asszony pedig bizonyos harezias arcz-kifejezést mutattak.

Utjuk a Montserrat-utczán vezetett át, ahol ünnepnapokon Madrona asszony szokott sétálni leányával és Tonetával. A varróleány az utca felé fordított arczezal ült székén és nagyon keveset figyelt a kártyákra, melyekkel játszottak. Csakhamar sajtáságos nevetés zaja ütötte meg a fülét. A nevetés zagyva hangjai közt ugy tetszett neki, mintha Luis bariton hangját hallotta volna. Figyelni kezdett és három emberi árnyat vett észre; nemsokára eltűntek az alakok, amelyek ez árnyat vetették. Igen, Luis volt, két elegáns, előkelő (legalább Toneta így hitte leánynyal . . És egyszerre csak Luis hangját is hallotta, amiut ezt mondta:

— Sofia, Sofia, nem fogom magát szeretni!

Az estét, mint nyugalmas életének prológusát tehát arra használta, hogy az első emeleten lakó szabó családjával együtt kísétált a közeli hegyvidék felé. Tomas urfi, szokása szerint, már elment biliárdozni a kávéházba; a két szolgálnak kimenőt adott, és ha Luisító el akarja őket kísérni, — amit szívesen megtesz, mert szeret enyelegni a szabónak Sofia nevű leányával — bezárhatja a lakást és magához veheti kulcsát.

Amint gondolta, úgy tett. A két szolgáló távozott, vidáman ugrálva le a lépcsőkön, mint az iskoláslányok szokták, ha az előadás véget ért; és Pepa asszony ékesen felöltözködve Luis szobájába lépett. Körül nézett, de Luis nem volt ott sehol; hol a manóban lehet a *pillangó*? Az erkélyen, melynek mindakét ablaka nyitva volt, szék és mellette nyitott könyv volt, de a diáknak sehol semmi nyoma nem mutatkozott. Hirtelen felhangzott a Luis hangja, mint valami láthatatlan fantomé. Az asszony kitekintett az erkélyen és észrevette, hogy a diák vigyázatlanul átmászott a másik erkély rácsáig a szomszédos kis divatárus leányhoz, aki avval volt elfoglalva, hogy nagy virágcsomót tűzött a gomblyukába. Pepa asszony diszkrétén visszavonult és a nélkül, hogy az erkélyről távozott volna, meghuzta a diák kabátjának szélét.

— Megyek már, megyek — szolt Luis. — Örvendek, hogy szólitott, mert ez a leány már untatni kezdett a csacsogásával.

— Micsoda ember maga! Magának mindenkivel akad dolga! Hát nem látja, hogy ennek a városrésznek ez a legrátartóbb leánya? Mikor az anyjával kísétál, az ember azt hinné, két majmot lát maga előtt.

— Igen, igen, de a leány mégis tizenöt éves.

— Tizenöt! . . . Már tizennyolcz is elmúlt.

— Elég csinos kis arcza van arra, hogy egy félórát elbeszélgessek vele.

— Jó, jó, de ne foglalkozzék az ilyen csekélységekkel. Maga szép fiu, találhat különbet is.

— Udvarol nekem, Pepa asszony?

— Én? Szegény fejem! Nekem már vissza kell vonulnom. De szeretem megmondani az igazat . . . Nos, készen van-e már? Igazítsa meg a kalapját. Hát ez a nyakkendő? Jézusom! Jöjjön ide; ugyan jöjjön, hadd kössem én meg, amint az isten parancsolja. Mily kevésbé hiu! Most kefélje meg a czipőit. Milyen rendetlen maga . . .

Nemsokára Pepa asszony ünnepi ruhába öltözve kilépett vendégével a házból. A szabó egész családjá csatlakozott hozzájuk s három csoportban különülve haladtak tovább. Elöl Luis ment Sofiával és Mercedeszszel; mindakél leány diszesen volt fölzifrázva. Utánok következett az apa, Vernet ur, szintén uj ruhába öltözködve. A menetet Pepa asszony és a szabó felesége zárták be, akik nehezen lépkedve és hatalmasan legyezve magukat, élénken hadonáztak kezükkel. A leányok nagyokat kacagtak Luis élcein és rendkívül sokat affektáltak; a szülők és Pepa asszony pedig bizonyos harczias arcz-kifejezést mutattak.

Utjuk a Montserrat-utczán vezetett át, ahol ünnepnapokon Madrona asszony szokott sétálni leányával és Tonetával. A varróleány az utca felé fordított arczezal ült székén és nagyon keveset figyelt a kártyákra, melyekkel játszottak. Csakhamar sajtáságos nevetés zaja ütötte meg a fülét. A nevetés zagyva hangjai közt úgy tetszett neki, mintha Luis bariton hangját hallotta volna. Figyelni kezdett és három emberi árnyat vett észre; nemsokára eltűntek az alakok, amelyek ez árnyat vetették. Igen, Luis volt, két elegáns, előkelő (legalább Toneta így hitte leánynyal . . És egyszerre csak Luis hangját is hallotta, amiut ezt mondta:

— Sofia, Sofia, nem fogom magát szeretni!

Toneta csak nagynehezen birta kezében tartani a kártyát.

Révedező tekintete azon az utcán járt, ahol a sétálókat látta. A szabó és gyermekei nem vonták magukra figyelmét; de nemsokára feltűnt Pepa asszony és ez megerősítette abban, hogy ezuttal nem csatlakozott, mint akkor . . . Luis volt, Luis volt. Szerencsére sem a diák, sem a gazdasszony nem vették észre jelenlétét.

Azzal a kifogással, hogy fáradt, abba hagyta a kártyajátékot és kiment házuk kapuján, hogy tekintetével követhesse Luist.

— Mily jól mulatnak! Mennyit nevetnek és hogy szórakoztatja őket az a semmirekellő! — dadogta fogai között Toneta, lábacskaival idegesen toppantva. Szemével mintha fel akarta volna falni mindhármukat s tekintetével végig mérte a két leányt, hogy jól agyába vésesse körvonalalaikat, ruhájuk színét, kiszámítván hány évesek lehetnek, figyelemmel kísérve Luis mozdulatait, hogy megtudja, melyik a két leány közül a kegyeltebb. De hirtelen, jaj! Mit csinál Luis? Mit tesz az a magasabb leány? Az! Luis neki nyújtja a virágot, mely gomblyukában van; a leány pedig oda adja a keblén levő csokrot. Összedugják fejeiket, halkan beszélnek. Az, ő az, Sofia az! Igen, Sofiának nevezte, mikor erre ment.

És Toneta nem is vette észre, hogy ez a jelenet annyira magával ragadta, hogy már három házzal is tulment a lakásukon. Ránézve nem volt más föld, más távolság, csak az, amely szeme és Luis közt volt . . . Akarata ellenére vágyat érzett, hogy megtartsa ezt a távolságot; minden lépésre, amit *ők* tettek, ő is egyet lépett . . . Nehányan az erkélyről látták, amint kémkedve végig kuszik a falak mentén, és mivel az utcán a leányon kívül alig volt valaki, megfigyelhették minden lépését és mindenfelé történefekekkel, feltevésekkel iove-

keztek magyarázni a lebilincseltnak látszó leány saját-
ságos magaviseletét.

— Igen, igen, Sófiának hívják — folytatta ha-
gosan Toneta, mindinkább fölfelé menvén az utcán.—
Es szépnek látszik! Ah, hátranéznek! . . . Nem. . .
Az az ur beszél hozzá, aki a gyermekeket vezeti, ez
lehet az apa. . . Istenem. Csak Luis ne nézzen hátra.
Ah, az a leány ismét beszél vele. Nem szép: vörös a haja,
pisze az orra, nagy a szája! És hogy legyezik egy-
mást: Ez tessék Luisnak? . . . Igen, mert bizonyára
gazdag!

És minthogy egy tekintettel kifürkészte a leány
fizionómiáját, egy pillantást vetve valamennyiök ruhá-
jára, kitalálta azt is, hogy egy szabó családjával van
dolga . . .

— Bah! — szólt orrát fintoritva. Ezek csak szé-
pen felöltözött mesteremberek, akik szórakozni men-
nek.

És nem tudta, örvendezzen-e avagy nem.

E perczben a menet tagjai elvesztek, a rendőrök,
gyufaárusok, szolgáltók, tengerészek és munkások tö-
megében, amely a színház előtt állott. Toneta vissza-
akart fordulni, de a kíváncsiság, hogy még többet
tudjon meg arról, hogy hová megy Luis, előrehajtotta.
Élt a munkásleány azzal a kiváltságával, hogy kíséret
nélkül mehetett. És beléhatolt a hullámzó tömegbe,
amely kiabált, nevetett, lármázott. Nem tudta, vajjon
ők is a színházba mentek-e, és a kétely nyugtalanságá-
val a Rambla de Santa Madrona szélére ért.

A nap bearanyozta a városnegyed széles homlok-
zatait, míg az utca felső részén enyhe árnyékot ve-
tettek az alacsonyabb épületek. Egy élő lélek sem járt
erre, csak koronként robogott végig egy-egy kocsí.
Távolabb, a városnegyed felső részét katonák, asszo-
nyok, tengerészek népesítették meg. E népséget el-
hagyva, Toneta Santa Madrona kapujáig ment, és

mégegyszer meglátta Luist párjával. Egy lépést sem tett többet előre, hanem csak könyező tekintettel kíséerte őket mindaddig, míg a fal szöglete mögött el nem tűntek.

Hazatért és amikor alvószobájába lépett, valóságos könyözönbe fult. Amit Luistól most látott, az megbocsáthatatlan hűtlenségnek tűnt fel előtte. Megsebesítettnek érezte szívét, és sirás közben a féltékeny nő panaszkodásait hallatta.

— Átkozott legyen az óra, amelyben megismerem! — kiáltott fel. Jaj az én jellemem gyöngeségének, amely miatt ismét kibékültem vele, mikor már vége volt köztünk mindennek. Nem üzne most guayt belőlem; nem; én lennék, aki nevettem volna ő rajta, midőn azzal a sovány, csunya leánnyal láttam.

Isten bocsásson meg nekem! Oh! nem, nem holnap nem megyek oda, nem fog többé látni soha, majd kifogok rajta. Ha várt egy hétig, várjon még. Lehet, hogy nem is az én kedvemért maradt, hanem azért a másikért; az én szegény fejemmel ostobán elhittem, hogy azért maradt, mert én kértem ezt tőle mint szerelme próbáját. . . Ah! nem, nem fog rászedni. Hát ő mit szólna hozzá, ha ma egy másikkal látna enyelegni, ha virágokat ajándékoznék neki és majd felfalnám a szememmel? . . . Ha nem szeret, mért járt a nyakamra, miért esküdözött, írt levélkéket és ajándékozgatott virágokat, mint most ennek a Sofiának? Nem csunya dolog volt ez? Nem rosszaság, nem gyalázat volt-e ebben? Hát én kerestem-e fel őt, hát én kértem, hogy udvaroljon nekem, én vettem rá, hogy szeressen? Ah! Hát azt hiszi, hogy én is afféle Sofia vagyok, nagyon téved! Egyszer játszott velem, többet nem fog játszani. Én szegény, nagyon szegény vagyok, még szüleim sincsenek; de szívemmel én rendelkezem, és nem akarom, hogy bárki is játszszék érzelmemmel.

Felkelt és egy gondosan őrzött szekrényéből

hervadt, de még nem egészen száraz virágcsokrot vett elő, és elkezdte tépdetni szirmait, miközben folyvást ezt ismételte:

— Nem, nem hívnak Sofiának, nem vagyok olyan mint ez a Sofia; velem nem lehet tréfálni, velem komolyan kell bánni, olyan ajándékokat, amelyet nekem adnak, ne adjanak másnak. Ez nagyon rosszul van, ez gunyolódás, sértés, melyet nem fogok eltűrni.

És kétségbeesetten felszedvén a virágmaradványokat, melyeket könyeivel áztatott, még jobban széttépdeste őket, mintha bizonyos gyönyört érezne e fájdalomban. . . Kidobta őket az utcára és aztán, mint aki nagy megerőltetésébe kerülő dolgot hajtott végre, egy székre rogyott. Az izgatottság majd megölte, lelke majdnem megsemmisült ereje fogytával. . . A város zaja elért hozzájuk a maga ellentéteivel, diszharmoniaival, melyeket legjobban a szenvedés óráiban szoktunk észrevenni. Toneta erkélye alatt valaki a kintornán játszott; a templomban imára harangoztak; a szomszédos utca egy korcsmájában boros hangok obszcenitásokat énekeltek. . . Koronkint, amikor javában játszott a verklis, megszakította zenéjét, hogy helyet engedjen egy kocsinak, amely nagy zajjal robogott az utcán, vagy hogy összeszedje azokat a krajczárokat, melyeket az erkélyekről dobtak feléje.

XI.

A következő napon nem dolgozott a Roig-utca erkélyén, hanem a fogadó egyik üres lakásában; egy belső szobában, amely világosságát az udvar felől kapta és amelybe az előszobán át lehetett bejutni, úgy hogy közel volt a kapuhoz.

Mindazok az erős elhatározások és fogadások, melyeket a varróleány féltékenységének hevületében tett, reggelre kelve elenyésztek. Toneta igazán szeretett és

elmulván hevessege, amely ugyancsak szerelmének szülte volt, nem érzett magában elég erőt, hogy örökre lemondjon kedvese látásáról. Ha már látnia kell őt, jobb mennél előbb, egyrészt, hogy megérdemelt leczkében részesítse és aztán fusson tőle, hogy ő is szenvedjen és máskor ne okozzon szenvedéseket egy másiknak; másrészt hogy megbocsásson neki, ha meg tudja magyarázni rossz magaviseletének okát és ha abban a sétában és virágajándékozásban nem volt volna semmi rossz. Beszéd közben megértik egymást az emberek, és a látszat néha csal. Ha valaki gondolkozik, eszébe jut, hogy nagyon sokszor boszankodott oktalanul azért, mert csalóka látszaktól engedte magát vezetetni; aztán szerették volna meg nem történné tenni, a történeteket. mert egész életükön át kinozta őket a megbánás. Toneta megcsókolta Luis kezét, engedte, hogy Luis homlokon csókolja, megvallotta neki szerelmét és meghallgatta esküit és nyilatkozatait, melyek szíve mélyéből fakadtak. Bizonyos megállapodás volt tehát kettőjük között, melyet érdemes volt megvizsgálni, mielőtt megsemmisítenék, annyival is inkább, mert ezen fordult meg életének boldogsága vagy boldogtalansága. Toneta jól tudta magáról, hogy mennyire szenvedélyes, mennyire izgékony és mennyire indulatos, hogy a diákkal való rövid viszonya alatt már sokszor harczott szelleme ingadozásával, anélkül hogy fékezni tudta volna magát, mert egyrészt a szerelemi másrészt a Luis viselkedése legyőzték.

— Jól van, jól! Ne kövessünk el ostobaságokat!
— mondta végül.

És anélkül hogy az éjszakán át behunyta volna a szemét, felkelt és szerelme fészkébe tért. El volt határozva, hogy meg fogja őrizni méltóságát, és mivel haragja és féltékenysége még forrongó állapotban volt, remélte, hogy ez sikerülni is fog neki.

Pepa asszony jónak látta Tonetát egy más lakásba

áthelyezni, először mert az utcza zajától távol jobban dolgozhatott, másodszor pedig mert így közel volt a lakás bejáratához és vigyázhatott a házra. Mosás napja volt s mivel Luis és Tamás a vendéglőben ebédeltek, nem kellett számukra főzni, a négy nőnek való ebéd pedig csak elkészül valahogy, ha Toneta is benéz a konyhába s így ő is segíthet a cselédeknek a mosásban.

Ez jól felhasznált nap lesz, egyike azoknak a szerencsés napoknak, amelyeken minden jól megy, de amelyek, szerencsétlenségre, nagyon ritkák.

— Tehát ebben maradunk, ugy-e Toneta? Megfejeledi ezeket a harisnyákat, megfoldozza ezeket az ingeket és a konyhába is benéz. A rizst majd elkészíti Ramona . . . Háromnegyed egyre már visszajövünk. Ha a diákok eltávoznak, vigyázzon jól az ajtóra, érti? Egy cseléd majd eljön a kosárért, melyet itt hagyunk. Tehát a viszontlátásra.

Körülbelül kilencz óra lehetett, midőn Toneta a folyosón Luis lépteit hallotta, amint Pepa asszony szobájához közeledett. Végigment a lakás minden szobáján, mint olyan ember, aki keres valamit, de nem találja. Végre ahhoz a szobához ért, ahol Toneta volt; kinyitotta az ajtót és utcai ruhában, arcán leirhatatlan öröm jeleivel, belépett.

A varróleány felemelte fejét és nagyon komolyan fogadta.

— Hol! Hol! Mi az? Rosszul vagy?

— Nem, hála Istennek, hát maga?

— Micsoda, *maga*? . . . Hisz nincs itt senki! — szólt Luis, megfogva egy széket és a varróleányhoz egészen közel ülve le.

— Maga gátol a munkában. Legyen szives egy kicsit odább menni, mert a lábamra hág.

Luis elfintorította az arcát és tréfásan bólingatott a fejével.

— Nem, nem, semmi tréfa, mert nagyon rossz

hangulatban vagyok; távolodjék kissé, Luis ur . . . Ne érintse a varrást. Ne dugja ide a kezét, mert máskü-
jönben megszurom a tüvel . . . Megszurom! . . . Ime,
fogja!

Luis meglepetten félrehuzta megsebzett kezét és szopogatni kezdte a vért, amely egyik ujjából csepegett, mereven nézve Tonetára, aki mintha szégyelte volna tettét, pirosabb lett, mint a páva és nem merte fel-
emelni fejét.

Egy perczig olyan csend uralkodott, hogy hallani lehetett a ketyegését annak az órának, melyet Luis zsebében hordott.

— Mennél többet gondolkozom és töprengek, Toneta, annál kevésbé értem, amit látok. — *Maga* — mondá, hangsúlyozva a maga szót — maga tudja, mily vallomásokat tettem a mult este; kért tőlem egy arczképet, amelyért most megyek . . . Ah, tán ezért . . . tán azért haragszik, mert nem a házban ebédelek? Szegény kis leány! Nézd, elmegyek és azonnal visszajövök és elhozom a fényképésztől arczképe-
met . . . A manóba, hogy folyik a vérem! — tudod-e, hogy komolyan megsebezted az ujjamat? — És nem megyek a vendéglőbe, hanem veletek ebédelek, jó? Csak a barátommal állapotunk így meg, de ő meg fog bocsátani, ha kimentem magam.

És kétszer gyöngén megveregette a leány vállát.

Toneta, akire a vér látása nagy hatással volt, fel sem emelte szemét a varrásról, hanem egy moz-
dulattal kikerülve Luis czirógatását, remegő hängen válaszolta, hogy nem haragszik semmiért és szabad-
ságában áll odamenni, ahová neki tetszik.

Ez a válasz csak növelte a diák zavarát.

— Istenemre, nem értem! Ismétlem, hogy nem értem. Azért maradtam Barcelonában, hogy megvárjam ezt a hétfőt, amely oly lassan jött el; és most, hogy szivemben örömmel ide belépek és égek a vágtyól,

hogy ismételhessem, mennyire imádom és azt akarom hallani, hogy szeret, most hidegen, sőt dühösen fogad. Itt valami titok van, amelyet én nyugodt lelkiismerettemmel nem tudok megérteni, nem és nem; magának, magának kell engem felvilágosítania. Beszéljen hát, kérdezzen, vádoljon, én majd felelek. És többet nem mondok; nekem is van önérzetem, Toneta, és tudván, hogy mit sem vétettem, nem fogok megalázkodni. Ha tán vannak bizonyos emberek, akik rosszakaratból meséket találnak fel és maga az ilyeneket meghallgatja, azt a maga érdekében nagyon sajnálom; mert én nem adok semmit a pletykára és nem engedem meg, hogy a rágalmozó fecsegők közénk furakodjanak.

— Nincs szó itt semmiféle beavatkozásról, sem pletykáról — szóló Toneta, izgatottan felemelkedve helyéről, haragosan és egy közönséges nő hangján. — Én magam láttam önt. Maga épp úgy, mint a többi uracska, azt hiszi, hogy a szegény leányok csak arra valók, hogy maguk csufot üzenek belőlük. . . .

— Már megint! Megint a régit kezdi; ez a szegényeknek az a bántó érzékenysége, amelynél fogva minden perczen sértegetnek és világos nappal is rémeket látnak. . . .

— Én nem sértek senkit; maga az, aki sérteget, amikor idejön és szerelmet hazudik nekem, elrabolja lelkem nyugalmát, hogy aztán másnap ugyanolyan valóságokat tegyen Sofiának és virágcsokrokat ajándékozzon neki. . . .

Luis harsány kaczagása félbeszakította beszédét.

— Sofia! kiáltott — majd megpukkadt a a nevetéstől. — Sofia!

És aztán hirtelen eltűnt minden haragja; Tonetához szökött, erőszakosan felemelte fejét és csókot nyomva homlokára, kényszerítette, hogy arcába tekintsen, és szerelmes részvétellel nézve szemébe, kiáltott:

— Ostoba, óh, ostoba!

— Ez látta, ez látta! mondá Toneta erélyesen, de már nyugodtabban, szemére téve két újat, amelyek merevek voltak mint a delejtű mutatói.

— Ah! Te ostoba, te ostoba! viszonzá a diák, anélkül hogy felhagyott volna a nevetéssel.

— »Sofia, nem fogom magát szeretni« ezt, ezt hallottam, saját fülemmel és virágcsokrot adott neki... és ő is adott virágot magának... Egész este együtt mulatoztak, és mialatt én szenvedtem, maguk nevetgéltek, nevetgéltek... Ugy ahogy most nevet...

— Ostoba, ostoba!... De nem, csak beszélj, beszélj, mert most mindjárt le foglak hűteni és egy csapással a szívembe téritlek... Ostoba, ostoba, hisz Sofia nemsokára férjhez megy!

— Ezt maga mondja.

Ugyan, hagyd el már azt a boszantó magázást... Az igazat mondom, a tiszta valót... És még ha nem is volna így, légy szives jobban tisztelni az izlésemet. Nem láttad, mily sovány, mily csunya és a haja mily vörös?

— De gazdag...

— Hogyne. Sok bankár van, aki gazdag és még soha sem jutott eszembe, hogy beléjük szeressek... Ugyan hogyjuk ezt, mert már boszant a dolog...

— No látod! Ha gazdag volna, ez természetes is volna. Kiki a maga párjával.

Toneta már ismét tegezte, anélkül hogy észrevette volna.

— De mivel én nem nézem csak az arcot és szívet, az olyan arcot, mint a tied, az olyan szívet, aminő a tied, az olyan szívet, mint a tied, amely nagy, rokonszenves, még akkor is, ha duzzogsz, ha megsebzéd az ujjam, hogy a vérem is megered... A pénz! a pénz! Hát aztán! Nem tudom én megkeresni? Hát pénzesládát veszek én feleségül? És ugyan milyen

vagyona lehet egy ilyen Sofiának, egy Roig-utczabeli szegény szabó leányának! . . . Micsoda fejecske, micsoda keleti képzelet! Neked egy kis csillapítóra, igen, csillapítóra van szükséged, kedves leányom!

Toneta első izben mosolygott.

— Jól van, tehát szent a béke, eh? Ide azzal a kezeckével . . . add hát ide a kezed, ne dühösíts fel. Így ni; jó leány vagy te!

És most Toneta, mintha szégyelte volna ismét megszólaltatni féltékenységét, mintha félt volna ezt hangosan tenni, a diákéhoz közelítve arcját, a fülébe sugta:

— Es miért neveltél annyit azzal a Sofiával? Miért voltál oly vigan vele?

— Mert nem sejthettem, hogy láatsz, és még kevésbé, hogy ezzel szenvedést okozok neked.

Toneta megszorította a diák kezét és így szólt:

— Tehát nem haragszol? Még nem hiszek neked teljesen; majd megtudakolom, vajjon igaz-e, hogy Sofia jegyben jár. Most pedig menj el azért az arczképért és ebédelj barátoddal.

— Nem; veletek fogok ebédelni.

— Semmi szín alatt; Pepa asszony még megsejthetne valamit.

— De egész délelőtt egyedül lehetnénk . . .

A vágyéhoz és féleleméhez hasonló érzés pirja futotta el a fiatal leány arcját, mielőtt a tagadó nemet kimondla volna.

— Igazad van, Isten veled; nyujtsd ide a kezed, mindakettőt!

Aztán mindaketten nevetésbe törtek ki, mintha semmi sem történt volna közöttük.

— Luis! Luis! — kiáltá Toneta, mikor a diák az ajtóhoz ért.

— Mit akarsz?

— Hallgass . . jőjj közelebb: fáj az ujjad? Megbocsátsz? — kérdé mély megbánással.

— Csókold meg a kezemet, a megsebzett kezét, szólt a diák.

A leány vonakodott, de végre engedelmeskedett. És ekként kielégítve Luis kifelé ment.

— Pszt, pszt! kiáltá újból a varróleány, ismét visszahiva a diákot. — Jól sikerült az arczképed?

— Még nem láttam a próbaképet; de azt mondták, hogy sikerült.

— Milyen ruhában voltál? Ebben? Fedetlen fővel, felborzolt hajjal?

— Igen, majd meglátod.

— Már nagyon szeretném látni. Eredj, siess érte.

A diák ismét indulni készült.

— De nem, nem; mert hisz ugyanis csak ebéd után jösz vissza, nemde?

— Előbb jövök . . .

— Mondtam már, hogy ezt nem teheted. Hány óra van?

— Tíz.

— Hol vétetted le magad?

— Laranzánál.

— Nem tudom, hol van az.

— A Nagy Színház mellett.

— Ah, szólt szórakozottan, kezét keresztben a varrásra téve és majd felfalva szemével Luist. Ez állva várta a kérdezés végét.

Egy pillanatig csend volt. Toneta elábrándozott. Aztán, mintha gondolatai fonálát ismét felvette volna, így szólt:

— Van-e még valami elvégezni valód, mielőtt a vendéglőbe mégy?

— Egy látogatást kell tennem.

— Tudhatom, kinél? . . . Bizonyára valamely kisasszonynál? . . .

— Anton tisztelendő urnál, aki vikárius volt Ripollban.

— Milyen hamar kivágod magad.

— Ujra kezded? . . .

— Nem, nem. Nem akarlak rágalmazni többé...

Ah! igen, itt marad az a másik diák, akiről Pepa aszszony beszélt?

— Nem, velem jön.

Luis szeme ragyogó fényt vetett, mintha egy hirtelen gondolat lángba borította volna. Két lépést tett, mintha le akart volna ülni, de hirtelen visszalépett és kiment a szobából, egy pillanatra megzavarva Tonetát, aki e mozdulatok értelmét megmagyarázni igyekezett.

— A szegény fiunak nehezebbre esik elhagyni engem, mondá végre önmagában.

A kibékülés nemcsak hogy nagy tehertől szabadította meg, hanem még szerelmesebbé tette, mint bármikor volt. Az a nemes és bátor fellépés, melylyel Luis a támadást fogadta, a méltatlankodásnak az a felkiáltása, amelyre ő erőtelen hangon felelt, mert érezte, hogy még inkább meg van hódítva: a büszke varróleány szemében nagyon nagynak tüntette fel a diákot. Így szerette; nem tetszettek neki a limonádévérű emberek. És aztán mily könnyed, részvevő módon fogadta a vádat, amidőn megtudta, miről van szó! Az a közöny, amelylyel mindazt tekintette, ami tiszta feltevésekre vonatkozott! Azt sem kérdezte, hol látta Sofiával, miképp esett az a véletlen dolog; semmit; minden törekvése csak arra irányult, hogy eloszlassa a tévedést és visszaadja szívének a nyugalmat, ami a fődolog volt.

Mindezt Toneta finom ösztönével megérezte és amikor összehasonlította a maga viselkedésével, amikor eszébe jutott az a tüszurás, kicsinynek, méltatlannak találta magát ő hozzá, és szégyelve magát, egyszersmind hő vágy fogta el, hogy szeretettel és gyöngédség-

gél eltörülje azt a rossz benyomást, amelyet a diák lelkére bizonyára tett. Szenvedélyes lelkülete nem ismerte a félbenyomásokat: amint a sértés vagy a féltékenység magánkívüli ál'apotha hozta, azonképpen a viszonzott szerelem is ekzaltálta. A szive azok közül való volt, amelyek ugyanazzal a könnyűséggel mennek át a könnyektől a vidámságig, mint a gyönyörtől a bánatig. Az, aki tegnap ördög volt, ma angyal lett és az, aki tegnap foszlányokra tépve dobta el a gyűlölt lény ereklyéjét, ma alig bírta megállni, hogy térdre ne boruljon ugyanaz ember előtt.

Hosszu idő mult el, midőn a fogadószobában két ember lépteit hallotta.

— Már távoznak, gondolta félig elszomorodva arra a gondolatra, hogy egyedül marad.

És amikor legkevésbé gondolta, ismét szemközt találkozott Luissal a lakásban.

— Te itt! mondá ösztönszerű meglepetéssel.

A diák ismét leült melléje, a kettejük közti távolság nagyobb volt, mint az előbb, mintha bizonyos félelem vett volna rajtok erőt, amelyet addig a pillanatig nem éreztek.

— Hogy hagytad el barátodat? kérdé feddő hangon a varróleány, aki Luis arczán amugy is különös kifejezést vett észre.

Szeme elvesztette azt az ártatlan kifejezést, amelyben fő vonzóereje rejlett; szinte égett mindakettő és tekintetük ingadozó, révedező volt, mint az olyan emberé, aki benső küzdelmet viv önmagával. Szatir-száját visszataszító érzékiség nyitotta ki és huzta össze. Bizonyos észrevehetetlen, de állandó rángatózás megreszkettette arcza izmait.

— Micsoda kérdés! Ezt kitalálhatnád, hogy még egy kicsikét veled lehessenek, csak egy kicsit. Majd utána megyek később. Valami dolga akadt, én pedig majd máskor teszem meg a látogatásomat. . . De mi bajod

van? Ugy látszik, nehezedre esik, hogy hozzád jöttem. . .

Toneta, aki hallgatott, anélkül hogy fejét a varrásról felemelte volna, lopva és látható bizalmatlansággal nézett a diákra, s végre remegő hangon megszólalt.

— Igen, megmondom, ugy van.

— Miért? Félsz tőlem? . . . Akkor megyek — kiáltott fel Luis, felemelkedve és észrevehető módon jelezte: maradjon e vagy sem, amit Toneta nem látott.

— Megigérted, hogy elhozod az arczképet.

— Csak este hozom el, felelt a diák tisztább hangon, visszanyerve vidámságát.

Toneta ismét rá mert nézni kedvesére; úgy tett neki, mintha több derűtség volna ábrázatán és nyugodtabb lett. Az a rossz, töprengő képzelődés, amelyet isten adott neki, mindig víziókat láttatott vele — mint Luis mondá.

Most hosszas, szerelmes társalgás kezdődött ketjük között. Később tanuk előtt kellett volna beszélniök; fel kellett hát használni az alkalmat.

— Ezért és nem másért akartam maradni egy kissé. Meg kell állapítani a módot, amelyen e nyáron levelezhetünk egymással.

Toneta arczát szégyenpir futotta el, amikor ismét az a veszély fenyegette, hogy kitudódik az a tudatlanság, amely már annyit gyötörte. El volt határozva, hogy írni és olvasni tanul a nyár folyamán, tehát elhallgathatta ezt a hibáját. Ezért ismét megtagadta lakása címét, elvetvén Luis tervét: Madrona asszony, második anyja, képes őt kikergetni házából, ha levelezésbe bocsátkozik valakivel. Luis nem akart hinni ekkora szigorban; ha viszonyuk tisztességes volt, miért ennyi óvatosság? Különben ha nem akarja a levelet közvetlen módon megkapni, czimezheti valamely barát-néjához is.

— Ez sem jó. Elveszthetek egyet otthon és egy kis vigyázatlanság mindent veszélyeztethet.

— De ha elolvastad, eltéped őket.

— A te leveleidet? Nem volnék rá képes.

Luis büszkeséggel eltelve közeledett a leány székéhez. Toneta ismét a szerelem édes áradatában kezdett fürödni, most, hogy már minden színleléstől, haragtól megszabadult. Társalgásuk mind egyre élénkebb lett, a köztük levő távolság mindinkább kisebbedett és bágyasztó gyöngédség fogta el mindakét szerelmeit. A leány öntudatlanul annyira ment, hogy selymes hajával a Luis arcát czirógatta, a varrast elejtette, és szemében imádandó kifejezés honolt. Luis egyre szerelmet esküdözött és szerelmesebbnek hitte magát a leánynál; homlokán annak az ellentétes érzésnek a kifejezése borongolt, amely elárulta azt a benső küzdelmet, amely megijesztette volt Tonetát. Végre egy kibékítő formában állapodtak meg: a diák Pepa asszonynak fog irni, és tiszteltetni fogja levelében a varróleányt, élvén bizonyos tréfás kifejezésekkel, melyeket neki komolyan kell vennie; Toneta pedig ugyanilyen hangon fog válaszolni. Ily módon a szegény asszony tudtán kívül közvetítő lesz közöttük. Erre a gondolatra mindaketten nevetésbe törtek ki és arról a jószivüségéről kezdtek beszélni, melyet a derék asszony Luis iránt tanusított.

— Mindjárt az első nap óta észrevettem ezt és már azért is megszereltem, mondá őszintén Toneta.

És e közben kétségeit nyilvánítá a fölött, vajjon oly jól bánik-e vele, amint megérdemli. Miért hallgassa el? Ő már gondolt rá, hogy fogja szalonját berendezni, hogy fogja feldiszíteni, azt akarta mondani, «ha férj és feleség lesznek», — de pirulása ilyképp változtatta meg e mondatot: «ha ő olyan lesz, mint Pepa asszony».

Ekkor eszébe jutott Luisnak, hogy sohasem lépett szobájába és felszólította rá. Toneta egy pillana-

üg ellenállt, a szemérem bizonyos titokzatos hangjára hallgatva; végre azonban engedett, nem találván benne semmi rosszat.

A két szerelmes a folyosón karon fogva végig ment, miután egy pillanatig azon vitakoztak, hogy legyőzzék az aggályokat, amelyeket a leány szemérme ismét támasztott. Mindig víziók, mindig rémképek; mindenre akadt mondani valója; úgy látszott, hogy azon a napon el volt szánva, hogy mindenben ellentmond a diáknak.

Amikor a szobához értek, Toneta kiszabadította karját a diké alól . . . Luis két lépésnyi távolságra maradt tőle, tekintetével perzselve a leányt, lelkében ingadozva, mint a lepke, amely a virág illatát szivja magába.

Az első benyomás, amit Tonetára a lakás tett, vigasztalan volt. Minden össze-vissza volt hányva, még az a vendéglői rend és tisztaság is hiányzott, amely az ily házak sajátja szokott lenni. Toneta szeretett volna valamely családi arczképet, virágedényt, himzett óratartót, szóval valami olyan apróságot látni, amelyek hangosan kiáltják: »itt család él, itt a szeretet gyöngéd keze valami nyomot, valami emléket hagyott», mint azt a Castellforték házában és másutt amint a maga árva kis fészkében is látta. De mindez hiányzott innen. A szék, az asztal, a szoba, az ablakfüggönyök kopottak voltak, a tükör homályos, az egész berendezés tisztátalan és avult . . .

Miközben mindezt a szoba közepén állva vizsgál-gatta, nem térve magához fájdalmas meglepetéséből, Luis folyton csak kedvesét nézle, átfutotta szép testének körvonalait és szeme szikrát hányt, orra duzzadozott és minden szatir-vonása rendkívül kiélesedett és olyan várakozást fejezett ki, amely a támadás hangját lesi.

Az a kifejezés, amely kevéssel előbb megrémítette Tonetát, pillanatról pillanatra élesebb kifejezést öltött. Ah! ha most véletlenül ismét rátekintett volna! De nem tette; el volt merülve szerelmébe, tiszta szerelmébe, és bensőleg fájt neki az az elhanyagoltság, amely rá nézve megfoghatatlan volt.

— És azt mondja Pepa asszony, hogy nagyon szereti! . . . Ezek az asszonyok csak arra gondolnak, hogy megfoszszák őket pénzüktől! Szegény fiúk! Hogy bánnak velük, hogy megcsalják őket! En igazán aranyos kis szobát rendeznék be számára . . .

Ezután kíváncsi szemét az alkovra irányította . . . Az ágy még vetetlen volt, a párnák össze-vissza gyűrve s a lepedőn még meglátszott a diák testének határozatlan nyoma . . . A szobát még langyos szag, Luis kilélegzésének szaga töltötte el. Sem ő, sem a leány még nem nyitották ki ajkaikat. Toneta beszélni akart, de midőn hátra fordította fejét, száján perzselő csókot érzett, és két vaskéz derékon ragadta.

A szerencsétlen leány rémes kiáltást hallatott.

— Ne sikolts, ne sikolts . . . szeretlek! szeretlek!

— Bocsáss el, bocsáss el, Luis, az istenért! Távozz, vagy el vagyunk veszve! sikoltá a szerencsétlen, reszketve, mint a galamb a saskeselyű körmei között.

XII.

Luis, nem számítva az első nehézséget, amelyre az első levél után bukkant, hogy tárgyat találjon, amiről gazdasszonyának irhatna, anélkül hogy tervüket elárulja: három héten át megtartotta ígését. Az első három héten át, amíg megszokta azt, hogy semmit se tegyen, semmit se lásson és míg szívében még legutóbbi kalandjainak zaja visszhangzott.

De mint minden nyáron, most is néhány utazó

család jött élénkebbé tenni Ripoll városát; a közeli fürdőbe sok vendég érkezett és az érintkezés a két város dologtalanjai között csakhamar megkezdődött. Luis gyorsan megismerkedett ezekkel a vándormadarakkal és nemsokára már akadt a vendég-kisasszonyok közt olyan, aki várt rá, amikor a fürdőre átrándult. Egyik helyről a másikra tett kirándulásokat és napjai kellemesen telvén el, csakhamar elfelejtkezett Barcelonáról; gyermekesnek kezdte tartani azt a megállapodást véget akart vetni annak a köznapi levelezésnek. Toneta emléke az új kalandok fényénél halványodni kezdett . . .

Ily lélekállapotban volt Luis, midőn egy vidám sétájáról visszatérve, amelyen épp örök szerelmet esküdött egy új hódításának, asztalán Barcelonából kelt levelet talált, amely kellemetlen mementóul szolgált neki.

Megfogta egyik szélén s megvető távolságból újra meg újra megnézte, anélkül hogy kinyitotta volna. Közönyösen el is dobta volna, ha bizonyos kételyek, melyeket a levél szuggerált neki, erőt nemvettek volna rajta. Nem Pepa asszonytól jött, nem; de ismeretlen személytől sem; ő ismerte azt a tiszta, könnyed, világos írást, melyet ezerszer látott, de nem jutott eszébe, hogy kitől.

Végre felszakította a borítékot, féloldalt leült egy székre s megnézvén az aláírást, olvasni kezdte, ami következők:

Barcelona, augusztus 7.

»Kedves barátom,

»Ha jól érzed magad ott, ahol vagy, ne mozdulj; ha távozni van kedved, ne jőjj Barcelonába. Gondold meg, hogy én vagyok, aki irok s te, aki olvasol. Ha fordítva volna, joggal tanácsolhatnád, hogy kiméljelek meg ha nem is a levéltől, melyet örömmel vennék, de

a tanácstól, amelyet nehezen követnék. De elég a bevezetésből és térjünk a dologra.

»Tegnap a házukban, amely a nyáron át szomorubb volt a kolostornál, valóságos csetepaté volt. »Hála istennek, hogy ez a boszantó egyhangúság kissé megszakítódik« — gondolám magamban, miközben még párnámon könyököltem, mert a botrány kissé korán kezdődött. Én hegyeztem a fülemet és majd megpukantam a nevetéstől. Ha itt lettél volna, akkor, tekintve azt az érzékeny kedélyt, melylyel isten téged felruházott, ma már szépen volnál. Ez órában már hálóba volnál kerítve, akarom mondani, meg volnál házasítva. Ne ijedj meg; a tüzijáték kezdetét mindig ágyulövésekkel jelzik.

«Képzeld el tehát, hogy megjelenik egy testes asszonyság, aki Pepa asszony szerint Tonetát, azt a kis barátnődet ajánlotta neki, akit az ismeretlen asszonyság, úgy látszott, nagyon kedvel. Utánad kérdezősködik, azt felelik neki, hogy nem vagy ott, amire azt válaszolja: mindjárt gondoltam. (Itt kezdett sodrából kijönni Pepa asszony, aki meglepettnek látszott az utóbbi választól, amely arczátlanság számba mehetett volna.) Az óriás hölgy leül a hozzá legközelebb eső székbe és ott kényelmesen elhelyezkedve, elkezd menydörögni ellened, háziasszonyunk ellen, végül pedig kijelenti, hogy te gazember vagy, aki megcsaltad fogadott leányát és Pepa asszony pedig . . . egy . . . Celestina (bocsáss meg ezért az illendőség oltárán használt irodalmi kifejezésért, amelyet e pontban nélkülözhetetlennek tartok). Majd azzal fenyegetődzött, hogy felkeres és erőszakosan megházasít, ha Pepa asszony békés uton nem tudná kivinni, hogy »jövátedd hibádat«, mint ő mondja.

»Haj, fiam! Mi történt, amikor Pepa asszony ezt meghallotta! Ha az ember nem is látta, csak hallotta, már az is szálnalmat keltett; nem mindennap részesül-

hetni ingyen ilyen fontos látnivalókban. Gyorsan felöltözködtem tehát és azzal a reménynyel siettem ki, hogy hajba fognak kapni és egymás kontyát fogják tépdésni. De, oh meglepetés! amikor engem meglátott, a kövér hölgy otthagya Pepa asszonyt és nekem támadt. Mondanom sem kell, hogy én meg sem moccan- tam, ott álltam hátratett kézzel, ajkamon szokott mosolykámmal és egész nyugodtan engedtem, hogy az asszonyság kedvére szidalmazzon, sértegessen.

Végre, amikor ő már kimerítette sértegetéseinek és bántalmazásainak repertoriumát, a legnagyobb hidegvérrel én kezdtem beszélni és ezt mondtam neki:

— Kegyed már kibeszélte magát, nemde? Most engedjen engem is szóhoz jutni. Nem tudja kegyed, mit mondott Szent Bernát? Hogy az asszony eszköz az ördög kezében. Az arczáról látom, hogy nem ért engem: azt akarom mondani, hogy kegyed és Toneta asszonyok lévén, az ördög képviselői és Luis urnak nincs mit magukkal törődnie.

»Egy izben, fellángolásaid közepett, azt állítottad, hogy képtelen lennék neked szolgálatot tenni, mert nagyon flegmatikus vagyok! Nem azért mondom ezt, hogy szemedre vessem a szolgálatot, melyet neked tenni véltem, hanem hogy lásd, miképp az én módszere- rem a legjobb: mindent hidegvérrel kell venni.

— Igen de . . . — mondá az az asszony.

— Csak lassan, csak lassan; én engedtem, hogy maga befejezze beszédét; most tehát engem is meghallgathat; aztán megint folytathatja, amíg csak elnem fárad. Nézzük tehát . . . hogy is hijják kegyedet? — Madrona. — Tehát Madrora asszony, miért nem teszik meg kegyetek azt, amit Pepa asszonytól kívánnak? Irni. — Mert nem tudunk és nem akarunk mi lenni az elsők, akik a leány szerencsétlenségét kikürtöljük . . . — Elég, elég; maga majd. Szerencsétlenség! Aki a

tüzzel játszik . . . és a leányok, akik egyszer játszot-
tak vele, megszeretik, és miért legyünk épp mi a vesz-
tesek a játékban?

«Az asszony piros lett a dühtől, amikor fogva
érezte magát; menekülni akart, ficzkándozott, mint a
hal a hálóban. — Nyugalom, nyugalom, még nem vé-
geztem be — szoltam ismét a legnagyobb hidegvér-
rel. Kegyed elég oktanul feltette, oktanul, mondom,
mert a dolognak oly kimenetele volt, melyet maga
sem várt . . . Tehát kegyed oktanul feltette, hogy
a kis leány képtelen arra, amit mondok. Ne engedje
magát a haragtól elragadtatni, amely rossz tanácsadó;
van valamilyes bizonyítékuk az állítólagos erőszakról?
Nincs, tehát ne vigyék bíró elé a dolgot, mert a
törvényszékek már ismerik a módszert, hogyan szok-
ták a legutolsónak érkezőt megterhelni és nem fogják
Luist arra itélni, hogy vegye feleségül a leányt, hanem
ő magukat fogja rágalalmazóknak nyilvánítani.

«A nevezett Madrona asszony ismét dühös lett,
és amikor lecsillapult, ekképp folytattam:

— Azt akarom mondani, hogy hiábavaló dolog,
hogy ha Pepa asszony vagy önök irnak, hiábavaló, ha
Ripollba mennek s ott botrányt csinálnak, s az is, ha
pert indítanak. Ha irnak, nem jön el; ha maguk men-
nek oda, elköltik a pénzt, mérgeledni fognak és nagy
kellemetlenséget okoznak majd egy szegény anyának,
aki mit sem tehet a történetekről, s aki, ha arról van
szó, kinek higgyn — nem kell illuziókban ringatózni —
mindig csak inkább a fiának fog hinni. Végre ha per-
utjára viszik a dolgot, már megmondtam, mi fog tör-
ténni. Nem akar hinni nekem? Hát keresse fel akár-
melyik ügyvédet és majd meglátja, mit mond.

«Érzéketlenségem, az én antipatikus érzéketlenségem,
fiam, oly hatással volt az asszonyra, mint egy
korsó hideg víz: bevonta szélvitorláit és leverten tá-

vozott. Nehezen hiszem, hogy szándékában volna valami vagy hogy botrányt okozzon.

«Most tedd azt, amit legjobbnak tartasz; én, mint jó barátod, azt tanácslom, hogy ne légy együgyű, mert ha ezeké is a mennyek országa, de ez a föld nem az övék és itt mindig drágán kell megfizetni az égi dicsőséget. Ha te és Toneta hibáztatok, gondold meg, hogy a leány, aki egyszer elbukott, százszor is el fog bukni és aki szégyenli magát, az hallgat, hogy az efféle dolgokban a bünt nem lehet kétfelé osztani és végre, hogy nagyon kellemetlen dolog a más vétkeért bűnhődni.

«Lényegében a te helyzeted én szerintem nagyon könnyű és azért mondtam mindjárt eleintén, hogy a tanácscsal, melyet neked adok. jellememet tekintve, én semmit sem érnek, de mivel te más fából vagy faragva, ismétlem, amit mondtam: bármilyen tiszta is a helyzeted, tanácslom, ne térj vissza. Keress valami ürgyvet anyád előtt, menj Zaragozába vagy Valenciába például. Legalább világot fogsz látni.

«Attól tartok, hogy ez a história némi boszuságot fog okozni neked. Ostoba volnál, ha a komoly oldaláról néznéd, a dolog nem érdemli meg és efféle dolgokban tudvalevőleg a nőnek kell magára vigyáznia: jusson csak eszedbe Sancho Panza igazságszolgáltatása. Mily nagy jogtudós volt!

Mennyit tudott az a fiu, barátom!

«Isten veled. Megyek a kávéházba biliárdozni, ahol most több időt töltök, mint bármikor, mert a meleg mellett, amely Barcelonában uralkodik, csak két helyütt lehet élni: azaz földalatti helyeken vagy a vízben; rosszul mondom, háziasszonyunk még egy ily helyett ismer: a székesegyházat; lehet, hogy igaza van.

«Maradok szolgálatra kész barátod

Tomás Llassada»

Luisnak két kezével kellett homlokát megtámasz-

tania, szemét be kellett hunynia; agya nem működött; szive zakatolva vert. A meglepetés elkábitotta. — Mit teszek? susogták ajkai. — Mit teszek? — kérdezte másodszor, harmadszor, negyedszer is. És anélkül, hogy választ talált volna, hirtelen siránkozó és haragos hangon felkiáltott:

— És az aljas, mily czinizmussal tudatja ezt velem! Lehetetlennek látszik! És anyám! Ha megtudja anyám! Istenem! Ha megtudná, meghalna bubánatában! . . . És ez semmibe se veszi, még tréfálkozik rajta! Micsoda vér! . . . Mit tettél, Luis, mit tettél, Luis?

És ismét elővette a levelet, és átfutván a bevezetésen, boszankodva vette le szemét arról a tréfás leírásról, melyben Madrona asszonyról beszél s megkereste azt a rettenetes helyet, azt a már a maga egyszerűségénél és szabatoságánál fogva is rémes vádat: »hogy te gazember vagy, aki megcsaltad fogadott leányát.»

— Oh! nem! — kiáltott fel, magát akarva megnyugtani. Én nem csaltam meg senkit! A szerelem, a szerelem volt az, amely megcsalt bennünket! Szegény Toneta!

A diák szeméből könnyek kezdtek kicsordulni és hosszú ideig rázta kétségbeesetten a fejét, anélkül, hogy egy szót is ejtett volna, emlékezete titkos rejtekében újra felidézvén a bukás egész jelenetét és égett a vágytól, hogy minden részletben megtalálja a maga mentésének kulcsát. Bizonyos zszibongás megakadályozta, hogy akármilyen gondolatnál megállapodjék; az asztalra terített fel-ér papirosról tisztán látszottak a betük, azok a világos, gunyos betük és szeme ellenállhatatlanul is rájuk esett.

És ezt olvasta: »Aztán fenyegetődött, hogy felkeres és kényszerít a házasságra, ha Pepa asszony békés uton nem tud rávenni, hogy *jóvátedd hibádat*, mint ő mondja.»

Ez az utolsó kifejezés mélyen fájt neki; egy darabig töprengett, aztán fölkel a székről s fel s alá járva a szobában, azt mondta:

— Az én hibám? . . . Nem; mindenesetre mindkettőnké. Én nem úgy gondolkozom, mint ő, én nem tartom Tonetát aljas leánynak, mint ő; én alaposan ismerem, ő pedig nem. Bódultság, örültség, vakság, az eltévelyedésnek pillanata volt az mindkettőnkre nézve! . . . De mindkettőnk részéről egyenlőképpen. Én nem vagyok bűnös és nem fogok halálos but okozni anyámnak egy lehetetlen házassággal. Nem, nem fognak erőszakosan megházasítani. Én nem áldozhatom fel az életét annak, akinek életemet köszönöm, aki annyira szeret, azért, hogy a hallucináció, az ész, az akarat, a szabad elhatározás elvesztésének egy pillanatát jóvá tegyem. Ugyanez, ami az ő tisztaságát igazolja, az a tisztaság, melyet mindenkor el fogok ismerni, még ha a világ nem is tenné meg, ugyanez a tisztaság igazol engem is . . . , Oh, de a levél egyik kikezdésében ezt a szót is láttam: *szerencsétlenség*.

És aztán felkereste e szót, mint valami ékesszóló védőt.

— Igen, itt van. Madrona, maga Madrona említette . . . Oh igen! jól mondja Tamás, ez a megfelelő szó! Véletlen eset, végzetes balsors a szerencsétlenség, amelyről senki sem tehet, és amelyért senkit sem lehet felelőssé tenni. Mindketten közösen fogjuk viselni a terhet, amely ránk esik; és nem többet, Toneta . . . Hogy neked a súlyosabb jut, mert nő vagy . . . ? Hát tán az én hibám, hogy az vagy? Nem: világos, hogy nem. E végzetes aránytalanság következtében, amely a természet műve, senki sem ítélhet ennél fogva arra, hogy a te vállaidról a magaméra vegyem azt a terhet, mely téged illet. Neked, aki többet kockáztattál, jobban kellett volna vigyáznod és futnod a veszélytől.

És e szofisztikus okoskodás közben, melyet önzése sugalt, rettentő lelkifurdalás gyötörte.

— Egy gyermek! Oh nem, a levél erről mit sem mond.

Elejétől végig ismét figyelmesen elolvasta, és amikor szeme egy nagyon is világos célzáson akadt meg, ugyancsak önzésétől sarkalt értelme fátyolt borított rája, hogy e célzást homályosnak, kétségesnek kétértelműnek tüntesse fel.

— Oh nem, nem mondja, hogy ilyesmi volna; legfeljebb csak azt sejteti, hogy megeshetnék.

És a veszélynek ugyanaz a rettentő nagysága, amelyben lelkiismerete forgott, arra ösztönözte, hogy a messze távolba üzze magától az elrémitő igazságot és merítsen a kétségbeesettek nagy forrásából, amelyben a kétely gyorsan a legféktelenebb skepticizmus hangját veszi föl és a rendes körülmények közt vakító igazságok sűrű ködbe burkolva jelennek meg. Szive kezdte megbocsátani Tamás cinizmusát, bizonyára nem teljes higgadsággal olvasta azt a levelet; most, hogy lelke kissé nyugodtabb lett és megszabadult a meglepetéstől, most már nem találta oly cinikusnak. Igaz, hogy a dolog komolyságát tekintve, kissé kevésbé tréfás is lehetne; de mindamellett nem lehetett tagadni, hogy a levél nagyon figyelemreméltó tanácsokat és nézetekeket tartalmazott, amelyeket érdemes higgadtan megfontolni. Tamás nagyon gyakran mutatta ki, hogy nagyobb emberismerete van és sokkal világosabb az ítéllete. És végtére nem egyeznek-e meg mindketten a főpontra nézve, abban, hogy a házasságot nem fogadják el?

— Oh, igen, Tamás jól mondja, ezt a levelet ismét el kell olvasnom, de lassan . . . holnap, holnap, amikor már világosabban fogom látni a dolgokat.

A jó és a rossz, a kötelesség és az önzés hevesen harcolt bensejében az egész északán át, anélkül, hogy akár az egyik, akár a másik győzedelmeskedett

volna. Már hajnali három óra volt és Luis, ágyában hanykolódva, csak ezt ismételte:

— Holnap, holnap majd világosabban látom a dolgokat.

XIII.

A következő év márcziusa folyt.

Az első napsugár, amely korán reggel bekandikált a szerény alkovba, már a szégyen egy könyére esett, amely Toneta arczáról lepergett. A szegény varróleány ágyában fekve, a fájdalomtól elfakult arczczal, mély szeretettel nézte az angyali fejecskéjét annak a gyermeknek, akit kimondhatatlan szerelemmel szoritott a kebléhez. Már nyolcz nap óta takargatta ágyában, anélkül hogy egy perczig is levette volna róla szemét. Mily szép, mily kedves, mily nyugodt! Az égből leesett angyalka, hogy boldoggá tegye egy egész család életét! És atyja nem látja, még nem is látta, tán nem is akarja látni soha! Ah! ha látná, bizonyára odaadná neki nevét és egy perczre sem akarna elválni tőle. Még a legkeményebb szív is meglágyul a gyöngeség előtt, az ártatlanság édes tekintete előtt. Luisnak pedig dehogy van köszive. A szégyen, családja, a világ szája az, amelyek megraboltak bennünket atyánktól, édes fiam, de ha látná, mily szép, mily kicsike, mily gyenge vagy, ha látná ezeket az ujjacskákat, melyek egy hajszálat sem tudnak megfogni, ezt a szájacskát, melyen egy mogyorócska sem férne be, ezeket a szemeket . . .

És ezt mondva, köny felhőzte be az anya szemeit; még jobban karjába zárta a gyermekeit és ajka hosszú esókot nyomott a szegény angyal gyöngé homlokára.

A gyermek kis ideig nyugtalankodott, lábaeszkáit össze-vissza mozgatta pólyáiban, kinzujtá kis karját, mintha keresett volna valakit, erősen ökolbe szoritotta

kezét és sirt egy pillanatig; de csak épp addig, amig a szorgalmas anya ajkaihoz tehetted édes emléit, amelyek vigaszt és táplálékot adtak a gyermeknek.

— Már felébredt, már ébren van a mi kis majmocskánk? kiáltá vidáman Madrona asszony, belépve a szobába.

— Már ébredeznek, ébredeznek — viszonzá az anya, gyorsan letörülve könnyeit.

Madrona egyenként kinyitotta az erkély ablakait és a szobában élénk világosság áradt szét. Aztán kezében leveses tállal az alkov mellé jött.

— Hogy vagyunk? Jól aludtál?

— Jól; és kegyed, Madrona asszony? Már hozza a levest? Hogy fogok ennyi jóságért megfizetni?

— Mit, jóság? Egyre ezt ismételve! Hát te nem tennéd meg érettem? . . . Nos hát. . . Szépen volnánk, ha egyikünk nem segítene a másikán!

És ezt mondván, a testes Madrona asszonyság fujás által hidegítette a levest, melyet kanalanként arany vizesésben hullatott a tányérba.

Toneta, a szerencsétlen Toneta az asszonyt e percben azzal a tisztelő csodálkozással nézte, amelyet az igazi keresztényi szeretet kelt föl és kicsinynek, gyengének érezte magát arra, hogy egy napon meghálálhassa a szolgálatokat, amelyeket ez az asszony érette tett. Mert — gondolá magában, ismét gyermekére tekintve — te drága gyermekem talán életedet köszönheted neki, én, én . . . ah én a becsület a világ előtt. És hálája sirásba veszett, melyet szegény Toneta titkolni igyekezett, arcát a nedves párnához szorítva.

Ez a mozdulat nem kerülte ki a figyelmét Madrona asszonynak, aki bár a leves fuvásával fel nem hagyott, lopva mégis Tonetára nézett. De mivel finom ösztöne felruházta mindazzal, ami a neveléséből hiányzott, ilyenkor tetette magát, hogy nem lát, mert nem akart a leányból fájdalmas vallomásokat kicsalni. Meg-

várta tehát, míg könyei felszáradnak, azután vidám hangon mondá:

— Ugyan, leányom, vedd már el ezt a levest, mert már alig birom bevárni, hogy felfaljam csókjaimmal az apróságot. Nesze a leves, és engedd át őt nekem. Eh! . . . Mennyit szopik! Hát egész nap szoptatni fogod, te csacsi!

Toneta a szülés következtében megvékonyult és halavány ujjával megfogta a kanalat és a gyermeket Madrona asszony vette el, aki elhalmozta csókjaival. A hatalmas asszony karjában a gyermek bábunak tetszett, ami fájdalmas benyomást tett az anyára, aki azt kérdezte:

— Ugy-e, nagyon könnyü, Madrona asszony?

— Dehogy könnyü, aztán majd megvastagszik. Ezen egy cseppet se busulj. Hisz csak alig mult nyolcz napos! Mond, kicsikém: «de bizony, nem vagyok én könnyü!»

De akarata ellenére is megczáfolta állítását, midőn a gyermeket jobbra-balra forditgatta mint valami pelyhet, amelyet a szél fölkap.

— És hogy vannak a leányok? Madrona asszony?

— Már elmentek dolgozni. Mivel nem tudtam, ébren vagy-e már, nem akartam, hogy bejőjjenek és felzavarjanak.

— Haj! édes asszonyom! Hát mindig aludjam! Már néhány órája, hogy ébren vagyok!

— Persze! Már megint töprengtél, mint mindig! Ah, ha meg tudnám változtatni az eszed járását! A bu, a köny, igaz, megkönnyíti, megtisztítja a szívet; de nem segít, nem gyógyít semmit. Mindig azt mondtam: a gazdagok, akiknek van, aki elvégezzen mindent, sirhatnak, ameddig nekik tetszik; de mi szegények még melkünket sem veszithetjük el; nekünk erőseknek kell lennünk; ha leesünk, felkelünk és folyton előre kell

lennünk. Luis gonoszságaira nem szabad gondolnod többé, mert ártani fogsz egészségednek, amikor ez angyalka táplálása céljából a legnagyobb szükséged lesz reá.

— Nem, éppen nem gondoltam a történtekekre s nem is sirtam, mint kegyed gondolja.

— De; engem nem fogsz megcsalni! . . .

— Arra gondoltam, hogy sietniök kell majd a keresztelessel, mert a gyermek már több napos.

— Jól jó! Ma beszélek erről don 'Miguellal, aki jó barátságban van a parókia papjával. Ne busulj semmit; minden rendben lesz; a gyermek ép, egészséges és majd megkereszteljük. Épp tegnap keresztelték a don Miguel gyermekét is; vártam, hogy az asszony is ott lesz és akkor megkértem volna, hogy tegye meg a szükséges lépéseket

— Hát nem tudja, hogy az uri asszonyok csak negyven nap mulva kelnek fel a betegágyból? Don Miguel pedig sokkal jobb ember, semhogy megengedje, hogy előbb felkeljen, amint szabad volna.

— Igaz, igaz . . . De isten tudja mért, inkább félek elmondani azt, ami veled történt, az urnak, mint az asszonynak . . .

— Csalódtam, Madrona asszony

— Nagyon is jól tudom kedvesem!

— Elcsábitottak; és ez nem becstelenít meg senkit, mert minden szerencsétlen nő ki van téve ennek. Ki várta volna ezt Luistól?

— Jól van, jól van, leányom; mindezt már nagyon jól tudjuk. Sohse busulj e miatt . . .

— Tehát ne halaszsa; csupán a nevemet titkolja el, egyéb semmit.

— Így, így fogok tenni, leányom; majd meglátod, mily szépen rendbe jó minden . . .

És mikor ezt mondta, köny pergett le a Madrona asszony szeméből kis fejkötőjére a gyermeknek

akit leheletével melengetett, miközben anyja, arczát a párnához szoritva, elnyomta zokogását.

Toneta keserves szomorusága végtelen volt. Fájdalomtól izgatott agyából minduntalan tépő gondolatok fakadtak, amelyek szétmarczangolták szivét. A szomoru töprengések után, melyeket Luis becsstelensége szuggerált neki, következtek a keserü kételytől áthatott panaszos gondolatok a társadalom ellen, amely utóbb bizonyára megvetésével fogja sujtani és könyörtelenül elutasítja magától: azután pedig még keserübb töprengésbe merült: Ah! hogy apa nélkül kell megkereszteltetnem szivem magzatát, mintha a bün becstelen gyermeke lenne, mint akármilyen lelencz!« Ez volt az uralkodó hang abban a szomoru elégiában, amely szivét egy idő óta gyötörte. A társadalmi törvények és az emberek szóbeszéde elviselhetetlen teherként sulyosodott rája és még százszor kegyetlenebbeknek tetszettek neki, mint maga a gyalázatosság, melynek áldozata lön . . .

Madrona asszony, aki anélkül hogy felhagyott volna a gyermek ringatásával, mindjárt észrevette Tonetának rosszul elfojtott zokogását, igyekezett szórakoztatni őt; közönyös dolgokról beszélgetett vele és aztán rábirta, hogy elhagyja az ágy nyugalmát, amely nagyon alkalmas volt a szomoruság felidőzésére. A mozgás, a munka pótolhatatlan vigasz és korántsem büntetés vagy fájdalom. Toneta helyesnek találta a tanácsot és nem sokáig kérette magát: felkelt és barátnéja segítségével megmosták s felöltöztették a gyermeket, amely kedves foglalkozásban az anya máris valószínű kárpótlást nyert szenvedéseiért.

Aztán Madrona asszony megvetette az ágyat, kitakarította a szobát, Toneta vállára köpenyt vetett, majd felöltözködött, hogy Castellforték házába menjen, ahová minden szombaton el szokott menni, hogy segítsen a takarításban a cselédségnek.

— Ki ne menj ma valahogy a házból! Érted, Toneta? Még nagyon gyöngé vagy. A tűz égve marad és ha levest akarsz, a kis fazékban találsz eleget; egy órákor megjönnek a leányok s akkor ebédelhettek — szólt a szegény asszony, az utolsó gombostűt szurva kendőjébe. Aztán ismét megcsókolta az alvó gyermeket, bezárta az ajtót és könyes szemmel lement a lépcsőn.

XIV.

Castellforték házának küszöbéhez érve, szégyenpir futotta el Madrona asszony arcát. Mialatt várta, hogy kinyissák az ajtót, körülnézett az udvarban, amelynek lépcsőzetét már nem első ízben olyan temetői külsejűnek találta. Mily jól emlékezett vissza, hogy miként várt e helyen az 1853-ik év egy bizonyos napján! Emlékezete felidézte ama napnak egész történetét. Kilencz óra reggel volt, amikor a kórházban hagyta Toneta halott szüleit, akik kiszenvedtek annak a kazánrobbanásnak következtében, mely don Ramón gyárában történt. Mély fájdalomtól áthatott szível jött ide; karjában Sion volt és ruhájába Angelita és Toneta fogódzottak, akik még járni is alig bírtak. Mint valami örült jött ide, hogy egy darab kenyeret kérjen, nem annyira a saját leányai, mint inkább amaz ártatlan angyal számára, aki minden támasz nélkül maradt a földön. Micsoda nap volt az, micsoda nap! De mindnyájunk szerencséjére don Ramon nemcsak úgy viselkedett, mint felebarát, hanem mint atya is; és az özvegyasszony, akinek karjaiba a szerencsétlenség és barátság egy más leányt is dobott Ramonnak és később fiának Miguelnek nemes kezeibe jutott, akik sohasem engedték, hogy pártfogoltjaik a nyomort megismerjék. Sohasem utasítottak el senkit, aki azon az ajtón belépett, igaz; de az az udvar, az a lépcső, oh! mégis már sok sóhajt hallott tőle! Oly szomorú az, ha az embernek kérnie kell!

És mikor szomorú elmélkedéseinek e pontjához ért, ismét, még pedig erősebben, meghuzta a csengettyüt, mintegy erőszakosan megszakitva gondolatai folyamát.

— Ön az, Madrona asszony? kérde a szobaleány, Anita, amint az ajtót kinyitotta. Ugy-e csengett már egyszer?

— Igen, kevéssel ezelőtt.

— Nagyon sajnálom! De el voltam foglalva az asszonyság szobájában; a szakácsnő kiment vásárolni, Manuel pedig a gyógyszertárba ment.

— Hogyan? Hát nincs jól az asszonyság? . . .

— Bizony nincs! viszonzá a leány.

— Hát mi van? Mi baja van szegény Mercedes asszonynak? kiáltott fel ijedten Madrona asszony.

— Nem tudjuk, mi baja van. Az bizonyos, hogy minket nem is engednek belépni a szobájába; még a dajkát és a gyermeket is eltávolították, úgy hogy az asszonyt csak az ur és unokahuga ápolják, és ezelőtt egy fél órával három orvos is tanácskozott itten.

— Isten segits! Isten segits! — susogta fogai között Madrona asszony, aki erre nem volt elkészülve és nagy zavarba jött.

Szó nélkül, lépteik zajára is ügyelve, mentek a konyha felé. Ott ismét elkezdtek társalogni.

— De hát nem mondják meg, hogy mi a baja? Azt hiszem, itt titkolódnak, Anita!

— Titkolódnak, titkolódnak . . . Senkit sem engednek a szobába . . . Így akarják, azaz csak az urnak az a mogorva unokahuga akarja így, aki most kormányozza őt. Folyton zárva tartja az ajtót; ha kell valami, meghuzza a csengettyüt, s ha átveszi, amit hoznak, alig nyitja ki . . . És ez így megy folyton. Bizony, ha nem nézném az urat és az asszonyságot, itt hagynám a házat.

— No, nem, leányom, légy csak türelemmel. Ha beteg van a háznál, nem szoktak jókedvűek lenni az emberek.

A szobaleány még javában panaszkodott, hogy az urnője körül teendő szolgálatokban mellőzik, midőn egyszerre csak megszólalt a csengetyü, amelynek hangja a beteg szobájából jött.

— Nosza! Már megint! . . . No, most majd meglátja . . . — szólt a leány gyorsan felemelkedve.

— Várj csak, leány — szólt hirtelen Madrona asszony. — Hallgass meg hát! Én az ural szeretnék beszélni; ha kijöhetne egy perczre . . .? ha pedig nem, kérdezd meg azt is, tisztogassak-e ma, vagy van-e más valami szükség reám.

— Igen, igen, azt hiszi, hogy az a mogorva hölgy mindezekre a kérdésekre felelni fog nekem? Biztosítom, hogy nem.

— Eredj már, leányom, eredj . . . — szólt jószágon Madrona asszony, gyöngéden az ajtó felé tolva a leányt. Aztán ismét leült és körülnézett a konyhában, amelyben meglehetősen rendetlenség honolt.

— Az ur volt, — szólt Anita, aki vidám arczczal megjelent. — Menjen a szobájába, ott várja. Azt kérdezte, vajjon elhozta-e már Manuel a gyógyszereket.

Madrona asszony gyorsan eltűnt a don Miguel irószobája felé vezető folyosón, Anita pedig elveszett a szobák és szalonok között.

Madrona asszony csak rövid ideig beszélt Miguel ural; a férjet nagyon elszomorította a nejének betegsége, akit napról-napra jobban megszeretett. Az orvosok nem tudtak megállapodni a baj mivoltában, amely többé-kevésbé veszélyes lehetett . . . Don Miguel gyorsan akart végezni; csak rövid, kurta szavakban beszélt s mereven Madronára szegzett szemmel, közönyösen hallgatta előadását.

A szegény Madrona asszonynak gyakran botlott

a nyelve attól való szégyenében, hogy azt találják hinni, hogy a *megcsalt* az ő leányai közül való és csak nagy nehezen tudta úgy előadni a kérését, hogy don Miguel figyelmét felkeltse.

— Jól van — szólt végre — tehát azt akarja, hogy beszéljek Santa Monica papjával? Nem tehetem; láthatja, hogy egy percze sem hagyhatom el házamat. Madrona asszony egy szót sem válaszolt.

Don Miguel fél arcát eltakarta és kezével szemöldökét simogatta, ami szokása volt. ha gondolkozott, végre így szólt:

— De egy dolgot megtehetünk. Elmegy a paphoz névjegyemmel és ez elég lesz.

Anélkül hogy leült volna, néhány sort vetett a kártyára, és átadva azt Madrona asszonynak, beteg felesége szobája felé készült menni.

— Kérem, don Miguel ur, nem fogunk ma tisztogatni?

— Semmit se — szólt halkán és tovább folytatta lépteit.

— Csak parancsoljanak nekem, ha szükséges lesz.

— Köszönöm, Madrona; köszönöm — válaszolt Miguel, hátrahuzódva és ajkaira illesztve ujjait.

Kimenet Madrona asszony ismét a szobaleánnyal találkozott, aki a konyhába vezette és ott kérdezte tőle:

— No, megtudott valamit?

— Nem kell ma tisztogatnunk. Megyek. mert nagyon sok a dolgom.

— De nem ezt kérdeztem. Az asszonyság iránt érdeklődöm. Mi a baja?

— Még nem tudják, valami vértorlódás, olyanféle betegség, aminőt mi szegények, hála Istennek, nem ismerünk. Légy csak türelemmel, leányom, ne

hagyd itt gazdáidat azok miatt az ostobaságok miatt, amelyek hamar elmúlnak.

E perczben csengettek az ajtónál. Manuel volt, aki lélekzetét veszve jött a patikából. Tele volt a gyógyszer-tár és mindenki meg akart volna valamit tudni tőle.

— Nos, aztán? Nem mondta meg a gyógyszerész, hogy mi a baja?

— Hát ő honnan tudta volna, talán az orvosi rendelvényből? De én nem is kérdeztem tőle. Félre, félre, hadd vigyem be ezeket.

És elbucsuzván Madrona asszonytól, nagy óvatosan bezárta az ajtót, kezébe vette az orvosságokat, és nagy léptekkel beteg urnője szobája felé indult.

A szegény Madrona asszony lement a lépcsőn, a legnagyobb zavarban indult a plebános háza felé, belélegyedve az emberek és kocsik ama tömkelegébe, amely a Ramblán tolongott.

A vallomás miatt, amit tennie kellett, nagyon szégyenkezett.

Csakis Toneta iránti szeretete, a szánalom, amelyet benne a gyermek keltett és a részvétnek szívében kiapadhatatlan érzése bírhatták rá erre a lépésre, amit tenni készült. Ugy tetszett neki, mintha arczáról mindenki le tudta volna olvasni, hogy neki leányai vannak; és hogy mindenkinek, aki azt a szégyenletes leleplezést meghallotta, az ő leányainak egyikére kellett gondolnia. Már látni vélte a pap szemét, amint tekintetével tetőtől-talpig végignéz rajta, míg csak le nem süti a magáét; már hallani vélte, mint rójja meg vigyázatlan-sága, anyai kötelességei elhanyagolása miatt, talán az ő mintaszerű viselkedésében is kételkedve és azt a bukkást a rossz példának tulajdonítva . . . Ezek az aggodalmak annyira összeszorították szívét, mint azt még legnagyobb szerencsétlenségében sem érezte; meglasztotta lépteit és mintegy lábujjhegyen ment a nép ama

tengerében, amely mit sem törődve bajával, ide-oda vetette-hányta, mint a hullámok a holttestet.

A Ramblán ide-oda vágató kocsik tarka halmazának lár mája, a sok ezer járóelőnek hangos beszéde, a csicsérgés, melyet a madarak hallatnak, amelyek márczius hónapja felé szoktak megjelenni a már zöldülő platánfák pompázó lombzatában, a lóto-futó házalók és elárusítók, az ujságkihordók, a gyufaeladók kiabálása, szóval az a lárma, amely Barcelona legjobb utcáját a világ legélénkebb utcájává teszi: csak mint távoli hullámcsapás jutott el a szegény asszony füléhez, amelynek zaját sokszorosán felülmúlták lelkének éles, vibráló kiáltásai. Egy csomó utcán átmenve végre a Santa Madrona-utra ért, és egy szegényes, rozoga lépcsőzeten felhaladva, a pap háza előtt csengetett.

Kinyilván az ajtó, kis, szerény teremben találta magát, ahol hallgatagon, némelyik kezében bélyeges papírral, már öten vártak. Ő is leült és sorjára várt.

Időközönként megnyílt a mellettük levő ajtó, kijött rajta, aki elintézte a dolgát, és más valaki ment be. Madrona asszony után új jövevények nagyobbították a várakozók sorát. Az idő lassan múlt, unalmas és álmosítóvá tette az a csend, amely az előszobában volt és amelyet csak ritkán zavart meg a tányérok a konyhából jövő csörgése vagy a fáradságnak egy-egy sóhaja, melyet a legtürelmetlenebbek és a legelfoglaltabbak engedtek meg maguknak.

Végre Madrona asszonyra került a sor. Háromnegyed tizenkettőre járt az idő. Egy barna, unalmas képű kövér pap, akinek fejét fekete bársony sapka fedte, vette át tőle a névjegyet és az előtte nyitva levő nagy könyvre könyökölve közellátó módjára elolvasta az ajánlatot.

— A plébános ur nincs itt; de azért elmondhatja, hogy mit tehetünk érdekében — szólt a klerikus, a munkába belefáradt bürokrata unalmával és közönyével ásitva.

Madrona asszony látva, hogy hallgatója nem néz rá, rövid szavakban elmondta kivánságát. A szellemére sulyosodó teher mint tengerben a só olvadt el ez egészen hivatalos fogadtatás előtt, amelyben az effélékhez már nagyon is hozzászokott vikárius részcsitette.

— Jőjjön el holnap jókor reggel, minden kíséret nélkül és majd megkereszteljük.

Ezt mondván, az előtte levő könyvet ismét szeméhez közelítette és újabb kérelmezőt várt.

Madrona asszony nagy tehertől megszabadulva tért házába. Váratlan megérkezése a leányaiéval esett össze. Az általa tett lépéseknek szerencsés kimenetele némiképp enyhítette azt a bánatot, amit más körülmények között a mindanegyüktől annyira szeretett Mercedes betegsége okozott volna nekik.

Mindannyian együtt ebédeltek, oly vidámsággal, amely egy idő óta szokatlan volt körükben. A gyermek anyja ölében ült és a társalgás akörül forgott, hogy milyen nevet adjanak az angyalkának. Végre megegyeztek abban, hogy Ramónnak fogják keresztelni, az öreg Castellfort, családjuk pártfogója tiszteletére.

XV.

A bába korán jött, még alig, hogy megvirradt. Szokása szerint ébren töltötte az éjszakát; mert észrevette, hogy hajnal hasadtakor, ez órában, amikor oly sokan veszik utjukat a más világ felé, egyszersmind sokan érkeznek a mienkbe is. Ha a lelkek láthatók volnának, valóságos kereszteződést lehetne látni a légben.

— Ah! válaszolt Madrona asszony, aki kinvi-

totta neki az ajtót — És ha beszélhetnének egymással azok, akik távoznak és azok, akik érkeznek: ez utóbbiak közül hányan fordulnának vissza! Aztán mindkét asszony belépett Toneta szobájába. A kelő nap gyöngé fénye alig világosította meg annyira, hogy a tárgyak minemőségét felismerhették volna.

A kis fiu mélyen aludt, összeszorított kézzel, a magasba nyult, rosszul keresztezett karral, nyelvének hegyével felső ajkát nyalogatva, mintha azt álmodná, hogy szopik.

— Nézzék ezt a kincset! — kiáltott fel az anya.

Az ujonan érkezők azzal a nyájas mosolylyal tekintettek rá, melylyel aszerelem gyermekeit rendszeren nézni szokás. De a mikor Rita asszony, a bába orvosi tekintettel jobban megszemlélte, egyszerre csak felkiáltott:

— Lássuk csak, lássuk! Ez a gyermek keveset szopik. Nem álmodja, hogy szopik, hanem igazán keresi az emlőt, mert nincs kielégítve.

Az eksztázis hevében kiejtett szavak megfagyasztották a mosolyt az asszonyok ajkán. Az anya, akinek szeme könnybe volt borulva, mereven nézett Rita asszonyra, míg Madrona asszony igyekezett, hogy felszárítsa könyeit és arra ösztönözte barátnőit, hogy gyorsan öltöztessék fel a gyermeket, hogy idejekorán érhessenek a templomba.

Toneta megette a levest, amelyet akkor Sion hozott be neki, aztán kiugrott ágyából és mindhárman gyorsan hozzáfogtak a munkához, bármennyire sajnálták is, hogy hirtelen fel kell költeniök az angyalkát.

Mikor a gyermeket kipólyázták, felhagyott a sírással és kényelmesen kinyújtózott. Az anya szeméből könny csordult ki, amely e perczen legördült arcán. Jaj, igaz volt: a gyermek nem gyarapodott! A világosságnál ezt jól látta, mikor szegényke meztelenül feküdt. Testének általános gyöngesége nyilvánvaló ellen-

tétben állt nagy fejével, és az elszomorodott anyának nagyon fájdalmas összehasonlításokra adott alkalmat.

Szerencsére a leányok nemes szive oly meglepetést szerzett neki, amely épp a kellő időben magára vonta figyelmét. Nagyon szép kis sipkát, ruhácskát, köpenykét hoztak a gyermeknek s mindezt szerető kezek örömet varrták és himezték.

Ez meglepetés kitörő öröme adott alkalmat. Madrona asszony alig fért a bőrébe; Toneta nem fájdalmában, hanem örömeiben sirt, hogy szive gyermeke a tisztaság színében jelen meg a keresztelőn.

Mikor a gyermeket felöltöztették, Madrona asszony menyasszonykorabeli fekete ruháját vette magára; a leányok is nagyon szerették volna elkisérni, de anyjuk nem tartotta megengedhetőnek. Ő volt a keresztanya és ez elég; e keresztelőn nem volt másra szükség.

Rita asszony odatartotta a gyermeket anyja elé. Ez őrvölgyve megcsókolta és kis arczára finom kendőcskét tett, hogy óvja a levegőtől. Ezután a bába és a keresztanya hallgatagon a templom felé vették az utjokat.

Toneta székére hanyatlott és sirni kezdett, anélkül hogy jó barátnői szavainak sikerült volna őt megvigasztalni. Első izben történt, hogy elválasztották gyermekétől! S ha a bábaasszony jóslatai megvalósulnak, oda kell majd adnia szoptatás végett egy idegen asszonynak, és akkor mily szomorú magány vár rá! Szerencsétlenségében ez a gyermek nem emlékeztette szégyenére, sőt ellenkezőleg: egyedüli vigasza, a világon egyedüli szerelme volt; nyolcz nap alatt egészen hatalmába kerítette anyja szívét és betöltötte egész életét. Ha ránézett, ha keble fölött tartotta: a gyermek volt világa, élete, mindene; rajtakivül semmi sem létezett. És ezt el kell majd venni tőle! El kell választani tőle! Oh! ne foszszak meg még egy pillanatra sem édes társaságától!

És felkelt, vállára köpenyt vetett és az ajtó felé ment.

Hiábavalók voltak a leányok könyörgései: a templom közel volt és ha jól beburkolódnak: nem kell tartani attól, hogy egészsége kárát vallja.

— Megharagszik a mama . . . kiáltottak fel a leányok.

— Hiszen látni sem fog, csak a templom oldaláról akarom látni őket; bocsáss, nem akarom szem elől veszteni gyermekemet, látni akarom, amikor megkeresztelik, ott akarok lenni, hogy emlémet nyujtsam neki, ha sirni fog; ti nem tudjátok, mi az egy gyermek . . .

— Akkor hát együtt mi is megyünk és elkísérünk.

És közbe fogva az anyát, távoztak. A templomba érve, egy sötét kápolnában, ahol a keresztre feszített Jézus képe titokzatos homályban derengett, ott látták ülni Rita asszonyt, Madrona asszony pedig az oltár előtt térdelt.

Az ekkor meg elhagyott, homályos kápolna a hidegnek oly benyomását tette Tonetára, hogy a szíve sajgott belé, amikor arra a veszélyre gondolt, hogy gyermeke meghülhetne itten.

Az idő lomhán mulott. Némelykor egy pap gyorsan áthaladt a templomon, letérdelt az atyaisten képe előtt és gyorsan eltűnt a sekrestyében. Idő multával a nap fénye mindinkább megvilágosította a templom belsajét, kint az utcán a zaj is élénkebbé lett, és a szegény, árnyékba vonult anya már közel érezte magát az ájuláshoz.

Végre kilépett a sekrestyéből a vikárius ur, követve egy papnövendéktől, aki kinyitotta a baptisterium rácsát. Sötét szögletéből Toneta a fájdalom és öröm könyei közt nézte, mint keresztelik gyermekét az

(Utánnymás tilos.)

ilyféle szertartások vidám kísérete nélkül, a jéghideg kápolnában, siri csend közepett.

Mialatt a bábaasszony ismét betakarta a gyermeket, Toneta és barátnői kijöttek a templomból. Toneta arczán meglátszott a szenvedés. Anyai szive nem tudott belenyugodni abba, hogy kis gyermekének a világban tett első lépései szégyenletesek és titkosak legyenek, mint a bűn gyermekeié. Fel sem nyitotta ajkait, de halvány arczáról a könnyek tenger peregett le és haza érve, nem birt felmenni a lépcsőn.

Mikor a keresztanya és a bába hazaértek, ott találták az első lépcsőnél, félig ájultan.

— Az Isten szerelmére, leányom! Hát miért mozdultál ki? — kiáltott fel nagy meglepetéssel Madrona asszony.

— Adja ide gyermekemet, magam akarom felvinni.

Kezébe véve, elhalmozta csékjaival; és mintha ez új erőt adott volna lelkének, kezdett felfelé menni a lépcsőn, miközben a kendő, mely előbb beburkolta, utána csürgött. A többiek mint valami temetői menetben, fájdalmasan sóhajtva követték.

Mikor aztán a szobában voltak, Toneta, aki ideges rángatózásával felébresztette a fiát, azonnal szopni akart adni neki. Most szivettépő jelenet játszódott le. A kis gyermek minden pillanatban szájába vette az emlőt, aztán megint kiengedte és mind kétségbeesettebben sirt. Az anya, szintén könyözönbe fulva, ajkait harapdálta és hiába igyekezett lecsillapodni, hogy összegyűjthesse minden életerejét abban a forrásban, amelyhez éhező gyermeke hiába fordult táplálékért. Madrona asszony igyekezett elvenni a gyermeket tőle, Rita asszony pedig mindenképpen arról akarta meggyőzni, hogy sirás közben és izgatott állapotban tett szoptatási kísérletei czéltalanok, sőt veszélyesek. Az egyik leány gyorsan leszaladt a lép-

csön, hogy kecsketejet hozzon; a másik, eltítkolva könyeit, azt tanácsolta, hogy legyen türelemmel, nyugodtan, de senki sem volt képes megvigasztalni a szegény anyát, aki gyermekét idegesen sirni és rugdalódnia látta, mint azok a gyermekek szoktak, akik szájukban száraznak érzik az anyai emlőt. Tanácsok, kérések, sőt anyagi erőfeszítések is hiába valók voltak.

— De leány, hisz megölnöd magad! . . Hisz megfojtod a gyermeket és még inkább felingerled! . . Isten mentse meg attól, hogy most szopják . . . Bizonyosan megölnéd . . .

Hiába; Toneta tovább is csak kebléhez szoritotta gyermekét, küzdve a fájdalommal és a természettel; összeszorította fogait, örülten tekintett szanaszét, miközben a gyermek kétségbeesetten sirt. Ez a harcz nemcsak hogy nem kisebbedett, hanem mindegyre nagyobb lett és teljesen megzavarta a jelenlevőket. Volt egy pillanat, amikor már elvesztették az eszüket; senki sem tett semmit észszerűn; ösztönszerű, az ellenállástól élesztett makacszkodás, amelyet a harag támaszt valame y anyagi akadály ellen, vett erőt az asszonyokon. Még a kis gyermek is nagyon ki volt téve annak, hogy áldozatává esik az erőnek, amelylyel meg akarták menteni.

Végre a leány megjött a kecsketejjel, amelyből az asszonyok gyorsan szoptatót csináltak és rohantak, hogy azt a gyermek szájába helyezték. . . A szegény anya engedett; karja lehanyatlott, teste pedig az asztal fölé roskadt amely mellette volt. Elájult.

— Orvost! Orvost — kiáltott Rita asszony, anélkül hogy a leány pulzusáról levette volna kezét.

XVI.

Toneta lehunyt szemmel, fakó ajakkal, fáradtan lélezett ágya párnái között. Ágya fejénél Sion ült, az alkov mellett pedig Angelita tartotta ölében az alvó

gyermeket. Anya es leányai szorongó szívvvel lesték a véleményét az orvosnak, aki épp bevégezte az anya megvizsgálását. Meghagyta, hogy jól zárják be az ajtókat, hogy a legnagyobb csend legyen a lakásban, aztán kiment, hogy beszéljen Madrona asszonynyal.

A jó asszony a szomszéd szobába vitte, ahol mindössze egyszerű fenyőfa asztal és négy szék állott.

— Bizonyára papirost és tollat tetszik keresni.

— Nem; várjon csak, várjon csak — szolt az orvos, a fal mellé ülve. — Üljön le, kérem, néhány kérdést akarok tenni.

Madrona asszony leült és remegni kezdett a kérdezősködéstől való félelmében. A fiatal, nyulánk természetű orvos arcából, a széles homlokról, amelyen a gondolkozás szokása mély barázdákat szántott, ahol az intelligencia fénye ragyogott, ő vigasztalan nyugtalanságot olvasott ki. Ösztönszerűleg érezte, hogy ha az orvos hallgat és szemével köröskörül néz, azért teszi, mert gondolatait rendezi. De aggodalmának közepett az asszony tulságosnak, elviselhetetlennek tartott ekkora nyugtalanságot.

Végre az orvos sűrű, fekete szakállát simogatva, megszólalt:

— Nemde ez a fiatal asszony nem rég szült? Hány napja van?

— Ma van a kilenczedik.

— Előzmények, mondá az orvos magának. Aztán hangosan folytatta. — Félnék az asszony?

— Nagyon. Ezelőtt vagy öt évvel történt, hogy szüleit maga előtt szerencsétlenül meghalni látta, mert felrobbant a kazán, melynek atyja volt a fütője. A szegény leány csak csoda által menekült meg . . . és kérem szépen, én azt hiszem, hogy ez a benyomás még most sem mosódott ki az emlékezetéből.

— Ezelőtt érte valami baleset?

— Semmi, kivéve ama bizonyos napot.

— Milyen a természete?

— Jó mint a kenyér; de nagyon lobbanékony.

— Mindent olyan hévvel fogad; nemde, nagyon ideges?

— Oh, ezt nem mondom, de nagyon jószivü. Ha valaki beteg volt a házban, ő ápolta és egész éjszaka el sem mozdult mellőle. Ugy kellett kényszeríteni, hogy lefeküdjék.

Az orvos megleégedetten mosolygott, mint aki következtetéseit igazolva találja.

— Mióta van férjnél?

— Nincs férjnél — mondá Madrona asszony, le-sütött szemmel s halk hangon, miután előbb egy pillanatilag gondolkozott a feleleten.

— Ugy hogy az utóbbi időben nagyon sokat sirt? — viszonzá az orvos, szinlelve, hogy Tonetát özvegynek tartja.

— Mint egy Magdolna. Hisz tetszik látni: a leánynak nagyon finom érzései vannak, és a szégyen... — kiáltott fel Madrona asszony, aki nem vette észre az orvos gyöngédségét.

— És ma kiment az utcára és rosszul lett?

— Igen.

— Az ájulás két óráig tartott; aztán lázas állapotba esett, majd nyugodtabb lett, és azóta olyan fáradt és esik annyira nehezére a leszéd, nemde?

— Igen, uram, ugy van.

— Jó jó. Kérek papiroost és tollat — szólt az orvos elszántan, mint aki meg van elégedve a kapott felvilágosítással.

A szegény asszony sietett előhozni a kérteket, de mikor az asztalra tette őket, nem tudta tovább elnyomni fájdalmas kíváncsiságát és azt kérdezte, mi baja lehet a betegnek.

— Szivbaj! Ez sok szenvedést okozott neki! —

szólt az orvos, anélkül hogy a betegséget közelebbről meghatározta volna. Aztán odanyújtotta az asszonynak a rendelményt.

— Tehát valami veszélyes baja van? viszonzá Madrona asszony könyvelt szemmel.

— Most nincs veszély, nincs; de nagy, igen nagy nyugalomra van szükség; el kell venni tőle a gyermeket, mert anyja semmi szin alatt sem táplálhatja és meg kell kímélni őt minden boszuságtól, sőt még ellenmondástól is. Egy erős benyomás, a legjelentéktelenebb meg gondolatlanság mindent elronthatna.

— És mit tehetünk mi szegény fejünkkel, hogy elvegyük tőle a gyermeket, mikor mai baja is abból támadt?

Az orvos szomoruan vonogatta a vállát és így felelt:

— Nincs más mód; táplálni nem táplálhatja. Mondják ezt meg neki, beszéljék rá, hozzanak dajkát neki, hogy tovább is láthassa gyermekét. Majd én is a lelkére fogok beszélni, amikor visszatérek.

Aztán aláírva a rendelvényt, így folytatta:

— Ebből a pilulából minden két órában adnak neki egyet, a pilula után pedig egy kanállal ebből a folyadékból. Még ma keressenek dajkát, mert a gyermek nem maradhat így és . . . este majd meglátjuk. Csend, nyugalom a fődolog, érte kérem? Ne legyenek soha a szobában: elég, ha egy ember gondolja.

Mikor az ajtó bezárult, Madrona asszony mint valami szobor, mereven, szomoruan, eszméletlenül állott egy pillanatig. Az orvos szavai elkábitották mintha kalapácsot vágta volna a fejéhez. De amikor szívében újra felébredt a remény, mikor újra megszólalt a hangja hitének, amely lelkének mindenkor legerősebb támasza volt, ismét friss erőt érzett magában, és fejét rázogatva, határozott lépésekkel szobájába ment, egy kis zacskót vett elő és megvizsgálta szegényes kincs-

tárának állapotát. A megtakarított pénzecske, melyet nélkülözések árán gyűjtött össze, napról-napra szomoruan apadt. Már nem volt több mint ötven forintja. Dehát nem volt-e leánya Toneta? Nem volt-e épp oly joga hozzá, mint a többieknek? Ha elfogy a pénz, Isten majd gondoskodik másíkról; hisz az ilyen eshetőségekre gyűjtötte a pénzét. Lerázva magáról a kétség terhét, kivett két forintot és lábujhegyen szólította Sión leányát.

— Szaladj ezzel gyorsan a patikába Nincs semmi ujság? Eredj hamar, mert várlak.

A gyermeket eligazította bölcsőjében, Angelitát megbizta, hogy úgy a hogy készítse el az ebédet, aztán belépett a félhomályos szobába és nesztelenül a beteg ágya mellé ült. Szeme jobban hozzá volt szokva a homályhoz, mint a többieké és azért elég jól láthatta a beteg fakó, elhalványodott arcát. Az a nehéz lélekzés, mely még az ágytakarót is mozgásba hozta, nem enyhült.

A szegény asszony összeakarta szedni gondolatait, hogy valami védelmi tervel készítsen ez aggodalmas helyzetben, de ez nem sikerült neki. A gyermek gyöngé lélekzetvétele is mintha erőt nyert volna . . .

Olykor úgy tűnt fel neki, mintha minden elaludt volna körülötte, és ekkor agyán átvillantak azok az eszmék, melyeket szelleme nyugtalaosága féken tartott; de az ágyban hánykolódó beteg panaszszava, a házat megremegtető kocsi zaja vagy egy házaló kiáltása, amely egész odáig jutott el, gyakran megszakították gondolatainak folyamát.

Vacsora idején, amikor egyedül volt a konyhában s a főzéssel foglalkozott, a szegény asszony a mentési módokon jártatta az esztét. Dajka, az majd akad, ha keresnek, de azonnal, nyomlan szükség volt rá. Elmege majd don Miguelhez és ez a derék ember bizonyára nem fogja megtagadni azt a kérését, hogy néhány napig az ő dajkája szoptassa

Toneta gyermekét. A szoptatásért járó fizetéssel nem gondolt: ha nem lesz elég rá a Toneta napszáma, majd gondoskodik ő róla. Minden, minden rendbe jó majd isten segítségével, csak sikerüljön rábirni Tonetát, hogy elválaszthassák őt gyermekétől!

Az első pilula megtette a hatását: a beteg nyugodtabb, lélekzete szabályosabb lett. Ez felbátorította Madrona asszonyt; egy darabig töprengett a sötétben, aztán határozottan a bölcsőhöz lépett, kivette belőle a gyermeket, jól betakarta köpenyével és halkán a lépcsőre osont, leányait a legnagyobb csöndességre intvén.

A második emeleten egy asszony tartóztatta fel; az ács felesége; egyike azoknak a keveseknek, akik előtt nem lehetett elrejteni a Toneta szerencsétlenségét.

— Mi az, Madrona asszony? Azt mondták, ujság van a házában.

— A Toneta ismét rosszul lett és ágyba kellett feküdnie. Azért most dajkát kell keresni a gyermeknek.

— Isten ne hagyj el! Ugyan kérem, mutassa meg a kicsikét. Ugy-e már megkeresztelték?

— Ugyan, hát ezt is megtudták! — kiáltott fel rosszkedvűen Madrona asszony, kitakarván, a gyermeket.

Szokott nyugalomával aludt, dagadt, halványszínű arcának beteges fehérsége a lépcső szürkés fényénél még inkább szembeszökött. A két asszony nem tudta megállani, hogy meg ne csókolja a gyermeket.

— Milyen forró ez az angyalka! Mily gazok a férfiak! És a másik persze nem mutatkozott. Ugy tett mintha semmi sem történt volna, mintha ő semmiről sem tehetne! Jaj, szomszéd asszony, e világon nincs törvény a gazdagok ellen!

— Mert ők csinálták a törvényeket! . . . De kérem, most bocsásson meg, mert sürgős a dolgom. Menyek keresni valakit, aki szoptassa, míg dajkát talál-

lunk neki. Felmegy? Kérem, ne csapjanak lármát, az orvos nagy csöndet ajánlott.

Legyen nyugodt . . . Majd én is nézek dajka után — kiáltá az ács felesége a lépcsőn lesiető Madrona után.

Az utcán gyorsan és óvatosan lépegetett, nehogy a gyermek felébredjen. A Rambla végtelen hosszúnak tűnt fel előtte. A gyermek is mozgolódott és siránkozni kezdett. Madrona asszony aggodalmában nagyokat izzadt; fájt neki, hogy síró gyermekkel kell majd belépnie a don Miguel házába, ahol beteg van és ahonnan éppen segítséget akar kérni. Szerencséjére azonban a gyermek elhallgatott, amikor odaért.

A szobaleány ismét beengedte a konyhába és szomorú híreket közölt vele beteg asszonyuk állapotáról és urok vigasztalanságáról, amit Madrona asszony szorongó szívvvel hallgatott.

— De mit hoz itt maga? Lássuk csak, lássuk. Egy kis fiút? kérdezte a fecsegő szobaleány.

— Igen, kérdezni jöttem, vajjon a maguk dajkája nem szoptathatná addig, míg a családjá dajkát talál a számára.

A szakácsnő is előfutott, hogy megnézzze a gyermeket. A szobaleány aztán neki adta oda, hogy előhivhassa a dajkát.

Ezalatt a gyermek felébredt és sirni kezdett, és bármennyire csittitgatta a szakácsnő, a kicsike egyre csak ontotta a könnyet.

Csakhamar remegni kezdett a padló, s megjelent a dajka; követve a szobaleánytól és Manueltól. A dajka szó nélkül kezébe vette a gyermeket, mellére tette és erős, sulyos testével egy székre helyezkedett. A gyermek oly mohón kezdett szopni, hogy fuldokolni látszott.

— Istenem ! Istenem ! — milyen éhes ez a gyer-

mek! Nagyon jó táplálékra van szegénynek szüksége — szólt a dajka, a gyermeket azzal a szeretettel tekingetve, melyet a szoptatás az első pillantásra minden nőben felébreszt.

És csakhamar titokzatos szeretet kezdett létrejönni az ártatlan kis gyermek és az asszony között, aki életében először látta. A gyermek felnyitotta határozatlan nézésű báránvka szemét; babo-ujjacsckáival gépiesen igyekezett a fehér emlőbe kapaszkodni, miáltal az erős hegyvidéki dajka szeretettel tartotta ölében és a széles kezével arczoskáját vagy fejét czirógatta.

A Don Miguel házában senkisémmel tudott semmit arról, ami Tone ával történt. A kis fiúról azt mondták, hogy egy szomszédasszonyé, aki iránt Madrona nagyon érdeklődik. Madrona asszony elmondta a dajkának, mily nagy szivességet tenne neki, ha addig szoptatná, míg jó dajkát találnak. Miguel ural majd beszél a dologról.

Nemsokára eljött a pillanat, hogy beszélhetett Miguel ural. Madrona asszonynak nagy megerőltetésébe került, de végre is elvette minden szeméért és elmondta Toneta szerencsétlenségét, a legnagyobb titoktartást kérve. Castellfort ur, bár neje állapota nagyon aggasztotta, mégis a legnagyobb részvétellel hallgatta az asszony elbeszélését és egy pillanatig sem vonakodott megadni azt a kegyet, amit kért tőle, ha ugyan a dajka is beléegyezik. Ő maga csak azt kérte, hogy hagyják nála a gyermeket, vagy hozzák oda szoptatás végett, mert az övé kissé meg volt hülve és nem akarta, hogy dajkája elhagyja vagy kivigyék a levegőre.

Az első akadály már el volt háritva: a kis fiu nem fog éhen halni.

— Lássuk most, mit szól majd ehhez az édes anyja! — szólt Madrona asszony, miközben a dajka-

nak hálálkodott és hazafelé vette útját. Még nem szabadult meg minden gondjától.

Amint Angelita kinyitotta az ajtót, szívet öröm fogta el. Leánya arczáról olvasta, hogy javulás állott fe. Igen; Toneta lassanként szabályszerűen kezdtől lélekzeni és hangjának gyöngesége mutatta, hogy láza mindinkább csökken. Kérdezősködött gyermeke után, félénken megvallotta neki az igazat, amelybe bele nyugodott; csupán egy zavaros köny gördült ki szeméből . . . Aztán elaludt és tovább is pihenni látszott.

— Hála Istennek! — kiáltott fel Madrona asszony, keresztbe kulcsolva kezét és az ég felé fordítva szemét.

Mikor Toneta felébredt, fejét arra fordította, ahol ápolói álltak és meglátván Madrona asszonyt, odanyujtotta neki forró kezét és halk hangon kérdé:

— De vajjon jól bánnak-e majd a kicsikével?

— Meghiszem azt! Semmiben nem fog hiányt szenvedni ottan, ne félj. Ne nyugtalankodjál e miatt; olyan a dajkájuk, mint egy tehén; nagyon jó asszony és épp úgy vigyáz majd a gyermekekre, mint az urakéra.

— De nem fogom láthatni szegény gyermekekémét!

— Majd látom én minden reggel és minden este. Nem bizol benuem?

Egy újabb kézszorítás igenlőleg válaszolt, de ama rövid pihenő után, melyet a fájdalom enged — nem a gondolatnak, mely sohasem tevékenyebb, mint ilyenkor — hanem az ajaknak, Toneta ismét megszólalt:

— De azért majd tetszik keresni dajkát, ugy-e?

— Már hogyne, édes leányom! Már három-négy ismerősünket is megkértem rá. Az ács felesége maga ajánlkozott. Ne félj semmit. leányom; négy-öt nap mulva ismét melletted lesz a gvermeked.

— Jaj, nem! Szeretném, ha előbb is elhozná egy kis időre.

— Jól van, leányom, jól, ahogy akarod . . . No de most csak pihenj és ne beszélj annyit.

— Hát szegény Mercedes asszony hogy van?

— Lassan-lassan jobban lesz.

— Nincs valami ragadós betegségben? Mert akkor nem akarom, hogy ott maradjon a gyermekem, hanem hozza el mindjárt, azonnal — szölt Toneta, aki fokról-fokra izgatottabb lett.

— Szó sincs ilyenről, gyermekem. Ne gondolj ilyen képtelenségekre . . . Hát hogy gondolod, hogy én ilyesminek kitenném a gyermeket, akit épp úgy szeretek, mint te? Kérlek, pihenj és hallgass, mert az orvos azt mondta, hogy nem szabad beszélned.

— Láta kegyed Mercedes asszonyt?

— Nem.

— Hát akkor?

— Nem engednek senkit a szobájába.

— Akkor hát mit tudhat biztosat? Lehet, hogy megcsalták.

— De az Istenért, leányom, ne légy már ilyen. Ha így volna, hát akkor hogy tartanák ott a saját gyermeküket? Miért akarnának megcsalni minket? Hisz ellenkezőleg, nagy szivességet tesznek nekünk! Az Istenre kérlek, maradj nyugodtan! Hát hol lehetne jobb helyen, mint náluk?

— Igaz, igaz, szegény uraságok, eleget, tesznek értünk!

XVII.

Nyolcz nap mult el; kilencz óra reggel volt és Castellforték háza előtt az egymásután érkező kocsik sort kezdtek alkotni. Castellfort gyermeke hirtelen meghalt valamilyen tüdőbajban, amelyet az orvosok az utolsó pillanatig nem ismertek fel.

Ez a szerencsétlenség annyival fájdalmasabb volt mert Castellfort asszony állapota nem engedte meg, hogy bárminemű kifejezést adjanak a bubátnak, amely mindnyájukat elszomorította. Huszonnégy óra óta a férj és az asszony nővére felváltva távoztak a beteg mellől, hogy titkon onthassák visszatartott könnyeiket, s hogy aztán visszatértükkor erőszakot tegyenek szívére és kényszerített mosolylyal ajkukon beszéljenek a gyermek bohóságairól, mint ha az a legjobb egészségnek örvendene. Pokoli kín volt ez; de a beteg lábbadozó állapota így kívánta, máskülönben még az ő élete is veszélybe juthatna! Castellfort ekkor megkapta jutalmát azért a jószívűségért, melyet Toneta gyermeke iránt tanusított. Madrona asszony már talált dajkát a számára, de elég jókor jött, hogy a megállapodást megsemmisítsék és otthagyják a gyermeket, felöltöztessék a halott gyermek ruháiba és mint saját fiát hozzák Mercedes asszonynak, ha azt az óhaját fejezné ki, hogy látni akarja gyermekét.

Ha ez megesett, a szegény atya gyötört szívvel távozott az alkoból, de egyszersmind hálát adott istennek, hogy élhetett ezzel a misztifikációval, amely annyira szükséges volt imádott hitvese életben maradásához.

Eljött a kegyetlen órája a temetésnek is, melynek minden pompa és vallási szertartás nélkül kellett végbemennie, nehogy az egyházi énekek valamely dallama az anya fülébe juthasson. A kis halottat a temetőbe csak néhány rokon és barát kísérte, akiket most don Rafael, a szomorodott színű nagyapa fogadott abban a szobában, amely a legtávolabb feküdt a betegétől.

— De hát, hogy történt a dolog? Ki gondolta

volna ezt? — kiáltottak fel a gyászolók mindannyian Rafael köré seregelve.

— Félre ismert tüdőbaj volt! Az orvosok mindig a sötétben tapogatóznak, ha gyermekekről van szó.

— Hogy is változnak a dolgok! Tizennégy nappal ezelőtt még milyen vigság honolt e helyen! Szegény Miguel!

— Hja, ez a világ sorja. És hogy van a kedves Mercedes asszony? Hallom, jobban van.

— Oh igen, már szinte egészen jól van, de ő is életveszélyben forgott válaszolt a kérdett don Rafael.

— Mégis jobb a kisebbik baj. Rosszabb lett volna, ha a szegény Mercedes halt volna meg. A gyermeket hamar elfelejtik; majd az ujszülöttek megvigasztalják őket. . .

A gyászmenet tagjai aztán csendesen a halottas szobába mentek. Egyikök hóna alá vette a könnyű koporsót, és az egész gyülekezet lábujjhegyen, szó nélkül követte. A dajka, a cselédek, Madrona asszony könnyes szemmel nézték a történeteket egy mellékszobából.

Már a kapu alá értek a holttesttel, midőn hirtelen éles, rémes kiáltás hallatszott. A gyülekezet megállt a lépcső közepén és mindenki az erkélyre futott, hogy lássák, mi történik. . . Az egész cselédséget kicsalta a házból az éles sikoltás.

Egy asszony, amint arcza határozottan mutatta, egy munkásnő, révedező, szintelen szemmel egész testében remegve, elkapta a kis koporsót és halkán, fuldokló hangon, könnyörgően így kiáltott:

— Ne vigyétek el, ne vigyétek el! az enyém; az én gyermekem! Én nem láttam meghalni; megölték, megölték!

A sikoltásoknak és mozgásnak zavara volt a válasz e szavakra, melyeket némelyek méltatlankodással mások szájalommal de mindannyian meglepetéssel

hallgattak. A temetéssel megbizott nem akarta engedni a koporsót és kezével a magasba emelte. A megbizott társa és Rafael megragadták a leány karját, hogy pré-dája elengedésére bírják.

— Ez a leány örült! Ez a leány örült! — ez volt az általános felkiáltás. Az egy pont köré sereglett halottas menet tagjai össze-vissza kiabáltak, miközben Madrona asszony önkivületi állapotban lerohant a lépcsőn és igyekezett magának utat törni az összeverődött tömegen, hangosan kiáltva:

— Toneta! Az Istenért, Toneta! Az a gyermek nem a tied! Nem a tied!

A zürzavar egyre nagyobb lett. Valamennyi néző felemelte karját és össze-vissza sikoltozott: a nagy lármában kérések, fenyegetődzések kereszteződtek. Két párt keletkezett: az egyik rész botrányosnak nyilvánította az *örült* támadását és a hatóság közbelépését követelte, hogy a temetést elősegítse és a szerencsétlen nőt gondjai alá vegye. A másik párt, amelynek tagjai többnyire a nép embereiből teltek ki: Toneta mellett kardoskodott. Ők is kérték a hatóság közbelépését; azonban azt akarták, hogy előbb nyitassa fel a koporsót és aztán járjon el az ügyben.

Toneta éles kiáltásai, amelyek koronként kihalatlatszottak a rekedt és részeges hangok lármájából, annál inkább összevegyültek Madrona asszony erős kiáltásaival, amennyivel ez előbbre hatolt a tömeg tömör sorai között. A fényes cilinderek között fövetlen feje, meztelen karja, verejtékes arca, könnyörgő tekintete, a félelemtől eltorzított egész fizionomiája mindenkit rémülettel töltött el . . . De a siró, könnyörgő, kérő asszony egyszersmind tiszteletet is keltett és mindenki azt hitte, hogy ő az *örült* anyja.

— Utat neki! — kiáltották mindannyian.

Az összegyűlt tömeg zavara nőtlen-nőtt és a dolog elintézése mindinkább nehezebb lett. A meglepe-

tésből a emberek a kommentárookra tértek át, amelyek nem igen lehettek hasznára Castellfort Miguel jó nevének. És szájról-szájra kezdett járni: »hogy itt valami titkos bünt leplezgetnek.« Az a munkásnő nem örült, hanem kétségbeesett anya: csak hallani kellett, miképp fejezi ki magát. Akadt néhány asszony, aki öklével fenyegetőleg mutatott a ház első emelete felé. Mások arról beszéltek, hogy meg fogják akadályozni a koporsónak a kocsira tevését, ha az igazságszolgáltatás emberei elő nem jönnek. A szomszédos házak lakói is mind előhatoltak, hogy Castellfort védelmére keljenek; a cselédleányok pedig hangosan a dolog magyarázatát kérték a fecsegő Anirüa szobaleánytól, aki nem bírta megérteni, miképp siketlt Madrona asszonymnak a varróleány bukását titokban tartani. Castellfort többi cselédei, megtudván a történetet, visszavonultak, Manuel pedig sietett a dologról urát értesíteni.

De miközben a szomoruan meglepett Castellfort megtudta a történetet, a dajka, karján Toneta gyermekével, sietve lement a lépcsőn, tüdejének minden erejével utat kérve, hogy egyszerre véget vessen az egész zürzavarnak. Ugyanakkor két rendőr is arrafelé tartott, panaszokat és tiltakozásokat támasztván még azokban is, akik az előbb értük kiabáltak. Castellfort is gyötört lélekkel, felborzolt hajjal, ugyszólván érzéktelelenül sietett le a lépcsőn . . .

A rendőrök hatalmukba kerítették a koporsót és feltartóztatták Tonetát, aki térden állva könyörgött, hogy kövéthesse őket. Szerencsére Madrone asszony, majd a dajka és végül Castellfort épp odaértek, ahol a boldogtalan anya állott.

— Ne sirj! Ne essél kétségbe, édes leányom! Nem a te gyermekedet temetik, hanem a Mercedes asszonyét!

Toneta nem akart rá hallgatni és felborzolt haju fejét rázogatta, miközben eltorzított arczáról könyözön pergett le.

— Itt a tied! Nézd a kis Ramon, nézd. Az isten szerelmére, csillapodjál, édes leányom.

És megfogva a bepólyázott gyermeket, akit a dajka nyujtott feléje, Toneta ölébe tette.

Egy pillanatig általános feszült várakozás uralkodott. Toneta bizalmatlanul megragadta a gyermeket, rászegezte könytől dagadt égő szemeit, levette fejéről a kis sapkát, bizonyára, hogy megnézhessen füle fölött valamelyes anyajegyvet . . . Mikor felismerte, hogy az ő gyermeke, örülden csókolni kezdte és erősen karjai közé szorította, mialatt zokogott szívet tépő keservesen.

A kielégített várakozás ah! felkiáltása könnyítette meg az összes szíveket; ezer meg ezer köny csillogott a tömeg szemében

— Igen, Toneta, igen, a maga szerencséjére az én gyermekem az, akit temetni visznek! kiáltott fel Castellfort, a végső erőfeszítést téve meg lelkén.

Aztán eszméletlenül regyott barátja karjai közé, mialatt mások, magukhoz térve meglepetésükből, körülvették és gyöngéden segítettek neki a felmenésben. A mély részvét tekintete, melyet azok vetettek, akik még kevéssel ezelőtt gazembernek tartották, kísérte a szerencsétlen Castellfortot, aki zokogva tért lakásába.

Mikor a zürzavar megszűnt, a kis holttestet rátették a halottas kocsira és a menet utnak indulhatott. A tömeg széjjel szóródott az utcákon és a történeteket beszélte meg.

— Haj, haj! — szólott az egyik ur — olyan dolgok történnek, amikről az ember azt hiszi, hogy csak regényben történhetnek. Szegény Miguel!

Közben nagy csoport képződött Toneta körül, aki

a lépcső aljában öntötte ki szívének keservét és aggodalmasan szoritotta magához gyermekét. Madrona asszony és a dajka mellette állottak és igyekeztek megvigasztalni őt. Mindenfelől csak úgy hullottak feléje a tanácsok és vigasztalások. «Izzad . . . Ruhája el van tépve . . . itt léghuzam van . . . köpenyt kell ráadni, kendőt a fejére!» És négy vagy öt pár mintegy az égből eső kendő vetekedett azon, hogy ruházatául szolgálhasson a Madrona fogadott leányának. Egy másik asszony megjegyezte, hogy a szegény anya ájuldozik és a dajka azonnal felfutott a konyhába és pár perc múlva egy csésze levest hozott, míg másfelől, mintegy varázslatra, citromos víz, gyomorerősítő és egyéb efféle került elő. A felebaráti szeretet csodákat művelt és a szegény anya könnyei minden szivben részvétet keltettek.

E pillanatban a gyermek sirni kezdett. Toneta szeretettel emelte ajkaihoz és veszedelmes deliriummal csókdosni kezdte. Csak sok kérés, könyörgés után tudták meggyőzni a féltékeny anyát, hogy a gyermeknek szoptatásra van szüksége.

Még ekkor is érinteni akarta, egy pillanatra sem akart megválni tőle, és amikor a dajka érintését is érezte, a vetélytársnő gyűlölete remegtette meg egész lényét, A szeretet, melyet ez az asszony gyermeke iránt érzett, ártalmára volt, és szíve mélyén rettenetes összeütközések mentek végbe. A kegyetlen valóság elmentésbe jött anyai vágyaival és arra kényszerítette, hogy idegen szolgálatokhoz folyamodjék, és amikor látta, hogy az asszony mily nagylelkűséggel végzi azokat a szolgálatokat: féltékenysége elfojtotta háláját. Jobb szerette volna, ha a dajka helyett egy kecske szoptatná vagy bárminő más lény, amely nem hasonlít asszonyhoz, akivel a gyermek anyját összetéveszthetné . . .

Alighogy gyermeke eleget szopott, ismét magához

vette. A közönség lassan oszladozni kezdett és végre helyreállt a nyugalom.

— Mit tegyünk? Itt nem maradhatunk egész napon át, Toneta — szólt nyájasan Madrona asszony — okot adunk az embereknek a mendemondákra. Ugy-e jobban vagy már? Már lecsillapodtál és látod, hogy a gyermeknek nincs baja; olyan kövérke, hogy alig ismeresz rá. A dajka nagyon jól szoptatja, nagyon szereti . . .

Toneta a gyermeket szívéhez szoritotta oly ideges rángással, melyet Madrona asszony nem vett észre.

— Ez a jó asszony — folytatta — megígérte, hogy tovább is szoptatni fogja, és don Miguel majd fizeti helyetted a tartáspénzt cserébe azért a sziveségért, melyet neki az utóbbi napokban tettél.

— Micsoda sziveségért? kérdezte megdöbbenve Toneta.

— Hogy eltitkolhassák Mercedes asszony előtt a gyermek halálát, amíg jobban lesz.

Toneta összeránczolta szemöldökét és úgy látszott, oly gondolatban állapodott meg, amely titokzatos módon fejlődött benne.

— Ez oly sziveség, melyet nem tagadhatunk meg azoktól, akik annyi jót tettek velünk folytatta tovább Madrona asszony, ellenmondásokat sejtve.

Mintha hirtelen lökés érte volna, Toneta felegyenesedett, erősen magához szoritotta gyermekét, és ijedten, erős elhatározással, rémes arczzal futásnak indult.

Mindenki tisztelettel utat csinált neki; senki sem merészkedett feltartóztatni őt; csupán Madrona asszony futott utána, aki utolérte és karon fogta a kapu előtt.

— De hát mit teszel, leányom? kiáltott fel, mereven nézve rá, mintha attól félt volna, hogy elvesztette esztét. — Állj meg, csillapodjál le, asszony! Hisz

eljöhetsz megnézni őt mindennap és addig lehetsz vele, ameddig neked tetszik!

— Nem, nem, én nem akarok ismét megválni gyermekemtől!

— Gondold meg, hogy ott jól táplálják a fiúcskát.

— Jőjön a dajka hozzánk.

— Nehány nap múlva eljön. Most hadd fejezzük be azt a jócselekedetet. . . . megölhetjük Mercedes asszonyt.

— Kevés hijja, hogy én mindjárt most meg nem halok.

— És miért járt ilyen dolgokon az eszed? . . . micsoda okod volt hinni, hogy a kis Ramon halt meg? Hogyan gondolhattad, hogy az ő temetésére annyi kocsi és oly sok uraság gyülekezhetik össze?

— Ezt nem vettem észre. Tegnap kegyed egész nap nem volt odahaza; amikor megjött, már tizenegy óra volt és ma reggel hatkor már az utcán járt. Már három nap óta nem hozták el a gyermekemet; láttam, hogy kegyed szomorú . . .

— Hisz mondtam, hogy nincs semmi baja.

— De én folyton töprengtem, figyeltem mindenre, amit tett és amikor el tudtam osonni Sión mellől, ide futottam . . . látom a halottas kocsit . . . és nem láttam más semmit. Megcsalnak! — ez jutott eszembe — gyermekem meghalt! És amikor felmegyek a lépcsőn, látom, hozzák a kis koporsót! Mit gondolt volna kegyed? Ugyanazt, amit én, igen, egészen ugyanazt, amit én — kiáltott fel Toneta, miközben hangját zokogása és perczről-perczre fárasztóbb lélekezése akasztotta meg.

A szájalom ismét elfogta mindazokat, akik körülvették. A dajka és Madrona asszony keservesen sirtak,

Mikor kissé magához tért felindultságából, az utóbbi könyörgő hangon ismételte:

— Megfizetik a dajkádát.

— Majd megfizetem én, ha kell, egész nap és éjjel is dolgozni fogok.

— De az Istenért, leányom, hisz még rosszul vagy, még pihenésre van szükséged.

— Ha száz életem volna, azt is odaadnám flacs-kámért.

És sirván, ezerszer megcsókolta.

— Inkább tedd meg azt a kis áldozatot. Mindig meglátogathatod, amikor akarod. . . hisz csak néhány napig tart még . . . Kivánhatsz-e mást? . . .

— Nem, nem és nem! . . . Menjetez mindnyájan dolgotokra! — kiáltotta már magánkivül. Nem fogjátok kiragadni karjaim közül; én sokat szenvedtem érte, az enyém; nincs hozzá semminő jogotok. El, engedjetez, végeztünk.

— Istenem! Istenem! De leány, hisz jobb dolga van itt, mint odahaza!

— Jobb mint odahaza! Szentséges Istenem! Mondja ezeket egy ostobának, aki elhiszi. Lehet, hogy egyszer, amikor sirásától akarnak szabadulni, kilökik a szemétre, mint valami macskát.

Madrona asszony rémulten keresztet vetett magára és összekulcsolva kezét, arczán a legnagyobb részvét jeleivel fölkiáltott:

— Hogyan gondolhatsz ilyesmit azokról, akik oly sok jót tettek velünk!

Ez a felkiáltás szive mélyére hatott Tonetának és csakhamar a megbánás könnyei árasztották el orczáit. De hirtelen, mintha attól félt volna, hogy meghunyaszkodik, jól szívéhez szoritva gyermekét, a Rambla felé kezdett futni . . . rémuletet keltve a járó-kelek között. Madrona asszony elszánta magát, hogy követi, némán,

szívében a legmélyebb bánattal. Mögöttük a dajka jött, szintén sirva. . . A járókelők tömege, amely a Ramblán tolongott, szánakozó pillantást vetve Tonetára, csak annyit jegyzett meg: »Szegényke, örült!«

A történetek következtében Toneta az elsónél sokkal komolyabb rohamot szenvedett el. Szivgörcseit csak a leghatásosabb gyógyszerek segítségével tudták megszüntetni.

Az orvos mindinkább meggyőződött első diagnózisának helyességéről; Toneta meggyökerezett szivbajban szenvedett; a legcsekélyebb kellemetlenség új rohamot idézhet elő és súlyos válságba hozhatja életét. Mindenekelőtt tehát a legnagyobb nyugalomra volt szükség.

— Nincs baj. Nemsokára visszajövök — szolt távozás közben, amikor az asszonyok arczáról ijedség kifejezését olvasta le. De amint lement a lépcsőn, kedvetlenül rázogatta fejét, mint aki másokban bizalmat keltett, amikor tudja, hogy a kijózanodás elkerülhetetlen.

— Mindig ugyanaz a dolog! — mondta — keresni az igazságot, hogy eltitkoljuk mások előtt!

E naptól kezdve Madrona asszony átment a bizalom és a csüggedés mindama változatai, amelyeket a valódi betegségek eredményeznek. A szegény asszony, aki már sok embert látott meghalni, jól tudta, hogy fogadott leánya betegsége nagyon komoly természetű, de hogy komoly félelme át ne ragadjon leányaira is. eltitkolta könyeit. Máskor meg a szeretet sugallta vigasz reményében ringatózott, megcsalva önmagát. . .

Nemsokára megjelent a dajka is, vonzatva attól a szeretettől, melyet a szegény fiucska keltett benne. A jó asszony előre látta, mily szomorú helyzetbe jut majd az a család, és nem akarta, hogy a gyermek éhséget szenvedjen. Segített a beteget gondozni és ajánlkozott, hogy a gyermeket akár ingyen is, szoptatni

fogja. Kész volt mindent csinálni, s csak azt óhajtotta, hogy néhány napon át kis időre elvihesse a gyermeket a Castellforték házába, hogy Mercedes asszonyt ne érje oly hirtelenül a csapás. Miguel könnyörögve birta rá, hogy így cselekedjék.

Váratlan fordulat következteben Toneta oly gyöngé akaratonak mutatkozott, hogy minden meg volt könnyítve. Mikor a gyermekre nézett, szemében a levertségnek küzönve tünt fel, és elhaló, nyájas hangon mondá:

— Elviheti, de csak úgy, ha mindennap elhozza nekem egy kicsikét. Szegény Mercedes asszony — tette hozzá, miközben a betegek fájdalmas gyengeségével megfordult ágyában.

Éjfélkor felébredt és gyermeke után kérdezősködött.

— Hát nem emlékszel, hogy a dajkára biztad? — szólt Madrona asszony, aki nem tágitott attól a szándékától, hogy Toneta mellett virrasszon.

— Ah! igen, igaz! Annyi mindenféléről álmodtam, hogy azt hittem, már sok idő telt el azóta. Gyujtson világot, mert már eleget aludtam és mert ez a pillangó úgy elszomorít! . . .

Madrona asszony engedelmeskedett és a beteg mindenféléről beszélgetni kezdett. Ha holnap eljön az orvos, bizonyára javulást fog konstatálni, mert egy beteg nem álmodhatik oly kellemes dolgokról, amilyenekről ő csak az imént álmodozott. Életének minden pillanata fénynyel, étellel, igazsággal telten született újra, mintha ismét átélte volna . . . Oh! Mily jó is volt az akkor!

— Mikor arra gondolok, hogy a gyermek még nincs tul rajta, nagyon elégedett vagyok. És ez a kor több ideig tart, mintsem gondolnák! . . . Mert amig valaki tizenhét vagy tizennyolcz éves, minden csupa öröm, még ha napszámos-munkát kell is végezni neki.

Emlékszem, hogy amikor kegyed Sionnak, Angelitának és nekem varrni adott, mi mindig azt mondogattuk, hogy bábuknak való ruhákat varrunk. És mikor elküldöttek a gyárba, az utcán mindig találkoztam egy barátnőmmel, akivel úgy játszottunk, hogy melyikünk fut gyorsabban, aztán megálltunk és a kirakatokat nézegettük. . . amíg nem egy fiu ment el mellettünk és meghuzta a kendőnket, úgy hogy, a nyakunkba esett, aztán elfutott és nevetett rajtunk. Én sohasem tudtam megválni a bábuk nézésétől! Emlékszem egyre, amely nagy volt, nagy mint egy három éves gyermek, volt kalapja, szoknyája, kötöcskéje, mindene . . . Hogy örültem és féltem az ilyen bábuktól. . .

Még sokáig beszélt így, mint valami kis leány és Madrona asszony ezt őszinte figyelemmel hallgatta. A beszédnek ez a hő vágya, e vidám emlékek csak a visszatérő egészség jelei lehettek.

Másnap a szintér megváltozott. Toneta rosszkedvüen ébredt fel. Még mintha hangja is rideggé és szintelenné vált volna. Már korán reggel panaszkodni kezdett, hogy sötétben hagyják, és amikor, hallgatva rá, kinyitották az ablakokat, a felleges, szomorú ég ellen kelt ki. Ha Madrona asszony pihenni tért, Toneta vonakodott a gyógyszereket mástól elfogadni, mint Sióntól.

— De hát nem láttad, hogy a piacra ment? Vedd hát; ha visszajön, majd ő fog kiszolgálni, válaszolt Angelita teljesen elszomorodva, amikor látta, hogy Toneta ily igazságtalanul visszautasítja. — Látod, ha majd eljön az orvos, minket fog korholni, mert meghagyta, hogy minden harmadik órában adjunk ebből; te magad ártasz magadnak. Vedd el hát, kedves barátnőm.

Minden felelet helyett összeszorította fogát, mint egy vásott kis fiu és azt mondta, csukják be ismét az ablakokat.

— Semhogy ily csunya napot lássak, inkább nem akarok semmit sem látni.

Mikor Sión visszatért, Angelita sietett neki elmondani a leány makacskodását.

— Nem mertem felköltetni a mamát, mert szegény már oly régóta nem aludt! . . . De mi lesz akkor, ha azt akarja, hogy egész nap itt maradj és nem járhatsz munkád után?

— Majd meglátjuk. Toneta egészsége előbbre való mindennél. Elmégy helyettem te és itt én végzem el dolgodat.

Sión belépett az orvossággal, és Toneta nemcsak örömmel vette tőle, hanem arczának kifejezését és hangját is megváltoztatva, beszélgetni kezdett barát-néjával.

— Zárd be az ajtót, hogy senki be ne jöhessen. Luisról akarok beszélni neked. Szegény fiu, senki sem sajnálja úgy, mint én, pedig nekem okozta a legnagyobb szenvedést . . . Isten mentsen attól, hogy ezt bárkinek is megvalljam; de neked, akinek az első naptól fogva készültem e dolgról, elmondhatom, ugy-e? . . . Biztos vagyok benne, hogy ha tudta volna, mi történt velem, már itt volna és bűnbánóan állna fiacskája mellett. Nemde igazam van? Az ő szive nem rossz, nem; ezt elhiheted . . . de nem jött el viszontlátni engem, nem tudja, mily szenvedést okozott nekem . . . Haj! ha lett volna bennünk annyi bátorság, hogy elmentünk volna Ripollba! . . . De már így van! A férfiak olyanok, mint a gyermekek: bolondulnak értünk és nem nyugosznak, míg el nem pusztítanak, épp úgy, mint gyermekek teszik játékszereikkel.

És tovább is ilyféleképpen beszélt, mintha különös fontosságot tulajdonított volna annak, hogy igazolja hóhérját egyedüli bizalmasa előtt.

— Hallgatok, tettetem magam az emberek előtt,

mert nem akarom még egyszer hallani azt a bántó szót, melylyel egyszer hugod illette . . .

— De leány! hisz ezt azért mondta, mert nagyon szeret téged . . .

— Hát te nem szeretsz? . . . És miért nem sértegeted te?

Sion nem tudott mit felelni erre az érvelésre.

És Toneta tovább is védelmezte Luist. Ő jól tudja, hogy Luis megbecstelenítette, hogy nagy vétket követett el: de hát ki szenvedett e miatt többet nálánál? És nem bocsátott-e meg ő neki? Nem mondta-e mindnyájuknak, hogy rosszakarat nélkül tette, amit tett? Hát akkor azok, akiket a dolog legkevesebbet érdekel, miért nem bocsátottak meg neki, mint ő tette? Mint a kis Ramon atyját is tisztelniök kellene őt . . .

Amikor az orvos bizonyos duzzadásokat konstataált Toneta végtagjaiban, meghagyta, hogy erősen melegengetni kell őket, és megjegyezte, hogy ne törődjenek rosszkedvével, mert ez a rut idő következménye.

— Meg nem engedi, hogy felkeljek?

— Azt mondja, ma még nem. De nemsokára felkelhetsz már.

— Igen, a másvilágon! — kiáltott fel, miközben szeméből könny csordult ki.

Mikor a dajka belépett a gyermekkel, az anya magához vette és csókokkal halmozta el, aztán maga mellé fektette, hogy folyton láthassa és megkérte a dajkát, menjen ki egy kevéssé szórakozni. A jó asszony engedelmeskedett, mert Sion titokban intett neki.

Mikor a dajka kint volt, Toneta megszólalt:

— Tudod, miért küldtem el magam elől? Mert irigyelem, egész nap nála van a gyermekem; úgy tűnik elő nekem, mintha elrabolta volna tőlem . . . és . . .

— De milyenekre is gondolsz te ma! Ne légy ilyen, hisz a dajka jól táplálja a fiúcskát.

— Hallgass ide. Ha én meg talállok halni, egy ké-

résem volna hozzád: hogy sose válj meg tőle, még akkor sem, ha férjhez mégy . . . Jó? Tudom, hogy te ugy szereted, mintha a tied volna . . .

Sión letörülte könyeit azzal a batiszt inggel, amelyet varrt és amint ezt Toneta észrevette, szorosán átölelte a fejét s könyözönnel árasztotta el; amiközben a gyermek az egészséges és jóllakott teremtések békés nyugalmaival aludt.

E stefelé, amikor Madrona asszony belépett a szobába, Toneta azt a vágyát nyilvánította, hogy szeretne meggyónni, és bármiképp igyekezett is a jó asszony, nem tudta kiverni fejéből azt a gondolatát, hogy nem-sokára meg fog halni. Amióta az a szerencsétlenség érte, nem közeledett a gyóntatószékhez, mert szégyelte bevallani bukását; de most mentnek érezte magát a rémülettől, a töprengésektől, amelyek borzasztó módon gyötörték volt. A temetés alkalmával csapott botrány, a Miguelnek okozott kellemetlenség, az az önző gondolat, amelytől fogva elragadta fiát attól a családtól, még Mercedes asszony esetleges halálának megkoczkáztatásával is: mindez a bukással együtt oly csomó vétket tett ki, amelyek miatt mentség nélkül el kellene kárhoznia . . . Viszont belsejében sugallat kélt, amely boldogságot ígért gyermekének, amely jelezte, hogy Luis visszatér hozzá, ha bűnbánóan közeledik a gyóntatószékhez. Sohsem érezte, hogy oly tele lett volna hittel és vágyakkal. Ez volt a kedvező alkalom: keressenek gyóntatóatyát . . .

A gyónás megtörtént és nagy hatással volt a házbeliekre.

Másnap azonban a remény ujrászületett Madrona asszony házában, mert a gyónás Tonetában lelki nyugalmat, kellemes jólétet idézett elő, amilyen a hívőé, aki megszabadult lelkiismerete terhétől. Beköszöntött április hava, fényözönbe mártva mindent. A világosság annyira fellelkesítette, hogy el akarta hagyni ágyát:

mintha a természet tavasza szívében is tavaszt fakasztott volna, amely elüzte agyából a halál gondolatát. Miközben az orvost várta, fel akart egyenesedni ágyában. Kérte, hogy adják oda neki a tengeliczét és azzal foglalkozott, hogy gondosan tisztogatta a kalitkáját . . .

— Nagyon kell rá vigyázni, mert később a gyermekem játszani fog vele. Majd meglátjátok, mily nagy öröme telik benne szegénykének.

És mikor az erkélyen zöldülő futókák mozgását látta, kérte, hogy szakítsanak belőlük a tengeliczének. Ugy tetszett, mintha élet-leheletet öntött volna mindabba, ami körülvette, mintha ő volna a középpont, amelyből az egyetemes lét kisugárzik. Képzelete virágokkal népesítette be a mezőket, háromszögletű bárkákkal a tengert, feltüntette Luist, amint bűnét megbánva, kimondhatatlan gyöngédséggel öleli át gyermekét. . . A jószívűség, a szerelem ragyogott szép szemében, amelyet a betegség megnagyobbított, megtisztított. Ki tudta volna kivonni magát azoknak a nemes érzéseknek az ereje alól, amelyek a világegyetemen uralkodtak?

Az orvos megígérte, hogy a következő napon felkelhet a betegágyból, előbb kissé jobban kellett táplálkoznia.

Aztán már előre élvezni kezdte a gyönyörét azoknak a munkáknak, melyeket végezni szándékozott. A dajka vigyáz majd gyermekére, sétáltatni fogja, hisz «jó asszony» volt, akire rábízhatta; ő pedig egész nap azon fog fáradozni, hogy keressen valamit és este szép ruhácskát varrjon a fiúcskának. Addig fogja ezt csinálni, amíg csak egyszer megjelenik Luis, boldogságot, vagyont hozva mindnyájuk számára, mint azt szíve sugta neki. Ha pedig a dajkának hegyi levegőre lesz szüksége, ő is elkiséri, még ha a mezőn kell is majd

dolgoznia, mert ha egyszer megerősödött, ez csak használhat egészségének.

Csakhamar megjelent a dajka is a gyerekekkel; már nem kellett az urakhoz járnia, mert Mercedes asszony meglepő nyugalommal fogadta a végzetes hirt. Ezeknek hallatára Toneta felkiáltott:

— Látja kérem, kedves Madrona, valóban vaknak kellene lennünk, ha nem látnók, hogy ma új élet nyílt meg számunkra. Isten megjutalmaz tegnapi bűnbánásomért. Majd meglátják, milyen jól fog menni ezentul minden.

És csókokkal és ölelésekkel fölébresztvén gyermekét, a magasba emelte, mintha meg akarná tánczoltatni.

És a napok teltek azzal, hogy majd felkelt, majd ismét lefeküdt, majd féktelen örömmel engedte át magát, hogy aztán szívet tépő melankoliába essék s gyűlölte egy nap azt, akit másnap oldala mellett akart látni. Némelykor lelkesítő reménnyel volt eltelve az orvos tudománya iránt, máskor meg tudatlanságát átkozta, hogy aztán vakon higgyen az ácsné és a többi szomszéd asszony kuruzsló szereiben . . . Majd csökönyös volt, mint a tehén, majd engedelmes, mint a bárány, mialatt állandóan gyötörte az a rosszullet, az a nyomasztó állhatatlanság, amelyet a szellemnek az anyaggal való harcza idéz elő, amikor megérkezik a halál, hogy meglazítsa egyesülésük kötelékeit Néhány napig ezt a szegény családot a betegség zsarnok szeszélye és a csalódásnak és a reménynek állandó özszeütközése kormányozta.

A történetek miatt szegyenkezve, Madrona asszony nem járt többé pártfogóinak házába, pedig már minden ékszerét elzalogosította volt, csak hogy győzze a betegség okozta kiadásokat. Egy szép napon azonban megjelent a házban Manuel, azzal az üzenettel, hogy

urnője beszélni akar Madrona asszonynyal. A szegény asszony rohamosan sietett engedelmeskedni.

Castellfortné a legcsekélyebb panaszt sem hallatta; mint boldogtalan anya beszélt, aki jól el tudta képzelni, mily rettenetes lehetett a szegény Toneta meglepődése és nagyon sajnálta, hogy önkéntelenül is okozója volt e csapásnak. Az egyedüli, ami megnyugtatta, az volt, hogy maga Madrona asszony ismerte legjobban férje szándékainak tisztaságát és hogy senki sem sejtette, hogy a boldogtalan anya épp a temetés pillanatában fog megjelenni és a legkeserűbb hallucináció áldozatául lenni. Régi rokonszenve csak növekedett a szerencsétlen leány iránt és kötelességének tartotta, hogy sok szenvedéseért megjutalmazza mindazokkal az eszközökkel, amelyek rendelkezésére állottak. Megigérte, hogy még az este ruhácskákat küld a gyermeknek; sőt azt is kilátásba helyezte, hogy mielőtt csak szabad lesz kimennie az utcára, meglátogatja, hogy bocsánatot kérjen tőle és köszönetet mondjon neki. Aztán kezét nyújtott Madrona asszonynak és gyöngéden kis pénztárczát csusztatott a kezébe.

Madrona asszony Istent áldva ment le a lépcsőn.

XIX.

Az ajtó csengetyüjének erősen szóló hangja épp akkor lepte meg Pepa asszony cselédét, amikor párnákat porolgatott. Az ágyra dobta azt, amelyiket kezében tartott és sietett kinyitni az ajtót, A meglepetés sikoltása reppent el ajkairól és rövid, nevetésekkel, felkiáltásokkal élénkített párbeszéd után villámsebesen futott gazdasszonya szobájába, egyre kiáltozva:

— Asszonyom, asszonyom, tessék kijönni; találja ki, ki érkezett meg: don Luis, Luis urfi!

A háziasszony arcza sugárzott az örömtől, izmai kifeszültek és ránczai még mélyebbek lettek, mint

bizonyos gummi-fejeké, amelyeket felülről megnyomnak.

Mialatt a háziasszony öltözködésével volt elfoglalva, azalatt az ebédlőben oly zajongás keletkezett, melyet öröm volt nézni. A két cseléd és az öt diák körülvette Luist; elhalmozták kérdésekkel, ide-oda huzogatták, vállát veregették . . . Némelyek szerint nőt, mások szerint kövérebb lett; egyik úgy találta, hogy megbarnult, a másik meg azt mondta, hogy egy cseppet se változott, amióta körükből távozott.

— Ugy van, úgy van, eltalálta. Egy cseppet sem változtam! Pillangó itt, Pillangó ott s mindenütt leányok veszik körül don Luist! Ah, a valenciai leányok! . . . De majd beszélünk; megyek kifizetni a kocsist . . . Hát miben maradunk, Ramon? mit mond Pepa asszony? Van hely számomra vagy nincs?

E pillanatban tűnt elő a háziasszony; örömtelt, sugárzó arca.

— Micsoda kérdés, ember, micsoda kérdés! Már hogyne volna. Nem hálhat ugyan rendes szobájában, mert don Felipe lakik benne (Luis nem ismerte). De majd rendbe jön minden; az kellene csak még! Maga úgy van itt, mint odahaza.

— Tudom, tudom, hogy otthon vagyok; elférek én akármilyen kis zugban, ugyebár? Ha nincs hely, majd ad nekem helyet a maga szobájában, mi? No ne feleljen, ne.

Aztán kifizette a kocsist, aki behozta málháját és visszatérve az ebédlőbe, általános hahotázás közben meg akarta ölelni a gazdasszonyt, majd leült egy székre, tovább is hallgatva társai kérdezősködéseit és magyarázatásait.

Luis el volt ragadtatva a szép valenciai nőktől. Az egekig magasztalta őket, és a diákok vidáman, zajosan nevetve figyeltek rá, míg a leányok bizonyos

dühös irigységgel hallgatták dicsőítgetéseit. Igen, mintha a katalán nők nem volnának elég szépek!

Másnap a diákok és a háziasszony hosszú beszélgetésbe bocsátkoztak, kölcsönösen elmondván egymásnak azt, ami távollétük alatt történt, anélkül hogy egy szóval is említést tettek volna Tonetáról vagy Madrona asszonyról. Eleget beszéltek erről szeptember havában, amikor Luis Barcelonán át Valenciába utazott. A diák eloszlatta abbeli aggodalmait, mintha ő ama szerencsétlenségnek okozója volna; és sem a varróleány, sem Madrona asszony nem mutatkoztak ott Tomas Llassada levele óta. Ez a hallgatás megnyugtatóván Luist és háziasszonyát, lassankint elmosódott emlékezetükből az egész történet, sok más emlékekkel együtt. Sofia férjhez ment, Luis szobáját egy orvosnövendék foglalta el; aki emberi csontokkal és koponyákkal tartotta rettegésben a ház népét; Ignacio lassankint civilizáltabb lett és némelykor az erkélyen beszédbe is elegyedett Pepa asszonynyal . . .

— És Tomas? Mit csinál Tomás?

— Fiam, még ez is megváltoztatta életmódját. Látja már, hogy sok ujság történt! Tudja, mire adta magát most? . . . A tőzsdén játszik . . . Igen, fiam, amint hallja, a tőzsdén! Azt mondja, hogy a nagy tudomány abban áll, hogy valaki rövid idő alatt gazdaggá legyen. Most még nagyon jól megy neki . . . Nem sokára el kell jönnie, mert közeledik az ebéd órája . . . Ah, don Luis, hallja csak, maga nagy szivességét tehetne nekem. Tamás azt mondta, hogy lehet, hogy új lakást fog keresni magának, mert ez nagyon messze esik a tőzsdétől. Az istenért, verje ki ezt a fejéből. Hát hol fog másutt ily jó bánásmódban részesülni? Hisz tudja, hogy nálam nem úgy élnek, mint a fogadóban; itt mindennek bőviben vannak és én kosztosaimnak valódi anyja vagyok . . .

A belépő szobaleány megszakította beszélgetésü-

ket, mert teríteni jött. Csakhamar a diákok is egymásután megjelentek. A nap tikkasztó sugarai behatoltak a szobába és Ramona, aki nagy csörömpöléssel törölgette a tányérokat, kanalakat, halk, elhaló hangon egy katalán dalt énekelt.

Ugyanaz a dal volt, melyet egy este szerelmük-ről beszélgetve, könnyes szemmel, Luis és Toneta együtt hallgattak. Luis még annak a félelmének is kifejezést adott, hogy egykor őt a megcsalt szerelmes gunyoló-dása is érheti. Ugyanott történt, ugyan abban a szobában, ugyszólván ugyanabban az időtájban, még maga előtt vélte látni a varrógépet, a székeket és a leányt, aki mellette ült. Mennyire megváltozott azóta minden!

És e szerelme összevegyülvén valenciai kalandjával, egyes részletei csöndesen átvonultak emlékezete panorámáján, megmozdítottak bizonyos terhet, amelyet tudata mélyén felejtett . . . Hirtelen azonban felnyílt az ajtó és belépett Tamás, aki tárt karral sietett Luis felé.

Éppen ezer forintot nyert a tőzsdén. El a házi-asszony ebédjével! Ezt meg kell ünnepelni. Ő és két barátja a tőzsde melletti elegáns vendéglőben fognak ebédelni. Az amerikai Luist is meghívta.

— Igen! Máris el akarja vinni, amikor csak most érkezett meg és ugyis rövid ideig marad itt? — kiáltott fel a gazdasszony. — Hát tán itthon nem jó az ebéd? . . . Sokkal jobb, mint a vendéglőben.

— Asszonyom, ez rendkívüli eset. Majd vacsorára visszatérek — felelte a «pillangó», megköszönve Pepa asszony szives marasztalását.

Közben már a többi diák az asztalhoz ült és nemsokára megérkezett Ignacio is.

— Nézze, ki van itt — szólt hozzá a házi-asszony

Emberünk gyöngéd mosolyt engedett meg magának; kezét nyujtva Luisnak, megkérdezte, hogy mulatott Valenciában, és mikor a feleletet megkapta, feltette pápaszemét, veleszületett komolyságával kezébe vette a kanalat és kényelmesen enni kezdett.

A négy diák, elbucsuzván a jelenlevőktől, vidám lármával lement a lépcsőn. Tíz percz mulva már a vendéglőben voltak.

Külön szobát rendeltek, amely fényesen volt ki-világítva és falai is felékesítve. Szomszédságukban is külön szoba volt, amelyet az időtájt két vidám fiatal párocska foglalt el. Miközben várták, hogy kiszolgálják őket, a diákok átkukucskáltak a vékony falon, és azt találgatták, vajjon szókék avagy barnák, csunyak vagy szépek a szomszédos hölgyikék.

— Mond Tomas, pezsgőt nem iszunk? — kérdé a legfiatalabbik a társaságból.

— Hogy a manóba ne! — kiáltott fel a házigazda.

És négy palaczk elsőrendü pezsgőt rendelt. Az ebédnek minden tekintetben pompásnak kell lennie. Az amerikai az este ragyogtatni akarta bőkezűségét.

Sokáig kellett várniok s mikor végre felszolgálték az ebédet, már egy óra is elmúlt. Amint a szomszéd szobában meghallották, hogy a diákok a kanalakat, tányérokat csörögtetik, örültek, hogy megszabadultak kémkedő tekinteteiktől és ismét hangosan kaczagva beszélgettek, mulatoztak. Viszont most a diákok kezdtek halkán sugdolódnizni és mindenféle feltevéseket csináltak ama nők kilétére vonatkozólag.

Luis regényes történeteket talált ki, Tomas meg arra kérte őket, hogy ne legyenek gyermekek és hagyják azokat a nőket békében. De tán épp ezért mindannyiokon a dorbézolásnak bizonyos gyermekes versengése vett erőt. Mindenféle piszkos történeteket kezdtek elmesélni, elmondták regényes hódításaikat és mind-

egyik híres nőbolonditónak tüntette fel magát. Mindent, amit felszolgáltak, utálatosnak kezdtek találni, üvegeket törtek össze és üritgettek ki minden ok nélkül... Heves vitatkozásokat szinleltek, hangosan kiabáltak és erősen verték mellüket. A tettelett vita hevében felállottak és szivarra gyújtottak, amelyeket alig hogy kettőt szippantottak belőlük, eldobtak és amikor ismét leültek, azon igyekeztek, hogy egy-két tányért lelökjenek a könyökükkel. A »pillangót» is mindjobban felizgatta a bor; látlára bárki épp oly gyermeknek tartotta volna, mint a többi ifjonczot. Mikor a pezsgőt elhozták, felállt egy székre és balkezában a pohárral, jobb kezében a pezsgős palaczkkal a Nagyhercegnő bortalát kezdte énekelni, amíg társai karban utánénekeltek. Végre a palaczkot a falhoz csapta és tiltakozott, mintha az a padló és nem a fal volna. Llassada, aki azzal mulatott, hogy társait izgatta és egy perczre sem vesztette el hideg vérét, nagyon elcsodálkozott, hogy barátját olyan jókedvűnek és könnyelműnek látja. A többiek eszeveszetten tapsoltak...

Szóval, amikor a fiatal emberek lementek a lépcsőn, felgyürt ruhagallérral, felcsapott kalappal; az utánuk hátramaradt pusztítás világosan igazolta, hogy fényesen kitétek magukért.

Mikor Luist elhagyták társai, nem lévén semmi dolga, a közeli sétatérre ment, hogy egy kiss friss levegőt szivjon. A pezsgő gőze agyába szállt és fejét neheznek, zavartnak érezte. Kéjes lustaság vett rajta erőt és egy lóczára ült.

A fák rügyezni kezdettek; enyhe szellő rezegtette meg zöldülő lombzatukat, és a nap lassan szállt le az ég boltozatján. Luis semmire sem gondolt; örült, hogy homloka körül a friss szellőt érezte és botjával szórakozottan rajzolgatott a homokba. Nézegette az arra menő szép nőket vagy figyelt arra a festői látványra, melyet a leszálló nap nyújtott. Koronkén az elmúlt

ebéd valamely emléke villant át agyán, ilyenkor mosolygott, mintha önmagát gunyolná.

A szürkület homálya egyre nagyobb lett és a tűzfelhők lassanként elhamvadtak. Ekkor Luis felkelt helyéről és az ó-város felé indult. A nap lenyugvása nem szomorította el; erejét helyreállni érezte, és bár feje sulyos volt, kábultsága fokenként féktelen vidámságba csapott át. Amint a Ramblán keresztülhaladt, a sétálástól visszajövők kocsijaival találkozott. Jókedvök átragadt reá is, aki igen érzékeny volt az élvezetek iránt és akinek fejét különben is felhevítették az ebéd alatti kicsapongások. Bizonyos undor, képzeletének részegsége vett erőt lelkületén. Amott a távolban néhány mécses gyult ki; fönt az égen megjelentek az első csillagok; mellette a vidáman tréfálkozó leányok egész csoportja haladt el; röpülve jött a szerelem órája titokzatos fátyolával, fáklyákat gyújtva, nyilakat röpitve, vágyakat keltve.

Amint képzelete ekként hevült, Luis csakhamar a Puerta-ferrissa kocsisora elé ért. Körülnézve, egy nőt vett észre, aki gyorsan lépegetett a szembenfekvő oldalon, folytonosan hátra fordítván fejét, mintha attól félt volna, hogy valaki követni találja. Nemes arczkifejezése volt és sötét, áthatatlan köpönyeg borította tetőtől-talpig.

Luis csakhamar észrevette, hogy uri asszonyal van dolga; de az a lázas, feltűnő igyekezet, amellyel arczát elrejteni iparkodott, az a megfontolt szándék, amelynél fogva került az ismerősökkel való találkozást, élénk vágyat keltettek benne a követésre.

»Itt valami titok lappang: ennek az asszonynak valami rejtegetni valója van.« És utat törve magának az emberek és kocsik tömege között, a Rambla másik oldalára ért és éles tekintettel nézett szét minden irányban: az ismeretlen nő eltűnt, mint valami látomás a sötétségben. A meggyuj-

tott lámpák semmire sem szolgáltak, és még a haladókó szürkület fénye is fölülmulta a nyomorult mesterséges világosságukat. Mindenütt az a titokzatosság, az a határozatlanság, az a bizonytalanság uralkodott, amelyet az elmúlt orgia agitációja keltett és tartott fenn Luis agyában. A »pillangó« elveszettnek hitte a kalandot és a nyüzsgő tömegbe elegyült. Hirtelen azonban, egy füszerület fényénél, ismét megpillantotta a fátyolos hölgyet. A jobb oldalon ment. Meggyorsította lépteit; a nő tovasiklott, el akart volna osonni, mert a falhoz simulva és futólépéssel sietett át az emberek tömegén. Luis feléje futott: de nem tudta elérni, és azt hitte, hogy ismét kisiklott kezei közül. Hirtelen ismét meglátta.

— Helyes, nagyszerű! — kiáltott fel, amikor észrevette, hogy a hölgy a külváros felé indul.

És néhány ugrással utólérte és jeleket kezdett intézni hozzá. A hölgy vállait vonogatta, büszkén hátrafordította fejét és utat változtatva, boszusan ismét a Rambla felé indult.

Ez a vonakodás még jobban felizgatta a diákot. Semmi kétség benne, az az asszony rejtegetett valamit; meg kellett tudnia, mi az. Járásmódja, az időpont... a titokzatosság, a tiltott szerelmek órája! És szemeivel fürkészett, szaglászott, hallgatózott, mint a vadász, aki nyomot vesztett. A nő nem lehetett tőle távolabb két lépésnél és mindenfelé nézegetett, fáradhatatlanul vizsgálgatván a legsötétebb zugokat is. Ah! most, hogy sikerült őt megcsipnie, már nem lesz annyira vigyázatlan; elrejtőzve fogja követni.

Ah, most ismét megpillantotta! Ő volt; ott állott és bizalmatlanul tekintgetett maga körül. Luis szeretett volna egy pillanatig láthatatlan lenni. Szerencsétlenségére azonban, ha az ég elsötétült, a föld lett világos, mert a gáz erős világosságot vetett...

Mindazonáltal az ismeretlen hölgy nem vette őt észre és azt hívén, hogy megszabadult üldözőjétől, előjött rejtkehelyéből és ismét tovább is a falakhoz simulva, a Ramblán lefelé kezdett menni. A »pillangó« a sétatér közepéről leskeledett rája. A hódításokra, a regényes kalandokra gondolt, amelyeket ebéd közben mondtak el egymásnak és szive duzzadott a melegségtől, amikor arra gondolt, hogy most tán a legesodálatosabb kalandok egyikének nyomában van. Mert akár mennyit ravaszkodik is, de az a nő az övé lesz . . . nincs kibuvó.

Még biztosabbnak hitte győzelmét, amikor látta, hogy az ismeretlen nő az új-utczába tért. Jó utcza! Nincs kétség benne! Ez a nő el volt *veszve!*

És a diák büszkélkedve indult neki e gyanus utczának és már előre is élvezni kezdte diadalát; tovább is óvakodott attól, hogy a rejtelkedő, titkolódzó hölgy szeme elé kerüljön. Mily gyönyör! Nagyot bámul majd, ha egyszeriben elébe áll!

Amint a tolongó nép közé vegyülve, a »pillangó« átkelt az utczán, meg volt lepve, midőn az ismeretlen nőt háttal látta maga előtt. Biznyos mosoly, melyet ő diszkrét ígéretnek magyarázott, lebbent el a nő ajkairól, melyeket a fátyol alatt nem lehetett tisztán látni. Az üldözött nő még határozottabbnak, szándékhához még inkább ragaszkodónak tünt fel.

És dobogó szívvvel, fényt lövelő szemmel, felizgott képzelettel, a diák egyre előbbre haladt a sötét utczákon. Hirtelen megállott az előtt a ház előtt, ahol a titokzatos hölgy is megállott. Egy pillanat alatt Luis megmérte tekintetével a sötétségbe burkolt ház homlokzatát. Csak egy sor szegényes ablakot látott, melyeknek hasadékain át piros fény áradt ki. A kis, szűk kapun a hölgy gyorsan belépett. Luisnak már nem volt szabad haboznia; a nyomor, melyet az a ház lehelt ki, nagyon ékesszólóan beszélt. A

patkány beleesett a patkányfogóba. És határozottan belépve, felment a lépcsőn is, érezve az üldözött nő aggályos lélekzetét, és látva, amint selyemszoknyája a lépcső fokaihoz ütődik. A hódító reményének és a büszkeségének mosolya ragyogott arcán, és mennél feljebb mentek a lépcsőn, annál jobban ujongott és annál nagyobb megelegedés szállta meg homályos agyát.

»Ah! Futsz előlem? eh? Nem menekülsz, nem! . . . Menjünk fel! Még a tetőre is, Fel, fei! . . . Ha mással mégy, mehetsz velem is, én is vagyok olyan ember mint más. Igen, enyém leszel; már enyém vagy, nem menekülsz tőlem.«

A menekvő nő vissza sem fordult, hanem csak ment felfelé a lépcsőn, könnyedén mint a lidércztüz. Így ért el az utolsó emeletre; csengetett, és abban a pillanatban nyitotta ki az ajtót, amikor a diák is az utolsó lépcső fokról a folyosóra lépett.

— Jézusom! Donna . . . !

A megszólított elfojtotta megszólítója hangját az által, hogy kezét szájára tette és az ajtóban megállva, hátradobta fátyolát, mely méltatlankodó arcát eltakarta és parancsoló hangon hagyta meg üldözőjének, hogy kövesse. Egy pillanatig ingadozó és visszavonuló mozdulatot tett, de hódításának keztücs keze erővel visszatartotta.

— Egy barátom, aki volt szives ide elkisérni. . . Tessék bejönni, tessék . . . folytatta tovább egyszeres-mind remegő és fenyegető hangon.

És anélkül, hogy büszke tartását, amely zavarba hozta csábitónkat, megváltoztatta volna, Luis és az ajtó közé állva bejelentette a szobaleány által, hogy egy résztvevő lélek kísérte el, aki hozzá akar járulni a könnyörületesség művéhez.»

Ezek a szók a tetőpontra vitték a diák zavarát, akinek tisztában vágyai egyszerre mind a szégyen láng-

jában égtek. E perczben tisztán látta igazságtalan tévedését; de semhogy megalázkodjék és tisztelettel teljesen téridre boruljon, mint azt már ingadozó lába is jelezni látszott, — inkább szeretett volna ott nyomban elsüllyedni, Azt sem tudta hol van; sőt az a nyomor, amelyet az imént csak a bűn mezének hitt, most az ott jelenlevő Charitas ragyogásával kápráztatta el... igen előtte állt a jószívűség egy nő képében, akit ő alacsony ösztöneivel megsértett, megbántott. Alázatosan levette kalapját, lehajtotta fejét és mint bárány követte a nőt, égve a vágytól, hogy bűnbánása által bocsánatát megnyerhesse.

— Hogy van a beteg? — kérdé feltűnő aggodalommal.

— Nagyon rosszul, nagyon rosszul, Mercedes asszony — viszonzá sirva a megszólított. — Oly fáradt, oly fuldokló a lélekezete, hogy nem élhet miatta. Az orvos ma már nagyon kevés reménynyel biztatott. Azt mondta, hogy már talán át sem éli az éjszakát.

Ez volt az a hír, melyet Anita, a szobaleány vitt meg Castellfort nejének, aki betegsége óta még nem nem volt kinn az utcán. Azonban nem akarta, hogy a szegény Toneta a másvilágba térjen, a nélkül, hogy egy utolsó istenhozzádot ne mondjon neki, anélkül, hogy egy bocsánatot jelző tekintetet ne nyerjen tőle ő, aki akarata ellenére is hozzájárult halálához. Köpenyt, fátyolt öltött tehát magára és utnak indult, kerülve minden találkozást férjével, aki nem engedte volna meg neki, hogy az utcára kimenjen. Bizonyára nem tudott arról, hogy a véték és a frivolság őt is üldözőbe veheti arczátlanságával! Mikor az első sértést elkövették rajta, menekülni akart, de látván, hogy hasztalan minden amit tesz ama szerencsétlen alkalmatlankodó vakságának az elosztatására: erőt nyert és azon gondolkozott, miképp gyógyítsa meg üldözőjét, Arra fogja kényszeri-

teni, hogy ide belépjen: a vétket szembesíteni fogja az élet végső harczával, amely százszor borzasztóbb mint maga a halál.

A kis folyosón, amelyen áthaladtak, sötét volt; az a lármás nesztelenség, az az aggasztó csend uralkodott benne, amely fojtogatja az ember torkát, összeszorítja ajkait, nyomja szivét és arra készíti, hōgy lábujjhegyen járjon. Egy ajtó nyilt ki és ama másik szobából fény és gyertyaszag, templomillat áradt ki és a «pillangót» rémület szállta meg. Futni akart, de a tisztelet, amelyet lelkifurdalása idézett elő, elzárta utját. Amott világosságot látott; eljött az óra, hogy megégesse szárnyait.

Ő, ama szerencsétlenség okozója, ott volt, egy idegen világba dobva. Az alkov függönyein át hallotta a beteg hörgő lélekzetét és nem sejtette, hogy az az ő áldozata lehet; alvó gyermeket látott egy asszony ölében és szive nem sugta meg, hogy az az ő gyermeke, vér az ő véréből, élet az életéből. Madrona asszony és leányai, akik könnyes szemmel fogadták Castellfortné asszonyt, csupán olyan hideg pillantást vetettek reája, amelyen a kísérő komornyiknak jár.

Abban a rövid párbeszédben, amely az asszonyok közt lefolyt, Tonetta nevét hallotta említeni. Rémitő gondolat villant át agyán; szeme tetőtől talpig végignézett az óriás termetű Madrona asszonyon és ugyan abban a perczen nevét is hallotta. Oh! Bizonyára ez volt az a Madrona asszony, akit levelében Tomas idézett . . . És Toneta, az ő áldozata, a régi szeretője, akit könyörtelenül elhagyott, a haldokló volna? Oh! Nem; nem, ez nem volt lehetséges, nem volt lehetséges!

Ellenállhatatlan ösztönnek engedve, a lakás közepébe rohant, szemét az alkovra szegezte, amely ragyogott a világosságtól. És ott benn, körülvéve előtte is-

meretlen emberektől és egy paptól, az ágyban egy csomó párnához támaszkodva felismerte Tonetát. Vére megfagyott ereiben; torka elszáradt; mintha a padlóhoz szegezték volna, meg sem mocszant és le sem vette szemét ama borzasztó látomásról. Valamennyi körülálló meglepetve nézett rá, lesve első szavát, első cselekedetét és bizonyos határozatlan gyanútól mozgatva; mialatt ő, nem törődve semmivel, ami nem a beteg volt, egyre csak azt érezte, mint tűnik el első benyomása. Nem, nem volt ez az ő hajdani szeretője. Arca eltorzította a soványság, ajkai színtelenek lettek, kiszáradt szája nyitva volt, bőre fakó színeket mutatott, fehér szemében a fájdalom kifejezése honolt, valóban Toneta fiz. nomiájából csak azok az általános fő vonások maradtak meg, amelyek az emlékezetbe vésődnek és melyeket a folytonos figyelem eltörölni látszik. Mennél többet nézett rá, annál inkább ismeretlennek találta, annál inkább törekedett megnyugtatni magát, azt a vágyva-vágyott óhajtását látva beteljesülni, hogy a látvány halucináció volt. De e vágya nem teljesedett soha . . . Egyszer csak a beteg tekintetét Luisra vetette, az élet lángja pirkadt fel nagy szemében és mindenki csodálkozására, hörgő lélekzete elállt, leirhatatlan öröm ragyogta be arcát, és mintha visszanyerte volna egészségét, életét, sikoltotta :

— Luis! Luis!

És fonnyadt, lesóványodott csontváz-karja örjöngve ölelte át szeretőjének megalázott homlokát. Meglepetés fogott el mindenkit. Álom vagy valóság volt-e, ami előttük történt? Luis! Hogy jutott el ide a végső pillanatban? Castellfort asszony hozta el, aki nem ismerte? Ez megbocsátotta a szenvedett sértést és hálát adott a gondviselésnek, hogy ily kis áldozat révén megtalálta a módját az anya gyötrelmeinek megjutalmazására. A mély megilletődés érzése, az az öröm,

amely szelid folyást enged a sirásnak, fogta el valamennyiök szívét; a gyónató és a többiek, egy szót sem váltva, elhagyták az alkotot és elszórodtak a lakásban, sirásukkal töltve meg a szobákat.

Közben csodálatos reakció állott be, amely legyőzte a betegséget; az agónia, amely már úgy látszott, végső fokát érte el, hirtelen megszűnt, a beteg szabályosan, nyugodtan kezdett lélekzeni. Halálos hidegtől izzadó fejét gyöngéden lehajtotta, arcát szüziés vér kezdte pirosítani és ajkain az élet hajnala nyiladozott. Igen; Toneta újra született magának a halálnak kapui előtt, Luis megjelenése új életet öntött belé; az ő Luisa, aki bűnbánóan, térdre borulva sirt ölében. E visszatérés, e remény, amelynek teljesedését oly sokáig várta, megvalósult és most már senki sem beszélhet rosszat az atyáról, a férjről: a megbánásnak egy pillanata eltörülte minden vétkét.

És Toneta egy mozdulattal magához hívatta a dajkát és megmutatta Luisnak szive ártatlan gyermekét, aki aludt mint egy angyalka. Könyzárpor áztatta arcát. A pillangó szive majd meghasadt, lelkének minden nemes érzése felébredt a múlt ellen és annak megváltását követelte. Atya, férj akart lenni, hogy lemoshassa a könnyelműségnek és önzésnek rémitő foltját.

Megbánó sikolyára az öröm felkiáltása felelt, melyet a sirás fátyolozott el.

— És mikor házasíthatjuk meg őket — kérdezé Madrona asszony. halk és akadozó hangon a gyónatótól.

— Még ma este kell megtörténnie, még ma este.

— Valóban? Hát megtörténhetik-e? Nem várhatók meg, hogy jobban legyen?

A jó pap szánakozóan nézett reá, és fájdalmas kiejtéssel mondá:

— Én magam keresem fel a plébános urat.

Higye meg, az ily pillanatokban többet ér a mi tapasztalatunk, mint az orvosoké.

— De hát nem látja, mennyire megváltozott?

— Leányom, ez csak az ujjáéledés, amely megelőzi a halált. Jelen állapotában ez az utolsó benyomás megöli.

Madrona asszony eltakarta kötőjével arczát és a gyóntató, aki sietve távozott, az ajtóban Castellfort urral találkozott, aki ijedten neje keresésére jött.

— Mit tettél?

— A gondviselés vezetett. Hallgass.

A házaspár egy zugba vonult, ahol halkán beszélgettek.

Madrona asszony, elfojtván könnyeit, előhívta leányait, hogy segítsenek neki a beteg ágyának megcsinálásában. Azt akarta, hogy a szertartás mennél fényesebb legyen. . . .

— Oh! Mennyire vártalak! Jól tudtam én, hogy te nem vagy rossz! — szólt eközben Toneta Luishoz, édes és szomorú hangján azoknak, akik távoznak. — Látjátok ugy-e — szólt Madrona asszonyra és leányaira tekintve. — Látjátok, ugy-e, hogy visszajött és meggyógyította összes bajaimat? Sohasem éreztem magam ily jól. . . . És most meg akartok házasítani? Jó, hadd házasítsanak meg. . . hisz oly sokáig váraкоztam erre! . . . Ugy-e Luis, házasítsanak meg?

— Igen, igen, azonnal — hebegte ez, miközben úgy érezte, mintha torkát szorongatnák.

— De nem azért, mintha Isten el akarna szólítani mellőled, nem. Nézd, már jól tudok lélekzeni; látod, most, hogy elvették alólam a párnákat, egész egyenesen tartom már magam. Látod? Jobban vagyok mint nyolcz nappal ezelőtt . . . Egészséges leszek és elmegyünk Ripollba, vagy ahová akarod, a gyermekkel és a dajkával együtt és Isten kegyelméből békésen

fogunk éldegélni. Majd meglátod, mily szép lesz a kis fiu! Épp oly orrocskája van, mint neked, és itt a füle mögött ugyan az a sarlóalakú jegy, amelyet egy napon rajtad is láttam . . . ugyan ne sirj már annyit, már minden elmúlt . . . Nem mondtátok-e, hogy itt van Mercedes asszony is? . . . Hadd jöjjön be. Miért nem jött ide, szegény asszony?

És ugyanazzal a vidámsággal fogadta Castellfort urat és nejét, bocsánatot kért tőlük multkori viselkedéseért és százszorosan is megköszönte nekik azt a jót, melyet érdekében tettek. Aztán bemutatta nekik a teljesen megzavarodott Luist, anélkül hogy csak sejtette volna, hogy került oda.

Hirtelen köhögési roham lepte meg, amely mindnyájukat megijesztette. Luis szenvedélyesen tartotta és rémülten segített neki, mikor észrevette, hogy ismét elfogja előbbi halotti sápadtsága és hideg verejtéke. A beteg erőlködött, hogy összeszedje magát; meg akarta nyugtatni a körülállókat; beszélni kívánt és ki akarta szakítani gégéjéből azt a fonalat, amely fojtogatta . . . Nem akart meghalni! Nem! Nem fog meghalni! Miért égett annyi gyertya kora este óta? Mert elhomályosodott tekintete és maga kívánta, hogy gyujtsák meg őket, mivel világosságra szomjazott. De most már jól látott; Luisnak is szemöldöke minden szálát megolvashatta volna. Nem forgott veszélyben; nem; az a szivére gyakorolt nyomás el fog mulni; talán sok ruha volt rajta.

És le akart vetni magáról néhány takarót és Luis rémülettel vette észre, mint hull le a ruha viaszkezeről, amelyet az ő ajándékozta gyűrű ékesített. Ujjai csak annyit tudtak elérni, hogy félrehajtsák a takarót, szemmel láthatólag vesztette el erejét . . . Oh égi Isten! Ő, Luis, most minden vérét odaadta volna, hogy visszaadja neki az egészséget!

Szerencsére kopogtattak az ajtón és bejött a plébános a gyóntatóval és a sekrestyével. A gyóntató felírta a neveket, a plébános magára vette stóláját és azután a beteg szobájába léptek. A tanuk Castellfort és az ács lesznek, akit neje titokban felkeresett.

Madrona asszony abbeli buzgóságában, hogy mindent jól csináljon, az alkov kis asztalán egy oltárt rögtönzött és az azt elfoglaló gyógyszerek helyébe feszületet tett, körülvéve azt viaszgyertyáktól, amelyek rávetették halvány fényüket a környező személyekre és tárgyakra. A gyóntató kérte, hogy mindazok, akiknek nincs dolguk a szertartásban, menjenek ki az alkovból és aztán a jelenlevők elfoglalták megfelelő helyeiket. Az ágy fejénél Luis állott, mélyen megindulva s anélkül, hogy a haldoklót elhagyta volna; mellette, a feszület és a jegyesek felé fordulva az eskető plébános: és mögöttük a tanuk. A többiek tiszteletteljes távolban a szoba közepéről nézték a szertartást. Minden szem a papot, majd a beteget nézte, akinek arcza, úgy látszott, ismét visszanyerte azt a nyájas kifejezést, amely a Giocondában van megfestve.

A legünnepesebb csend honolt: a kíváncsiság elnyomta a bánat könnyeit.

A plébános most elmondta a szertartási formulát:

— Antonia Camps y Vinyas kisasszony akarja-e törvényes férjeül és urául Luis Oliveras y Fortuny urat, a jelenlevő szavai értelmében, mint azt a szent katolikus és apostoli római egyház parancsolja?

— Igen, akarom, válaszolt megindulva Toneta.

— Elfogadja házastársul és férjeül?

— Igen, elfogadom.

— Luis Oliveras y Fortuny ur akarja-e törvényes házastársául és feleségeül Antonia Camps y Vinyas kisasszonyt, a jelenlevő szavai értelmében, mint azt a szent katolikus és apostoli római egyház parancsolja?

— Igen, akarom — válaszolt Luis alázatos hangon.

— Elfogadja házastársául és feleségeül?

— Igen, elfogadom.

— Nyujtsák most egymásnak jobb kezüket — folytatta a plébános ugyanazon az ünnepies hangon. És megáldva a házasságot, halkán hozzátette:

— «Ego vos in matrimonium conjungo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.»

Az áldás elmondása után, követve a tanuktól, ünnepiesen visszavonult, és elment a hallgatag szemlélők között, akik utat nyitottak. Mindnyájukat meglepte a szertartás rövidsége, amelynek alkalmából valami rendkívülit vártak. A leányok előtt megfoghatatlannak látszott, hogy ennyi kevés históriával oly szoros és tartós kötést lehessen csinálni.

Az öröm, melyet Toneta tanusított, reményeket keltett és a jelenlevőket annyira fellelkesítette, hogy szerencsekívánataikkal járultak az új pár elé, aztán mélyen megindulva és reménykedve távoztak. Amit láttak, álomnak tűnt fel előttük.

— Lássuk, mi az ön véleménye? kérdezte Castelfort ura kapuban a gyóntatótól, miközben neje a kocsija mélyén eltűnt.

— Hogy nem éri meg a reggelt. Hisz annyi sziv-beteget láttam már!

És hajnali négy óra tájban, mialatt a gyermek angyalian mosolygott a dajka ágyában, az anya letke az ég felé röpült, és az atya térdre borulva, könyözönnel árasztotta el a fagyos kezét, melyet az utolsó pillanatig szerelemmel szorított szívéhez.

